

# **AUTORSKIE PROGRAMY KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH**

**Zespół Szkół Licealnych i Usługowych  
w Jeleniej Górze**

Jelenia Góra 2010

**SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI.** Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski centralnej i południowo – zachodniej” realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia: Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia

Publikacja dystrybuowana jest bezpłatnie

**LIDER PROJEKTU**

**Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie**

20-209 Lublin, ul. Mełgiewska 7-9

tel./fax +48 817491777

email: Sekretariat@wsei.lublin.pl

**PARTNER PROJEKTU**

**Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu**

53-609 Wrocław, ul. Wagonowa 9

tel./fax +48 713561538

email: skk@dswe.pl

---

## Spis treści

<b>Część I</b>	
<b>Język niemiecki</b> .....	5
<b>Część II</b>	
<b>Geografia</b> .....	65
<b>Część III</b>	
<b>Podstawy przedsiębiorczości</b> .....	123
<b>Część IV</b>	
<b>Technologia informacyjna</b> .....	151

---

---

## **Część I**

### **JĘZYK NIEMIECKI**

**Opracowanie: Agnieszka Krusicka - Mysłek**

**Koordinator: Anna Abramczyk**

## Spis treści

<b>Notatka o autorze.....</b>	<b>7</b>
<b>1. Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu.....</b>	<b>7</b>
<b>2. Cele edukacyjne – kształcenia i wychowania .....</b>	<b>9</b>
2.1. Szczegółowe cele wynikające z kluczowej kompetencji.....	10
2.2. Szczegółowe cele wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty .....	11
2.3. Szczegółowe cele wynikające z profilu zawodowego klasy .....	11
2.4. Szczegółowe cele wynikające z podstawy programowej .....	12
<b>3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi .....</b>	<b>16</b>
<b>4. Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych.....</b>	<b>23</b>
4.1. Założenia metodyczne .....	24
4.2. Proponowany podział godzin.....	25
4.3. Preferowane metody nauczania-uczenia się .....	25
4.4. Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej .....	28
4.5. Literatura przedmiotowa .....	32
<b>5. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje metod ich oceny.....</b>	<b>33</b>
5.1. Kryteria wymagań na poszczególne oceny z przedmiotu podstawy przedsiębiorczości.....	33
5.2. Metody oceny osiągnięć uczniów.....	42
5.3. Przykładowe narzędzia oceny osiągnięć uczniów .....	46
<b>6. Ewaluacja programu nauczania .....</b>	<b>49</b>
<b>7. Bibliografia .....</b>	<b>63</b>

## Notatka o autorze

Autorka programu jest absolwentką filologii germańskiej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Jest nauczycielem dyplomowanym z piętnastoletnim stażem zawodowym. Posiada doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą w różnym wieku i na różnych stopniach zaawansowania językowego. Od czterech lat jest egzaminatorem Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Obecnie pracuje jako nauczyciel języka niemieckiego w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze. Dla potrzeb własnej szkoły jest autorką programu nauczania języka obcego zawodowego dla Liceum Handlowego oraz programu nauczania języka obcego dla uczniów wymagających indywidualnego toku nauczania, ze względu na orzeczenie o stopniu kalectwa.

### 1. Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu

Fakt, iż znajomość języków obcych jest kluczową umiejętnością w jednoczącej się Europie, nikogo już nie dziwi. Żyjemy w czasach globalnej informacji, pracy, nauki, rozrywki i coraz łatwiejszego dostępu do Internetu.

Z potrzeby porozumiewania się w kilku językach zdają sobie sprawę również Polacy, którzy coraz liczniej uczestniczą w różnego rodzaju kursach językowych. Znajomość języków obcych otwiera nowe horyzonty poznawcze, towarzyskie i zawodowe. Osoby biegle posługujące się kilkoma językami mogą nie tylko studiować za granicą, ale też mają większe szanse na otrzymanie atrakcyjnej pracy. Obecnie stopień znajomości języków obcych jest podstawowym pytaniem w większości ankiet rekrutacyjnych. Umiejętności językowe nie są już dodatkowym atutem, lecz koniecznością na wielu stanowiskach.

Znajomość języków obcych to jedno z podstawowych warunków zatrudnienia. Na obecnym rynku pracy wymagania pracodawców są coraz większe. Im więcej dodatkowych umiejętności, im więcej języków znają osoby poszukujące pracy, tym większe zainteresowanie pracodawców i szansa na znalezienie zatrudnienia. Zwykle pracodawcy chcą, aby kandydaci znali przynajmniej jeden język krajów Unii Europejskiej. W przypadku pracy za granicą znajomość języka danego kraju jest głównym wyznacznikiem dla przedsiębiorcy, nawet przy pracach fizycznych. Coraz częściej jest to także konieczność i warunek, aby móc wziąć udział w rozmowach kwalifikacyjnych z pracodawcami zagranicznymi.

Niniejszy program nauczania jest zgodny z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczenia do użytku szkolne-

go programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia ( Dz. U. nr 89 poz. 730. z dnia 8 czerwca 2009 r.), szczególności § 1. 1. pkt b oraz § 4. 1. pkt 1-3. oraz z następującymi dokumentami:

- Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26.02.2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół,
- Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30.04.2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych,
- Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.

Niniejszy program nauczania języka niemieckiego w Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego uwzględnia potrzebę tworzenia warunków do nabywania umiejętności, koniecznych na tym etapie kształcenia i w tym zawodzie. Są to:

- planowanie, organizowanie i ocenianie własnej nauki, przyjmowanie za nią odpowiedzialności;
- skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach, szczególnie w życiu zawodowym;
- prezentacja własnego punktu widzenia i uwzględnianie poglądów innych ludzi;
- poprawne posługiwanie się językiem ojczystym, przygotowanie do publicznych wystąpień;
- efektywne współdziałanie w zespole, budowanie więzi międzyludzkich, podejmowanie indywidualnych i grupowych decyzji, skuteczne działanie na gruncie zachowania obowiązujących norm;
- rozwiązywanie problemów w twórczy sposób;
- poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł, efektywne posługiwanie się komputerami i metodami informatyki;
- odnoszenie do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenie potrzebnych doświadczeń i nawyków;
- rozwijanie sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań;
- przyswajanie sobie metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych;
- propagowanie postaw pozytywnego wartościowania i gotowości wykonywania pewnych zadań, satysfakcji z własnych dokonań;
- planowanie, organizowanie i ocenianie własnej nauki, przyjmowanie za nią



odpowiedzialności;

Program powstał również z powodu braku na rynku programów nauczania języka obcego zawodowego. Autorce wydaje się koniecznym wyposażyć ucznia Technikum Żywienia i Gospodarstwa Domowego, oprócz ogólnych treści nauczania, związanych z nauką języka obcego, w umiejętność komunikowania się w języku niemieckim również, a może przede wszystkim na płaszczyźnie zawodowej. Jest to istotne szczególnie dla uczniów z terenu Dolnego Śląska, którzy, z powodu bliskości granicy z Niemcami, na co dzień spotykają się z niemieckojęzycznymi turystami, gośćmi hotelowymi i restauracyjnymi. Praktyki w placówkach gastronomicznych i w hotelach, które odbywają w trakcie czteroletniego okresu nauki, umożliwiają im już w trakcie nauki szkolnej kontakt z językiem specjalistycznym. Klasa, która zostanie utworzona w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze w roku szk. 2010/2011, będzie klasą pod patronatem Sudeckiego Stowarzyszenia Szefów Kuchni, z którym autorka nawiązała współpracę w ubiegłym roku. Nasi uczniowie będą mieli możliwość praktycznej konfrontacji swoich umiejętności, zarówno zawodowych, jak i interpersonalnych z ich przyszłymi pracodawcami. Stąd koniecznym wydaje się wyposażenie ich w podstawową znajomość języka niemieckiego branżowego.

## **2. Cele edukacyjne – kształcenia i wychowania**

Nauka języka niemieckiego daje uczniom możliwość zdobycia dodatkowego narzędzia w odbiorze i przekazywaniu informacji, bowiem w procesie poznawania języka obcego uczeń rozwija swoją osobowość i sposób myślenia, a także wzbogaca swój wewnętrzny świat. Nauka języka obcego sprzyja zatem rozwojowi ogólnemu i wykształceniu ucznia, a poza pragmatycznymi skutkami ma również znaczący aspekt wychowawczy. Nauczyciel języka obcego winien rozwijać u uczniów kompetencję komunikacyjną i językową przez rozwijanie praktycznych umiejętności w zakresie czterech sprawności językowych, nie zapominając o celach ogólnowychowawczych, do których zalicza się m.in.: wyrabianie pozytywnej postawy i motywacji względem języka nauczanego oraz społeczności nim władającej, a także rozwijanie w uczniach postawy poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe. Jest to o tyle ważne, że mieszkając na terenie Dolnego Śląska niemieckojęzyczni obywatele są coraz częściej gośćmi i klientami przedsiębiorstw i firm polskich. Umiejętność ich obsługi, sprostanie ich oczekiwaniom i wymogom jest warunkiem odniesienia sukcesu, zarówno zawodowego, jak i finansowego, wpływa ona także na poczucie własnej wartości każdego człowieka, powoduje wzrost jego samooceny.

## 2.1 Szczegółowe cele wynikające z kluczowej kompetencji

Aby łatwo przystosować się do zmieniającego się świata w czasach globalizacji, w którym zachodzą nieustanne zmiany, każdy człowiek potrzebuje szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych. Edukacja ma za zadanie zapewnienie nabycia przez uczniów – obywateli Europy tych kompetencji, aby zapewnić im elastyczne dostosowywanie się do tych zmian. Porozumiewanie się w językach obcych, oprócz zdolności rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, opinii w mowie i piśmie, wymaga również takich umiejętności jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych, znajomości konwencji społecznych i aspektu zmienności języków. W szkole kształcenie tych umiejętności jest możliwe i wykonywane na zajęciach języka obcego.

Niniejszy program ma za zadanie wyposażyć uczniów w powyższe umiejętności, poprzez realizację celów szczegółowych, takich jak:

1. wykształcenie umiejętności komunikacyjnych w życiu codziennym i zawodowym,
2. doskonalenie umiejętności samodzielnego uczenia się, korzystania z różnych źródeł informacji, np. słowników, encyklopedii, broszur informacyjnych, leksykonów, analizowanie i weryfikowanie tych informacji,
3. doskonalenie umiejętności korzystania z technologii informacyjnej, w szczególności z zasobów portali niemieckojęzycznych,
4. kształcenie samodyscypliny i systematyczności w zdobywaniu nowych umiejętności,
5. wykształcenie umiejętności krytycznego myślenia, analizowania i weryfikowania informacji,
6. kształtowanie pozytywnej postawy względem języka niemieckiego oraz obywateli krajów niemieckojęzycznych, z uwzględnieniem tematyki integracji europejskiej,
7. doskonalenie umiejętności pracy w zespole.

## **2.2 Szczegółowe cele wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty.**

W związku z położeniem Dolnego Śląska w Polsce, wobec bliskości granicy z Niemcami, którzy coraz częściej stają się klientami i partnerami handlowymi firm, znajdujących się w naszym regionie, co więcej udziałowcami wielu dużych przedsiębiorstw, a co za tym idzie bywalcami hoteli i lokali gastronomicznych na terenie Dolnego Śląska uczniowie Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego mają duże szanse znalezienia pracy na tym terenie, bez konieczności wyjazdu z ich miejsca zamieszkania. Z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy wynika, że sektor gastronomii i usług hotelarskich potrzebuje pracowników ze znajomością języka niemieckiego zawodowego. Jest to związane również z faktem, iż długoletnie plany rozwoju regionalnego stawiają przede wszystkim na turystykę. Właścicielami wielu hoteli i lokali gastronomicznych w naszym terenie są obywatele krajów niemieckojęzycznych. Kształcenie językowe ma umożliwić uczniom Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego podjęcie pracy i sprostanie wymaganiom stawianym przez ich potencjalnych pracodawców. W związku z tym celem niniejszego programu jest:

1. umiejętność napisania podania o pracę w języku niemieckim,
2. umiejętność napisania CV oraz listu motywacyjnego,
3. umiejętność autoprezentacji,
4. umiejętność uczestnictwa w rozmowie kwalifikacyjnej w języku niemieckim, jako osoba poszukująca pracy,
5. umiejętność przeprowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej w języku niemieckim, jako osoba zatrudniająca,
6. znajomość podstawowych dokumentów wymaganych do prowadzenia lokalu gastronomicznego i sposobów ich wypełniania,
7. umiejętność zareklamowania własnego lokalu gastronomicznego,
8. umiejętność prowadzenia spotkań handlowych i zawodowych,
9. umiejętność prowadzenia negocjacji handlowych.

## **2.3 Szczegółowe cele wynikające z profilu zawodowego klasy.**

W związku z zadaniami i koniecznymi umiejętnościami zawodowymi absolwenta Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego celem programu nauczania języka niemieckiego zawodowego jest:

1. Opanowanie języka obcego zawodowego na poziomie umożliwiającym w miarę sprawną komunikację w życiu codziennym, a w szczególności w pracy zawodowej, związanej z kierunkiem kształcenia w Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego.

2. Lepsze poznanie kultury i życia codziennego /szczególnie jeśli chodzi o pracę zawodową/, w celu interpretowania opisanych wydarzeń kulturowych w połączeniu z własną kulturą oraz nabycia umiejętności i możliwości sprostania oczekiwaniom niemieckojęzycznych klientów.
3. Umiejętność właściwego nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z cudzoziemcami / w szczególności na płaszczyźnie służbowej /.
4. Stworzenie książki kulinarnej w języku niemieckim, zawierającej przepisy kucharskie i sposób przygotowania oraz podania ulubionych dań uczniów klasy Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego.
5. Poznanie specjalistycznego słownictwa związanego z wykonywanym zawodem: wyposażenia lokalu gastronomicznego, nazw naczyń, towarów.
6. Umiejętność obsługi gości obcojęzycznych w restauracji, bądź hotelu.
7. Umiejętność prowadzenia rozmów telefonicznych z niemieckojęzycznymi klientami.
8. Umiejętność sporządzenia zamówienia dotyczącego zaopatrzenia lokalu, restauracji, kuchni hotelowej.
9. Umiejętność komponowania kart dań.
10. Umiejętność przeprowadzenia rezerwacji.
11. Umiejętność współpracowania w zespole.
12. Umiejętność dobrej organizacji pracy i gospodarowania czasem.
13. Umiejętność kierowania pracą zespołu.
14. Umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji w języku obcym dotyczących życia zawodowego.
15. Umiejętność prowadzenia korespondencji handlowej i specjalistycznej.

#### **2.4 Szczegółowe cele wynikające z podstawy programowej**

Cele poznawcze:

1. Posługiwanie się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, grammatycznych, ortograficznych i fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:
  - a. Człowiek
  - b. Dom
  - c. Szkoła
  - d. Praca/zawód
  - e. Życie rodzinne i towarzyskie
  - f. Żywność
  - g. Podróżowanie i turystyka

- h. Zakupy i usługi
- i. Kultura
- j. Sport
- k. Zdrowie
- l. Nauka i technika
- m. Świat przyrody
- n. Państwo i społeczeństwo
- o. Elementy wiedzy o krajach niemieckojęzycznych

Cele kształcące:

1. Rozumienie ze słuchu bardzo prostych, krótkich wypowiedzi ( instrukcji, komunikatów, rozmów) artykułowanych powoli i wyraźnie, w standardowej odmianie języka,
  - a. reagowanie na polecenia,
  - b. określanie głównej myśli tekstu,
  - c. określanie głównej myśli poszczególnych części tekstu,
  - d. znajdowanie w tekście określonych informacji,
  - e. określanie intencji nadawcy/autor tekstu,
  - f. określanie kontekstu wypowiedzi ( np. czas, miejsce, sytuację, uczestników).
2. Rozumienie krótkich prostych wypowiedzi pisemnych ( np. napisy informacyjne, listy, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, proste teksty narracyjne)
  - a. określanie głównej myśli tekstu,
  - b. określanie głównej myśli poszczególnych części tekstu,
  - c. znajdowanie w tekście określonych informacji,
  - d. określanie intencji nadawcy, autora tekstu,
  - e. określanie kontekstu wypowiedzi ( nadawcy, odbiorcy, formy tekstu),
  - f. rozróżnianie formalnych i nieformalnych stylów wypowiedzi.
3. Tworzenie krótkich, prostych, zrozumiałych wypowiedzi ustnych
  - a. opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc i czynności,
  - b. opowiadanie o wydarzeniach życia codziennego i komentowanie ich,
  - c. przedstawianie faktów z przeszłości i teraźniejszości,
  - d. opisywanie swoich upodobań i uczuć,
  - e. przedstawianie opinii swojej i innych osób,
  - f. przedstawianie intencji i planów na przyszłość.
4. Tworzenie krótkich, prostych i zrozumiałych wypowiedzi pisemnych w formie prostych wyrażen i zdań ( wiadomość, e-mail, krótki opis, notatka, ogłoszenie, zaproszenie, ankieta, pocztówka, prosty list prywatny)

- a. opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc i czynności,
  - b. opowiadanie o wydarzeniach życia codziennego i komentowanie ich,
  - c. przedstawianie faktów z przeszłości i teraźniejszości,
  - d. opisywanie swoich upodobań i uczuć,
  - e. przedstawianie opinii swojej i innych osób,
  - f. przedstawianie intencji i planów na przyszłość.
5. Reagowanie ustnie w prosty i zrozumiały sposób, w typowych sytuacjach z życia codziennego:
- a. nawiązywanie kontaktów towarzyskich ( przedstawianie siebie i innych osób, witanie się i żegnanie, udzielanie podstawowych informacji na swój temat i pytanie o dane rozmówcy i innych osób),
  - b. rozpoczynanie i kończenie rozmowy,
  - c. stosowanie formy grzecznościowej,
  - d. uzyskiwanie i przekazywanie prostych informacji i wyjaśnień,
  - e. proponowanie, przyjmowanie i odrzucanie propozycji i sugestii,
  - f. prośenie o pozwolenie, udzielanie i odmawianie pozwolenia,
  - g. wyrażanie swoich opinii i życzeń,
  - h. pytanie o opinie i życzenia innych,
  - i. wyrażanie swoich emocji,
  - j. wyrażanie prośb i podziękowań oraz zgody lub odmowy wykonania prośby,
  - k. przeproszanie, przyjmowanie przeprosin,
  - l. prośenie o powtórzenie, bądź wyjaśnienie tego, co powiedział rozmówca.
6. Reagowanie w formie prostego tekstu pisanego ( e-mail, wiadomość ) w typowych sytuacjach z życia codziennego
- a. nawiązywanie kontaktów towarzyskich ( przedstawianie siebie i innych osób, witanie się i żegnanie, udzielanie podstawowych informacji na swój temat i pytanie o dane rozmówcy i innych osób),
  - b. rozpoczynanie i kończenie rozmowy,
  - c. stosowanie formy grzecznościowej,
  - d. uzyskiwanie i przekazywanie prostych informacji i wyjaśnień,
  - e. proponowanie, przyjmowanie i odrzucanie propozycji i sugestii,
  - f. prośenie o pozwolenie, udzielanie i odmawianie pozwolenia,
  - g. wyrażanie swoich opinii i życzeń,
  - h. pytanie o opinie i życzenia innych,
  - i. wyrażanie swoich emocji,
  - j. wyrażanie prośb i podziękowań oraz zgody lub odmowy wykonania prośby,
  - k. przeproszanie.

7. Ustne lub pisemne przetwarzanie tekstu

- a. przekazywanie w języku obcym informacji zawartych w materiałach wizualnych ( mapach, symbolach, piktogramach) i tekstach obcojęzycznych,
- b. przekazywanie w języku ojczystym głównych myśli lub wybranych informacji z prostego tekstu w języku obcym.

Cele wychowawcze:

1. kształtowanie osobowości, światopoglądu, przekonań i postaw, przez przygotowanie młodego człowieka do podejmowania w przyszłości różnych ról społecznych oraz ponoszenia odpowiedzialności za swoje działanie.
2. rozbudzenie motywacji uczenia się języka niemieckiego.
3. rozwijanie kreatywności ucznia.
4. opanowywanie strategii samodzielnego przyswajania języka w sposób systematyczny.
5. kształtowanie aktywnej postawy ucznia w procesie dydaktycznym oraz jego współodpowiedzialności za ten proces.
6. kształtowanie świadomości językowej ( np. świadomość podobieństw i różnic między językami).

Cele szczegółowe wynikające ze standardów wymagań egzaminacyjnych.

1. Przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka niemieckiego na poziomie podstawowym.
  - zapoznanie uczniów z wymaganiami egzaminacyjnymi.
  - zapoznanie uczniów z formą egzaminu maturalnego z języka niemieckiego.
  - zapoznanie uczniów z zakresem tematycznym egzaminu maturalnego.
  - zapoznanie uczniów z typowymi zadaniami egzaminacyjnymi.
  - poszerzenie wiedzy i umiejętności z zakresu tematycznego obowiązującego na egzaminie maturalnym.
  - usystematyzowanie i przećwiczenie struktur leksykalno – gramatycznych w zakresie tematów: szkoła, rodzina i życie towarzyskie, człowiek, praca, dom, życie, zakupy, podróżowanie i turystyka, sport.
  - nauka poprawnego komunikowania się w sytuacjach dotyczących negocjowania, udzielania i uzyskiwania informacji, relacjonowania.
  - nabycie umiejętności poprawnego stosowania środków językowych służących do wyrażania różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych adekwatnych do sytuacji komunikacyjnych.

- poszerzenie repertuaru środków językowych służących do wyrażania różnych intencji.
- wyćwiczenie umiejętności właściwego opisu obrazka z uwzględnieniem wymogów egzaminu maturalnego.
- przećwiczenie różnych sytuacji komunikacyjnych związanych tematycznie z egzaminem maturalnym dotyczących negocjowania, relacjonowania , udzielania i uzyskiwania informacji.
- rozwijanie umiejętności słuchania ze zrozumieniem z wykorzystaniem różnorodnych tekstów użytkowych.
- wdrażanie do samodzielności poprzez kształtowanie technik uczenia się.

### **3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi**

Zawarty w niniejszym programie materiał nauczania jest zgodny z podstawą programową i odpowiada poziomowi B1 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Treści nauczania, o których mowa w podstawie programowej to wiedza i umiejętności nabyte przez ucznia w IV etapie nauczania w technikum, w cyklu czteroletnim. Program zawiera treści niezbędne do komunikacji językowej ogólnej i zawodowej, w ramach tematyki o podstawowym znaczeniu dla uczącego się, związane z komunikacją w życiu codziennym i zawodowym, istotne dla kształcenia kompetencji językowej w zakresie języka ogólnego i fachowego oraz takie, które wskazują na różnice interkulturowe, jako niezbędny element przygotowania ucznia do odpowiednich form komunikacji językowej w krajach niemieckiego obszaru językowego, lub na płaszczyźnie zawodowej.

Cele nauczania są realizowane na zajęciach w zakresie poniżej przedstawionej listy tematów. Dotyczą one tematyki niezbędnej na poziomie podstawowym w języku ogólnym oraz specjalistycznym.



Język ogólny	Język specjalistyczny
<p>1. Człowiek: dane personalne: nazwisko, imię, miejsce zamieszkania, numer telefonu, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, narodowość, obywatelstwo, zawód wyuczony i wykonywany, kwalifikacje zawodowe, umiejętności, doświadczenie zawodowe, wykształcenie, przebieg kształcenia, rodzina, krewni, znajomi.</p> <p>2. Praca/zawód: praca zawodowa, zawód, kwalifikacje, miejsce pracy, zarobki, czas pracy, urlop.</p> <p>3. Podróżowanie: podróżowanie prywatnymi i publicznymi środkami komunikacji, podróże, nocleg, bagaż, orientacja w obcym miejscu</p> <p>4. Zakupy: rodzaje sklepów, ceny/płacenie, środki spożywcze, ubranie, artykuły domowe, prawa konsumentów</p> <p>5. Usługi: poczta, telekomunikacja, banki, ubezpieczenie, policja, urzędy.</p> <p>6. Komunikowanie się: komputer, listy i faxy, prasa i Internet, telewizja i radio, rozmowa telefoniczna</p> <p>7. Zdrowie i ochrona środowiska.</p> <p>8. Społeczeństwo: struktura społeczna, świadczenia socjalne, stosunki międzynarodowe, problemy socjalne.</p>	<p>1. Strategie porozumiewania się: problemy z komunikowaniem się, wymiana poglądów, zdobywanie i przekazywanie informacji, wyrażanie opinii, życzeń, zamiarów, planów, wyrażanie możliwości, konieczności i umiejętności.</p> <p>2. Prawa i obowiązki pracownika.</p> <p>3. Wyposażenie zakładów gastronomicznych.</p> <p>4. Gospodarka i rynek.</p> <p>5. Reklama i handel.</p> <p>6. Targi, wystawa, giełda – udział, organizacja własnego stoiska, proselowy, nawiązywanie i prowadzenie rozmów.</p> <p>7. Turystyka – na granicy, clo, w hotelu, rezerwacje, komunikacja krajowa i międzynarodowa.</p> <p>8. Korespondencja handlowa: wiedza ogólna / szablon, wzory listów, formularze/, język, styl i treść listów handlowych. Przykładowe pisma: otwieranie firmy, zapytanie o ofertę, oferta, list reklamowy, zamówienie/zlecenie, potwierdzenie zamówienia, informacja o kredytach, informacja o dostawie, rachunek, potwierdzenie odbioru, sposoby płatności, upomnienie, reklamacja, wezwanie do zapłaty.</p> <p>9. Poszukiwanie pracy: ogłoszenia o pracę, życiorys, list motywacyjny, umowa o pracę, wypowiedzenie, rozmowa kwalifikacyjna.</p> <p>10. Korespondencja prywatna: zaproszenia /przyjmowanie i odmawianie/, życzenia, kondolencje.</p> <p>11. Moje miejsce pracy – wyposażenie, zasady bezpieczeństwa, etykieta w miejscu pracy, współpraca w zespole, relacja: obsługa – gość: witanie, przyjmowanie i załatwianie skarg, proponowanie, reagowanie na potrzeby klienta, zasady obsługi klienta.</p> <p>12. Higiena w miejscu pracy.</p> <p>13. Procesy technologiczne, zasady komponowania posiłków.</p> <p>14. Podstawowe grupy środków spożywczych: rodzaje mięs, tłuszcze spożywcze, zioła i przyprawy, warzywa, grzyby, mleko i jego przetwory, jaja, ryby, owoce morza, zboża i przetwory zbożowe, zupy, sosy gorące, sosy zimne, ciasta, desery, owoce, zakąski zimne i gorące, napoje.</p> <p>15. HACCP w gastronomii.</p>

## Sytuacje i funkcje językowe

- Powitania, pożegnania, przedstawianie się;
- Pytanie o numer telefonu i podawanie go, podawanie adresu i pytanie o adres;
- Określanie członków rodziny;
- Literowanie;
- Nazywanie miejsc zamieszkania i pracy;
- Określanie wykonywanego zawodu i swoich obowiązków zawodowych;
- Podawanie kraju pochodzenia i narodowości, pytanie o pochodzenie;
- Podawanie prostych informacji o sobie w porozumiewaniu się drogą elektroniczną;
- Opisywanie cech przedmiotów za pomocą przymiotników;
- Nazywanie wykonywanych czynności i zajęć;
- Komunikowanie niezrozumienia czyjejs wypowiedzi;
- Nazywanie przedmiotów;
- Określanie kolorów, kształtów i smaków;
- Określanie czasu;
- Nazywanie dni tygodnia;
- Opisywanie pogody;
- Pytanie o rozmiar i podawanie go;
- Miejsca i budynki w mieście;
- Opisywanie rutynowych czynności codziennych;
- Opisywanie czynności w przeszłości;
- Opowiadanie o sobie i innych;
- Kupowanie, negocjowanie ceny, składanie zapotrzebowania, zamówienia;
- Pytanie o drogę i jej wskazywanie – wskazywanie miejsca i kierunku;
- Nazywanie potraw i napojów;
- Nazywanie naczyń;
- Nazywanie składników spożywczych, przypraw, sposobów przyrządzania dań;
- Nazywanie urządzeń i maszyn gastronomicznych;
- Opisywanie pomieszczeń i ich wyposażenia;
- Doradzanie, proponowanie, reagowanie na prośby, skargi;
- Pytanie o cenę i podawanie jej;
- Zamawianie potraw na miejscu i na wynos, realizowanie zamówienia;
- Sposoby i warunki płatności i dostawy.
- Nazywanie ubrań, opisywanie stroju służbowego i higieny w miejscu pracy;
- Dawanie i wykonywanie poleceń;

- Nazywanie posiłków;
- Wyrażanie prośb i ofert;
- Czytanie menu i zamawianie posiłków;
- Opisywanie posiadanych umiejętności;
- Zapisywanie i czytanie dat;
- Wyrażanie prośby i pozwolenia;
- Umawianie na spotkanie;
- Wyrażanie sugestii;
- Przepraszanie;
- Komunikacja w grupie;
- Porozumiewanie się przez telefon;
- Opisywanie planów na najbliższą przyszłość;
- Akceptowanie i odrzucanie sugestii;
- Podawanie powodów;
- Wyrażanie opinii;
- Wyrażanie przyszłych intencji;
- Komunikacja w zakładzie pracy: język w zakładzie pracy, stosunki szef – kolega – klient, dyskusje w grupie;
- Rozmowa z szefem;
- Mowa ciała;
- Stosunki w pracy – zakres obowiązków, prawa pracownika, samoocena, planowanie pracy, prawo w pracy;
- Poszukiwanie pracy, ogłoszenia, czytanie ogłoszeń, odpowiadanie na ogłoszenia, rozmowa kwalifikacyjna, list motywacyjny, CV;
- Praca w zespole;
- Savoir vivre w pracy;
- Rozwiązywanie konfliktów;
- Prawa i obowiązki pracownika;
- Umowa o pracę;
- Wymówienie;
- Praca i pieniądze: wynagrodzenia, podatki, zeznanie podatkowe;
- Technika w miejscu pracy: instrukcje obsługi;
- Oznaczenia w miejscu pracy;
- Bezrobocie, poszukiwanie pracy.

#### Wymowa

- Wymowa samogłosek niemieckich.

- Wymowa spółgłosek niemieckich długich i krótkich.
- Wymowa dyftongów i samogłosek z przegłosem.
- Akcent w wyrazie i w zdaniu.
- Melodia zdania.
- Intonacja i rytm zdania.

Sytuacje i funkcje związane z językiem specjalistycznym:

- Przyjmowanie rozmów telefonicznych w recepcji hotelu, restauracji, odbieranie i przekazywanie wiadomości;
- Elementy standardowego wyposażenia kuchni, pomieszczeń zaplecza gastronomicznego i pomieszczeń hotelowych;
- Elementy dodatkowego wyposażenia kuchni, pomieszczeń zaplecza gastronomicznego i pomieszczeń hotelowych;
- Odmawianie, przeproszanie, wyjaśnianie;
- Dokonywanie rezerwacji w restauracji, meldunków w hotelu;
- Różne rodzaje przyjęć;
- Rodzaje win oraz koktajli;
- Przyjmowanie i obsługa gości biznesowych;
- Planowanie i organizacja konferencji;
- Udzielanie instrukcji dotyczących sporządzania napojów, koktajli, dań;
- Zamawianie posiłków w restauracji, rozmowa z kelnerem, doradzanie przy wyborze;
- Rodzaje mięs;
- Rodzaje przystawek;
- Rodzaje ciast;
- Rodzaje deserów;
- Rodzaje alkoholi;
- Nazwy sztuczków;
- Nazwy naczyń;
- Nazwy procesów technologicznych;
- Nazwy podstawowych urządzeń w zakładzie gastronomicznym;
- Zasady komponowania dań i zdrowego żywienia;
- Sposoby nakrywania stołu;
- Reagowanie i wyjaśnianie skarg klientów;
- Określanie zakresu obowiązków;
- Pracownicy placówek gastronomicznych – zakres obowiązków;
- Udzielanie informacji na temat lokalizacji restauracji i miejsc w restauracji;
- Sposoby płacenia rachunków;

- Rodzaje walut;
- Wyjaśnianie nieporozumień związanych z rachunkami, dostawami, płatnościami za towar;
- Reagowanie na skargi.

## GRAMATYKA

### Składnia

1. Zdanie pojedyncze: oznajmujące, pytające i rozkazujące.
2. Szyk wyrazów: prosty, przestawny oraz szyk zdania podrzędnie złożonego.
3. Przeczenie: nein, nicht, kein i ich miejsce w zdaniu.
4. Zdania złożone współrzędnie ze spójnikami: aber, denn, oder, und, sondern, deshalb, sonst, trotzdem.
5. Zdania złożone podrzędnie: podmiotowe, dopełnieniowe, okolicznikowe przyczyny, okolicznikowe czasu, przyzwalające, warunkowe, okolicznikowe celu, przydawkowe, porównawcze.
6. Zdania z podwójnym spójnikiem.
7. Konstrukcje bezokolicznikowe w czasie Präsens i Präteritum.

### Rzeczownik

1. Rodzajnik określony, nieokreślony i jego użycie.
2. Rzeczowniki złożone
3. Rzeczowniki zdrobniałe.
4. Rzeczowniki odczasownikowe.
5. Rzeczowniki tworzone od nazw miast, krajów i części świata.
6. Rzeczowniki tworzone od przymiotników.
7. Rzeczowniki w określaniu miary i wagi.

### Czasownik

1. Formy czasowe: Präsens, Futur I, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt
2. Czasowniki posiłkowe: sein, haben, werden.
3. Czasowniki zwrotne.
4. czasowniki modalne w czasie Präsens i Präteritum.
5. Czasownik „lassen” i jego funkcje.
6. Imiesłowy.
7. Strona bierna czasownika.
8. Tryb rozkazujący.
9. Tryb przypuszczający – „würde – Form” i Konjunktiv II Präteritum.
10. Tryb warunkowy.
11. Rekcja czasownika.

### Przymiotnik

1. Odmiana przymiotnika z rodzajnikiem określonym, z rodzajnikiem nieokreślonym i bez rodzajnika.
2. Odmiana przymiotnika po przeczeniu „kein”.
3. Stopniowanie przymiotnika.
4. Przymiotnik jako orzecznik i jako przydawka.
5. Rekcja przymiotnika.
6. Przymiotniki z przedrostkami un-.
7. Przymiotniki utworzone od nazw miast, krajów i części świata.

### Zaimek

1. Zaimki osobowe.
2. Zaimki dzierżawcze.
3. Zaimek nieosobowy man i es.
4. Zaimki pytające.
5. Zaimki nieokreślone.
6. Zaimki względne.

### Liczebnik

1. Liczebniki główne.
2. Liczebniki porządkowe.
3. Liczebniki ułamkowe i dziesiętne.
4. Liczebniki mnożne i nieokreślone.
5. Liczebniki używane jako określanie miary, wagi, powierzchni i objętości.

### Przysłówek

1. Stopniowanie przysłówek.
2. Przysłówki określone czasu i miejsca.
3. Przysłówki zaimkowe w pytaniu i odpowiedzi.

### Przyimek

1. Przyimki z celownikiem.
2. Przyimki z biernikiem.
3. Przyimki z celownikiem lub biernikiem.
4. Przyimki z dopełniaczem.

Gramatyka nauczana jest w trakcie realizacji tematów leksykalnych oraz tych związanych z różnymi funkcjami językowymi. Kryterium realizacji: użyteczność.

## 4. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

Duże znaczenie przy planowaniu i realizowaniu programu nauczania ma wzmocnienie aktywnego i świadomego uczenia się. Język ojczysty jest tu, szczególnie w pierwszych dwóch latach nauki, bardzo pomocny przy wprowadzaniu nowych tematów, wyjaśnianiu zadań i poleceń. W języku ojczystym bowiem nauczyciel korzysta z dotychczasowych doświadczeń językowych uczniów i w nim szuka odniesień do wprowadzanych treści. Uczniowie mają zatem stworzoną możliwość świadomego wglądu we własne strategie uczenia się i już zdobyte doświadczenie. Metody aktywne, które są zalecane w celu osiągnięcia celów szczegółowych rozwijają zainteresowania uczniów, pobudzają wyobraźnię i postawy twórcze, kształcą również postawę tolerancji dla zróżnicowanego poziomu zdolności językowych uczniów. Cele szczegółowe należy osiągać poprzez uczenie się całościowe, wszystkimi zmysłami, poprzez integrację różnych czynności i działań związanych nie tylko z myśleniem, ale i postrzeganiem zmysłowym. Służą temu np. zajęcia teatralne, odgrywanie scenek, lekcje, na których, w przypadku tego programu nauczania uczniowie przygotowują różne potrawy, spróbują ich i zajmą swoje stanowisko, co do ich smaku. Również zajęcia w autentycznych lokalach gastronomicznych będą pomocne w realizacji szczegółowych celów nauczania.

Cele szczegółowe zawarte w niniejszym programie będą kształcone poprzez:

- holistyczne podejście do nauczania i wychowania, czyli wykorzystanie języka do typowych sytuacji z życia codziennego i zawodowego,
- symulowanie typowych sytuacji komunikacyjnych,
- wizualizację, demonstrację,
- techniki o charakterze zabawy,
- przechodzenie z nauczania frontального do innych społecznych form pracy, takich jak praca w mniejszych lub większych grupach, praca w parach oraz indywidualna praca ucznia,
- ciągłe motywowanie ucznia, dostrzeganie jego postępów i zachęcanie go do samodzielnego pogłębiania wiedzy,
- wdrażanie go do dokonywania samooceny,
- wykorzystywanie technik samodzielnej pracy nad językiem (korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym)
- współdziałanie w grupie.

- korzystanie ze źródeł informacji w języku obcym, również za pomocą technologii informacyjno – komunikacyjnych.
- stosowanie strategii komunikacyjnych ( np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego obce zwroty i słowa), stosowanie prostych strategii kompensacyjnych w przypadku nieznamomości jakiegoś wyrazu.

#### 4.1 Założenia metodyczne

Program niniejszy jest zgodny z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia ( Dz. U. nr 89 poz. 730. z dnia 8 czerwca 2009 r.), w szczególności § 1. 1. pkt b oraz § 4. 1. pkt 1-3.

Jest programem o szerokim spektrum celów nauczania. Łączy w sobie elementy różnych przedmiotów, w związku z czym przy jego realizacji niezbędne będą konsultacje z nauczycielami przedmiotów zawodowych takich jak: technologia gastronomiczna z towaroznawstwem, obsługa klienta, przedsiębiorczość, urządzenia zakładów gastronomicznych. Zaleca się podejście eklektyczne do realizacji programu, to znaczy takie, które łączy w sobie cechy różnych metod nauczania i technik pracy umożliwiających sprawną komunikację w języku obcym, szczególnie w sytuacjach typowo zawodowych. Celem jest rozwój kompetencji kluczowej dotyczącej porozumiewania się w języku obcym, a zatem uczeń Technikum Żywienia i Gospodarstwa Domowego powinien zostać wyposażony przez nauczyciela języka obcego w pakiet takich umiejętności, które gwarantują mu możliwość sprawnego funkcjonowania w kontaktach przede wszystkim służbowych, z obcokrajowcami mówiącymi po niemiecku. Warunkiem sprawnego komunikowania się w języku obcym branżowym jest jednak sprawna komunikacja w języku ogólnym, toteż istotną rolę odgrywa tu liczebność grupy, w jakiej zajęcia się odbywają. Zadaniem nauczyciela jest taki dobór treści i tematów, które będą dla młodego człowieka interesujące, będą znajdowały się w kręgu jego zainteresowań, będą bazowały na jego doświadczeniu życiowym i odpowiadały możliwościom intelektualnym uczniów, tak aby zwiększyć motywację do nauki, wzbogacić rozwój osobowościowy ucznia, pamiętając o ich zgodności z podstawą programową nauczania języka obcego. Zaleca się stosowanie metod aktywizujących pracę, dynamiczny model zajęć, pobudzający aktywność uczniów tzw. uczenie się przez działanie. Ważna jest tu również otwartość, autonomiczność i aktywna rola ucznia w procesie nauczania. Wszystkim tym zadaniom służyć będą projekty wykonywane przez uczniów, wyjazdy na wycieczki, wymiana międzynarodowa ze szkołą o podobnym profilu kształcenia w Niemczech oraz zajęcia w restau-



racjach i hotelach, co w przypadku szkoły, w której pracuje autorka, będzie możliwe poprzez patronat Sudeckiego Stowarzyszenia Szefów Kuchni. Umożliwi to uczniom praktyczną konfrontację umiejętności zdobytych w trakcie nauki języka obcego.

#### **4.2 Proponowany podział godzin**

Program przeznaczony jest do nauczania języka niemieckiego w Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego, dla uczniów, którzy w tej szkole kontynuują naukę tego języka.

Minimalna ilość godzin umożliwiających realizację niniejszego programu to 240 godzin, czyli 2 godziny języka obcego przez 4 lata. Ilość godzin zajęć może być zwiększona o godziny do dyspozycji dyrektora szkoły.

Program zakłada realizację tematów i treści nauczania związanych z językiem obcym ogólnym (120 godzin). Treści i tematy związane z językiem specjalistycznym, zawodowym realizowane będą w klasie trzeciej i czwartej (120 godzin) oraz na dodatkowych godzinach z puli dyrektora szkoły. Taki podział ma związek z koherencją niniejszego programu nauczania z treściami nauczania przedmiotów zawodowych. Warunkiem wprowadzania treści i zagadnień specjalistycznych w języku obcym jest znajomość ich podstaw w języku ojczystym, co w Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego odbywa się przede wszystkim w dwóch pierwszych latach nauki.

Optymalna liczebność grupy, gwarantująca najlepsze rezultaty to 12 -16 osób, ze względu na konieczność poświęcenia większej ilości czasu na kształcenie i doskonalenie umiejętności produkcyjnych.

#### **4.3 Preferowane metody nauczania-uczenia się**

Metodą nauczania preferowaną na zajęciach języka niemieckiego jest metoda komunikatywna oraz formy aktywizujące uczniów na zajęciach. Odpowiednie środki nauczania dają możliwość aranżowania autentycznych sytuacji komunikacyjnych odpowiadających doświadczeniom ucznia, wspierają proces zapamiętywania przekazywanych treści poprzez działanie na różne zmysły, wspierają autonomię ucznia np. poprzez pracę z dodatkowymi, atrakcyjnymi dla ucznia materiałami.

Stosowanie na lekcji różnych form socjalnych / plenum, praca w grupach, w parach lub indywidualna/ pozwala uczniowi odnaleźć optymalną dla siebie formę aktywności. Dzięki częstemu stosowaniu pracy w parach lub w grupie uczniów, nawet przy słabszych kompetencjach językowych, może wykazać się aktywnością podczas wykonywania tych zadań, które odpowiadają jego możliwościom. Aktywne uczestnictwo w zajęciach sprzyja rozwijaniu motywacji ucznia do dalszej, także samodzielnej pracy.

Proponowane techniki pracy na zajęciach języka obcego zawodowego:

Słuchanie:

- dopasowywanie ilustracji do usłyszanego tekstu
- szeregowanie ilustracji lub zdań dialogu zgodnie z treścią usłyszanego tekstu
- rysowanie ilustracji
- odpowiedzi na pytania do tekstu
- asocjogramy
- uzupełnianie tekstu z lukami
- zakreślanie prawidłowej odpowiedzi
- wybór prawidłowej odpowiedzi
- łączenie części informacji za pomocą strzałek
- określanie, opis osób występujących w dialogu/tekście

Czytanie:

- dopasowanie podpisów do obrazków
- łączenie pytań z odpowiedziami
- ćwiczenie typu prawda/fałsz
- uzupełnianie tabeli lub zdań informacjami z tekstu
- wyszukiwanie informacji fałszywych
- uporządkowanie rozsypanki wyrazowej lub zdaniowej
- technika wielokrotnego wyboru
- odpowiadanie na pytania

Mówienie:

- powtarzanie tekstu za nauczycielem lub kasetą
- prezentowanie dialogów i scenek z podziałem na role
- odpowiadanie na pytania stymulowane obrazkiem, zwrotami i wyrażeniami lub według schematu tabelarycznego
- formułowanie wypowiedzi na podstawie notatek, planu lub z wykorzystaniem podanego materiału leksykalnego
- dialogi

Pisanie:

- podpisywanie obrazków
- pisanie tekstów na podstawie schematu
- formułowanie odpowiedzi na pytania do przeczytanego tekstu

- uzupełnianie zdań, dialogów, krótkich tekstów
- konstruowanie tekstów z podanych elementów

#### Projekty edukacyjne

Prace projektowe mają na celu rozwijać następujące umiejętności:

- Planowania i organizacji pracy własnej i zespołu,
- Zbierania i selekcjonowania materiałów,
- Korzystania z różnych źródeł informacji,
- Komunikacji podczas pracy zespołowej,
- Rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji,
- Kompetencji medialnej i socjalnej,
- Prezentacji wyników pracy zespołu,
- Samooceny i oceny pracy innych.

Proponowane tematy projektów:

1. Broszura reklamowa mojej firmy, mojej restauracji, mojego lokalu, przygotowywana na targi.
2. Kuchnia moich marzeń – projekt multimedialny.
3. Gdzie zjeść w moim mieście? Oferta.
4. Najciekawsza karta dań.
5. Jak jedzą Niemcy? Dania kuchni krajów niemieckojęzycznych zaprezentowane w praktyczny sposób. (projekt we współpracy z nauczycielami przedmiotów zawodowych).
6. Ulubione dania kuchni austriackiej i szwajcarskiej.
7. Bon ton w mojej pracy.
8. Polacy i Niemcy – podobieństwa i różnice.
9. Ciekawostki dotyczące kultury krajów niemieckojęzycznych.
10. Nasi niemieckojęzyczni rówieśnicy.
11. Największe koncerty gastronomiczne w Niemczech, Austrii, Szwajcarii.
12. Targi międzynarodowe na terenie krajów niemieckojęzycznych.
13. Porównanie działalności instytucji i organizacji działających na rzecz konsumentów w Polsce i w Niemczech.
14. Oferty pracy w Niemczech i w Polsce.
15. Kształcenie zawodowe w Niemczech.

Formy prezentacji prac projektowych:

- Pokaz, wystawa
- Album, teczka z materiałami,
- Plakat, prospekt, broszura

- Nagranie wideo
- Płyta CD
- Płyta DVD
- Prezentacja multimedialna
- Strona w Internecie

Projekty zostaną ocenione indywidualnie – przez nauczyciela, zespołowo – przez wszystkich uczniów biorących udział w projekcie oraz w przypadku wystaw, opinii gości. Przy ocenianiu projektów dotyczących umiejętności zawodowych, w ocenianiu wezmą udział nauczyciele przedmiotów zawodowych. Ocena prac projektowych będzie uwzględniać wartość informacyjną, oryginalność i estetykę, wkład pracy, sposób prezentacji.

#### 4.4 Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej

Wpływ na efektywną i atrakcyjną realizację programu nauczania ma niewątpliwie odpowiedni dobór pomocy naukowych i zadbanie o należyte wyposażenie pracowni językowej. Spośród pomocy naukowych warto zapewnić:

- środki wizualne typu: mapy (mapę Europy, mapę krajów niemieckiego obszaru językowego itp.), zestawy plansz (leksykalnych i gramatycznych), kasety, lub płyty CD dla poszczególnych poziomów językowych, barwne ilustracje, słowniki polsko – niemieckie i niemiecko – polskie, etc.
- techniczne środki nauczania typu: odtwarzacz płyt CD z wejściem USB, odtwarzacz dvd i video, wizualizer, ekran, kserokopiarka.
- komputer z łączem internetowym wraz z głośnikami i drukarką.

Przykładowy scenariusz lekcji języka niemieckiego, kształcącej umiejętność rozumienia tekstu czytanego.

Temat : *Wie es wichtig ist, anderen Menschen verzeihen zu können?*

CELE:

Cele ogólne:

1. Rozumienie tekstu czytanego – uczeń rozumie tekst, potrafi zbudować różne struktury zdaniowe z materiału leksykalnego związanego z tekstem.
2. Poszerzanie słownictwa, rozwój kompetencji komunikacyjnej w trakcie czytania ze zrozumieniem i pisania.
3. Doskonalenie umiejętności pracy w grupie.

Cele szczegółowe:

1. Uczeń potrafi podzielić tekst zgodnie z treścią na mniejsze części.
2. Uczeń zna konstrukcje zdań ze spójnikami dass i um....zu.
3. Uczeń potrafi używać czasowników w odpowiednich formach.
4. Uczeń poszerza swoje słownictwo w zakresie tematycznym: wybaczenie, przeproszenie.

Formy pracy: Zajęcia z frontu, praca w grupach.

Materiały:

1. Tekst: „Warum Verzeihen so wichtig ist?“
2. Karty pracy, asocjogram.

„Warum Verzeihen so wichtig ist?“

Der Vater oder die Mutter, die nie gelobt haben, aber mit Kritik rasch bei der Hand waren, der ungerechte Chef, der die Kündigung ausgesprochen hat, der Ehepartner, der untreu war – all diese Menschen haben uns so tief verletzt, dass es vielleicht Jahre dauert, bis wir darüber hinwegkommen, wenn überhaupt.

Wir sagen die schlimmsten Sachen zu diesen Menschen – oder grübeln darüber, was wir ihnen am liebsten sagen würden.

In Wirklichkeit ist genau das Gegenteil für uns am heilsamsten. ‚Ich verzeihe dir‘ zu sagen ist möglicherweise das Wirkungsvollste, was Sie tun können. Verzeihen heisst nicht klein begeben: es bedeutet loslassen.ber warum tragen so viele Menschen ihren Groll mit sich herum, wenn man sich doch durch Vergeben soviel besser fühlt? Ein Grund ist, dass damit vielleicht die eigene Machtlosigkeit kompensiert wird.

Verzeihen macht frei

„Mancher fühlt sich vielleicht eher als Herr der Situation, wenn er voller Zorn ist“ bemerkt dazu die New Yorker Psychologie-Professorin Dr. Mary Miller. ‚Verzeihen verleiht einem allerdings ein weitaus stärkeres Gefühl der Macht. Dabei spielt es gar keine Rolle, ob eine Person Vergebung verdient, man verdient frei zu sein.‘

Ein anderer Grund dafür, dass wir uns gegen das Vergeben sträuben ist, dass es nach Schwäche oder Kapitulation aussehen könnte. Aber Vergeben bedeutet nicht, dem anderen zu helfen, fügt Prof. Miller dazu. ‚Es geht vielmehr darum, sich selbst das Messer aus dem Leib zu ziehen‘ Falls Sie in Zukunft mehr auf Verzeihung bauen wollen, aber nicht wissen, wie Sie es anstellen sollen, beherzigen Sie die folgenden Ratschläge.

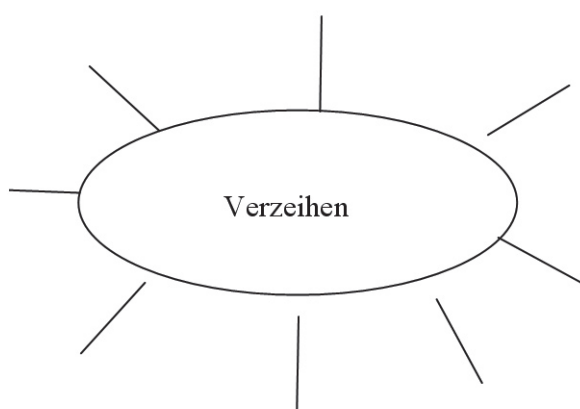
Einige Ratschläge

- Üben Sie mit leichteren Kränkungen. Geringfügigkeiten zu verzeihen (zum Beispiel, wenn jemand Ihnen absichtlich zu wenig Wechselgeld herausgibt oder ein Autofahrer Sie schneidet) bereitet darauf vor, auch schwerwiegende Dinge vergeben zu können.
- Befreien Sie sich von Ihren bitteren Gefühlen. Machen Sie Ihrem Ärger oder Ihrer Enttäuschung bei einem guten Freund oder einem Berater Luft. , Das verschafft Ihnen die stärkende Erfahrung, dass man Ihnen zuhört' sagt Mary Miller. , Sie können Ihren Gefühlen freien Luft lassen ohne Gefahr, etwas zu sagen oder zu tun, was Sie später bereuen.'
- Schreiben Sie dem Menschen, der Sie verletzt hat. Bringen Sie in dem Brief zum Ausdruck, wie Sie das Geschehene erlebt haben, aber ohne jemanden zu beschuldigen oder zu verurteilen. Verwenden Sie Ich – Aussagen, wie , Ich fühle mich.....' oder , Ich verstehe nicht, dass.....' Beschreiben Sie, wie das Verhalten des Adressaten auf Sie gewirkt hat und bringen Sie den Wunsch zum Ausdruck, seine Ansicht zu der Situation zu erfahren und die Sache in Ordnung zu bringen. Wenn der Mensch, der Ihnen die Kränkung zugefügt hat, allerdings tot ist oder Ihnen sonst nicht zuhören kann oder will, sollen Sie den Brief verbrennen und Ihren Ärger gleichsam verrauchen lassen.
- Glauben Sie nicht, dass eine Konfrontation unbedingt nötig ist. Bei Inzest, Vergewaltigung und anderen kriminellen Akten will das Opfer dem Täter möglicherweise nur deshalb nicht vergeben, weil ihm eine Gegenüberstellung zu gefährlich ist. Doch dazu bedarf es des anderen überhaupt nicht. Der Mensch, dem Sie verzeihen hat vielleicht nicht bemerkt, dass er Ihnen Unrecht zugefügt hat und erfährt vielleicht auch nie, dass Sie ihm verzeihen haben. Da einzig Wichtiges ist, dass Sie nicht weiter an Ihrer Wut festhalten.
- Versetzen Sie sich beim Zuhören in den anderen. , Wenn Sie sich dem Widersacher stellen, hören Sie schweigend zu und geben Sie dann das Gehörte wieder' schlägt Prof. Redford Williams von der Columbia University vor. , So lernt man, die Dinge aus einem anderen Blickwinkel zu betrachten und wird toleranter.
- Meditieren oder beten Sie. , Irren ist menschlich, vergeben göttlich' schrieb der englische Dichter Alexander Pope. Stützen Sie sich auf geistige und moralische Werte oder auf Ihrem Glauben. Vergeben ist manchmal so schwer, dass wir es nicht ohne Beistand schaffen.
- Glauben Sie nicht, vergeben ist gleichbedeutend mit vergessen. Seelische Verletzungen kann man nicht vergessen und sollte es auch gar nicht. Solche Erfahrungen lehren uns, ähnliche Situationen künftig zu meiden oder sie anderen zu ersparen.

Źródło: Forum Sprache, München 1985.

Faza odciążania tekstu

1. Rozmowa w języku ojczystym dotycząca wybaczenia, przepraszania i rozwiązywania konfliktów między rodzicami, przyjaciółmi – dlaczego dochodzi do nieporozumień. Jak można zażegnać spory, zakończyć konflikty? Uczniowie podają przykłady z własnego życia.
2. Uczniowie podają skojarzenia związane z tematem: wybaczenie.



Źródło: [www.interklasa.pl](http://www.interklasa.pl)

Faza PREZENTACJI MATERIAŁU

Pierwsze czytanie tekstu z odnośnikami.

Proszę dopasować odnośnik do właściwego fragmentu tekstu.

- a) Leute sind oftmals so tief verletzt, dass sie das nicht vergessen können.
- b) Manche Leute wollen nicht verzeihen, obwohl sie sich durch vergeben besser fühlen könnten.
- c) Verzeihen bedeutet nicht, dass man schwach ist; es bedeutet, dass man sich selbst frei macht.
- d) Verzeihen kann man üben – zuerst mit leichteren Kränkungen.
- e) Man sollte seine Gefühle an den Menschen schreiben, der uns verletzt hat.
- f) Man sollte auf keinen Fall an seiner Wut festhalten! Vergeben braucht keine Konfrontation.
- g) Es ist wichtig, das Geschehene aus einem anderen Blickwinkel zu betrachten - das lernt tolerant zu sein.

h) Meditation und Beten hilft uns verzeihen zu können.

i) Verzeihen heißt nicht vergessen.

#### FAZA ĆWICZENIOWA

Drugie czytanie tekstu i diagram. Uczniowie mają za zadanie uporządkować następujące słowa zgodnie z logiczną kolejnością.

Źródło obrazków: [www.interklasa.pl](http://www.interklasa.pl)

Proszę uzupełnić następujące zdania:

1. Ich schreibe einen Brief, um jemandem .....
2. Vergeben heißt nicht, dass man .....
3. Um die Sache zu verstehen, soll man die Dinge .....
4. Um sich von den bitteren Gefühlen zu befreien, kann man bei einem Freund Luft .....

#### FAZA TESTOWA

Proszę uzupełnić zdania z lukami.

1. Entschuldige bitte, dass ich ..... (zu spät kommen)
2. Verzeih mir, dass ich ..... (verletzen)
3. Es tut mir leid, dass ich .....(schlimme Dinge sagen)
4. Vergib mir, dass ich deinen .....(Geburtstag vergessen)

#### ZADANIE DOMOWE

Napisz list do Twojej koleżanki/Twojego kolegi, który Cię zranił. Powiedz jej (mu) jak się czujesz.

Napisz list do przyjaciela/przyjaciółki, którego ( którą) chcesz za coś przeprosić.

Źródło: [www.interklasa.pl](http://www.interklasa.pl)

### 4.5 Literatura przedmiotowa

1. U. Cohen, N. Grandi. Herzlich Willkommen Neu - Lehrbuch. Langenscheidt.
2. U. Cohen, N. Grandi. Herzlich Willkommen Neu - Arbeitsbuch. Langenscheidt.
3. Rohrer Heinrich Hans, Schmidt Carston. Kommunizieren im Beruf. 1000 nützliche Redewendungen. Langenscheidt
4. Splawiński Marek, Bagdasarian Andrea, Wiejak Joanna. 365 zadań i ćwiczeń z rozwiązaniami. Langenscheidt.



5. K. van Eunen, J. Moreau, F. de Nys, M. Wildenbeest. Lesebogen. Langenscheidt.
6. Mirosława Podkowińska- Lisowicz. Listy i teksty użytkowe z tłumaczeniami. Langenscheidt.
7. Christian Baumgarten, Volker Borbein. Abenteuer Alltag. Menschen in Deutschland. Langenscheidt
8. Susanne Schauf. 111 Kurzrezepte für den Deutschunterricht DAF. Lektor Klett
9. Ch. Fandrych, U. Tallowitz. Słownictwo niemieckie dla początkujących i średnio zaawansowanych. Lektor Klett
10. D. Macaire G. Nicolas. Wirtschaftsdeutsch für Anfänger. Lektor Klett.
11. Baberádová Helena. Język niemiecki w ekonomii. Lektor Klett.

## **5. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje metod ich oceny**

### **5.1 Kryteria wymagań na poszczególne oceny z języka niemieckiego**

Ocenianie uczniów na zajęciach języka niemieckiego polega na:

1. Systematycznym (bieżącym, półrocznym i rocznym obserwowaniu, kontrolowaniu i dokumentowaniu postępów w nauce z uwzględnieniem umiejętności ucznia);
2. Określaniu poziomu osiągnięć w odniesieniu do wymagań edukacyjnych i możliwości ucznia;
3. Uwzględnianiu przy ocenie ucznia następujących czynników: pracowitości, systematyczności, zainteresowania przedmiotem, postawy społecznej, obowiązkowości, własnych ambicji oraz poziomu intelektualnego, możliwości psychofizycznych, zdrowia, zdolności, warunków domowych, odporności psychicznej, ambicji rodziców.

Funkcje oceniania przedmiotowego z języka niemieckiego

1. Funkcja klasyfikacyjna - ocena wyrażona za pomocą ustalonej skali. Służy ona zróżnicowaniu i uporządkowaniu uczniów według potrzeb, umiejętności i osiągnięć, informuje organy zewnętrzne przy porównywaniu osiągnięć uczniów ze standardami;
2. Funkcja diagnostyczna (wspierająca) wymaga szczególnych metod i technik przy rozpoznawaniu indywidualnych możliwości uczniów, informacje, jakie wypływają z tej funkcji wykorzystuje się w planowaniu procesu nauczania, w określaniu efektywności stosowanych metod pracy i realizowanych programów;
3. Funkcja motywacyjna zachęca ucznia do podejmowania większego wysiłku, stwarza nadzieję osiągnięcia sukcesu, dodaje wiary we własne możliwo-

ści. Wzmacnia je, budzi zaufanie do zdobywania wiedzy i umiejętności ucznia, wskazuje na możliwość dokonania zmian w jego postępowaniu.

Wiadomości, umiejętności oraz wymagania na ocenę szkolną z języka niemieckiego.

1. Ocena bieżąca postępów ucznia uwzględnia wszystkie cztery sprawności językowe, tj.: mówienie, rozumienie ze słuchu, pisanie, czytanie oraz tzw. podsystemy języka, czyli gramatykę i słownictwo.
2. Ocena śródroczna i roczna uwzględnia opanowanie wszystkich wyżej wymienionych sprawności językowych i podsystemów języka wymaganych na danym etapie nauczania. Uwzględnia ona również pracę ucznia na zajęciach.
3. Ocena pracy ucznia na lekcjach uwzględnia:
  - pracę indywidualną, tj. aktywność na lekcji, pracę zgodną z poleceniami nauczyciela, włożony wysiłek w wykonanie zadania,
  - pracę w parach i grupach, tj. równy udział w ćwiczeniu każdego ucznia, używanie tylko języka obcego w ćwiczonych dialogach, pomoc koleżeńską w przypadku trudności z wykonaniem zadania,
  - pracę projektową w grupach, tj. produkt końcowy, jak i proces jego przygotowania, np. wykorzystanie źródeł, współpracę w grupie, podział ról, rozplanowanie czasu itp.

Do bieżącego oceniania uczniów przyjęto taką samą skalę ocen, jaką przyjął Minister Edukacji Narodowej w Rozporządzeniu z dnia 30.04.2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów. W związku z tym ustala się następujące ogólne wymagania na poszczególne stopnie szkolne:

1. Wymagania konieczne na stopień dopuszczający (2) wskazują na braki w opanowaniu wiadomości i umiejętności określonych w podstawach programowych, a także na opanowanie w znacznym stopniu wiadomości i umiejętności podstawowych i obejmują następujące elementy treści nauczania:
  - a) Niezbędne w uczeniu się języka niemieckiego.
  - b) Potrzebne w życiu codziennym.
  - c) Aby uzyskać stopień dopuszczający z pracy klasowej, należy uzyskać między 30%, a 50% maksymalnej liczby punktów.
2. Wymagania podstawowe na stopień dostateczny (3) obejmują elementy treści nauczania:
  - a) Najważniejsze w uczeniu się języka niemieckiego.
  - b) Łatwe, nawet dla ucznia mało zdolnego.

- c) O niewielkim stopniu złożoności.
  - d) Często powtarzające się w programie nauczania.
  - e) Dające się wykorzystać w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych.
  - f) Określone programem nauczania na poziomie nie przekraczającym wymagań zawartych w podstawach programowych.
  - g) Główne, proste, uniwersalne umiejętności, w mniejszym zakresie wiadomości.
  - h) Aby uzyskać stopień dostateczny z pracy klasowej, należy uzyskać od 51% do 75% maksymalnej liczby punktów.
3. Wymagania rozszerzające na stopień dobry (4) obejmują elementy treści:
- a) Istotne w strukturze uczenia się języka niemieckiego.
  - b) Bardziej złożone, mniej przystępne, niż elementy treści zaliczone do wymagań podstawowych.
  - c) Przydatne, ale nie niezbędne w opanowaniu języka niemieckiego.
  - d) Użyteczne w szkole i pozaszkolnej działalności.
  - e) O zakresie przekraczającym wymagania zawarte w podstawach programowych.
  - f) Wymagające umiejętności stosowania wiadomości w sytuacjach typowych, według wzorów i przykładów znanych z lekcji i podręcznika.
  - g) Aby uzyskać ocenę dobrą z pracy klasowej, należy zmieścić się w przedziale od 75% do 90% maksymalnej liczby punktów.
4. Wymagania dopełniające na stopień bardzo dobry (5) obejmują pełny zakres treści określonych w programie nauczania. Są to treści:
- a) Złożone, trudne, ważne do opanowania.
  - b) Wymagające korzystania z różnych źródeł.
  - c) Umożliwiające rozwiązywanie problemów.
  - d) Wskazujące na pełne opanowanie programu nauczania.
  - e) Aby uzyskać stopień bardzo dobry z pracy klasowej, należy uzyskać od 91% do 99% maksymalnej liczby punktów.
5. Wymagania wykraczające na stopień celujący (6) obejmują treści:
- a) Znacznie wykraczające poza program nauczania.
  - b) Wynikające z indywidualnych zainteresowań.
  - c) Zapewniające pełne wykorzystanie wiadomości dodatkowych.
- Kryteria oceny sprawności czytania ze zrozumieniem
- Ocenie podlegają wszystkie rodzaje czytania: szczegółowe, selektywne i całościowe.

Ocena bardzo dobra: w zakresie czytania ze zrozumieniem uczeń:

- bez trudu rozumie proste teksty informacyjne i użytkowe: kartkę pocztową, list / e-mail prywatny i formalny, ogłoszenie, życzenia urodzinowe;
- sprawnie znajduje potrzebne informacje szczegółowe w tekstach użytkowych i informacyjnych;
- swobodnie rozumie ogólny sens prostych, adoptowanych tekstów.

Ocena dobra: w zakresie czytania ze zrozumieniem uczeń:

- rozumie ogólnie większość prostych tekstów informacyjnych i użytkowych: kartkę pocztową, list / e-mail prywatny i formalny, ogłoszenie, życzenia urodzinowe;
- znajduje większość potrzebnych informacji szczegółowych w tekstach użytkowych i informacyjnych;
- w zasadzie rozumie ogólny sens większości prostych, adoptowanych tekstów.

Ocena dostateczna: w zakresie czytania ze zrozumieniem uczeń:

- rozumie ogólnie dużą część prostych tekstów informacyjnych i użytkowych: kartkę pocztową, list / e-mail prywatny i formalny, ogłoszenie, życzenia urodzinowe;
- znajduje dużą część potrzebnych informacji szczegółowych w tekstach użytkowych i informacyjnych;
- rozumie ogólny sens dużej części prostych, adoptowanych tekstów.

Ocena dopuszczająca: w zakresie czytania ze zrozumieniem uczeń:

- rozumie tylko niektóre proste teksty informacyjne i użytkowe: kartkę pocztową, list / e-mail prywatny i formalny, ogłoszenie, życzenia urodzinowe;
- znajduje tylko niektóre potrzebne informacje szczegółowe w tekście użytkowym i informacyjnym;
- rozumie ogólny sens tylko niewielkiej części prostych, adoptowanych tekstów.

Ocena niedostateczna: w zakresie czytania ze zrozumieniem uczeń:

- rozumie bardzo nieliczne proste teksty informacyjne i użytkowe: kartkę pocztową, list / e-mail prywatny i formalny, ogłoszenie, życzenia urodzinowe;
- rzadko znajduje wymaganą, minimalną ilość potrzebnych informacji szczegółowych w tekście użytkowym i informacyjnym;
- z trudem rozumie ogólny sens bardzo nielicznych, prostych, adoptowanych tekstów.

Kryteria oceny sprawności rozumienia ze słuchu

Ocena bardzo dobra: w zakresie rozumienia ze słuchu uczeń:

- bez trudu rozumie ogólnie wypowiedź niemieckojęzyczną wypowiedzianą przez różne osoby w normalnym tempie, zawierającą oprócz znanej leksyki i struktur, również niezrozumiałe elementy, których znaczenia można domyślić się z kontekstu;
- rozumie ogólny sens prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy (informowanie się, prośba, wyrażanie zgody lub niezgody) w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, w informacji kolejowej);
- sprawnie wyszukuje informacje szczegółowe w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach;
- w pełni rozumie proste instrukcje nauczyciela, formułowane w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje.

Ocena dobra: w zakresie rozumienia ze słuchu uczeń:

- rozumie ogólnie większość wypowiedzi niemieckojęzycznych wypowiedzianych przez różne osoby w normalnym tempie, zawierających oprócz znanej leksyki i struktur, również niezrozumiałe elementy, których znaczenia można domyślić się z kontekstu;
- rozumie ogólny sens większości prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy (informowanie, prośba, wyrażanie zgody lub niezgody) w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, informacja radiowa);
- wyszukuje większość informacji szczegółowych w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach;
- rozumie większość prostych instrukcji nauczyciela, formułowanych w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje.

Ocena dostateczna: w zakresie rozumienia ze słuchu uczeń:

- rozumie ogólnie dużą część wypowiedzi niemieckojęzycznych, wypowiedzianych przez różne osoby w normalnym tempie, zawierających oprócz znanej leksyki i struktur, również niezrozumiałe elementy, których znaczenia można domyślić się z kontekstu;
- rozumie ogólny sens dużej części prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy (informowanie, prośba, wyrażanie zgody lub niezgody), w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, w informacji kolejowej);

- wyszukuje dużą część informacji szczegółowych; w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach
- rozumie dużą część prostych instrukcji nauczyciela, formułowanych w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje.

Ocena dopuszczająca: w zakresie rozumienia ze słuchu uczniów:

- rozumie ogólnie tylko niektóre wypowiedzi niemieckojęzyczne, wypowiedziane przez różne osoby w normalnym tempie, zawierające oprócz znanej leksyki i struktur, również niezrozumiałe elementy, których znaczenia można domyślić;
- rozumie ogólny sens tylko niektórych prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy (informowanie, prośba, wyrażanie zgody lub niezgody), w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, informacja kolejowa);
- wyszukuje tylko niektóre informacje szczegółowe w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach;
- rozumie tylko nieliczne, proste instrukcje nauczyciela, formułowane w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje.

Ocena niedostateczna: w zakresie rozumienia ze słuchu uczniów:

- rozumie ogólnie bardzo nieliczne wypowiedzi niemieckojęzyczne, wypowiedziane przez różne osoby w normalnym tempie, zawierające oprócz znanej leksyki i struktur, również niezrozumiałe elementy, których znaczenia można domyślić się z kontekstu;
- rozumie bardzo nieliczne wyrażenia potoczne, dotyczące zaspokajania konkretnych potrzeb;
- rozumie ogólny sens bardzo nielicznych prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy (informowanie się, prośba, wyrażanie zgody lub niezgody), w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, w informacji kolejowej);
- wyszukuje bardzo nieliczne informacje szczegółowe w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach;
- rozumie bardzo nieliczne proste instrukcje nauczyciela formułowane w języku niemieckim.

Kryteria oceny sprawności mówienia

ocena bardzo dobra

- wypowiedź zawiera bogate słownictwo i frazeologię, pozwalające na pełny przekaz wszystkich wymaganych informacji;
- wypowiedź charakteryzuje się wielostronnym ujęciem tematu i bardzo bogatą treścią;
- wypowiedź jest płynna;
- w zakresie poprawności gramatycznej wypowiedź zawiera bardzo sporadyczne błędy nie zakłócające w żaden sposób komunikacji;
- pod względem fonetycznym wypowiedź jest całkowicie poprawna, bez błędów w wymowie i intonacji;
- w trakcie wypowiedzi zachodzi niczym nie zakłócona komunikacja, w pełnym zakresie.

ocena dobra

- wypowiedź cechuje dobry poziom znajomości słownictwa i struktur językowych, zawiera ona wyrażenia odpowiednie dla przekazania większości wymaganych informacji;
- wypowiedź ma bogatą treść, jest interesująca, zgodna z tematem;
- wypowiedź jest płynna (przy nieznacznej pomocy nauczyciela);
- wypowiedź zawiera nieliczne usterki gramatyczne, które mają charakter pomyłek i nie występują systematycznie;
- wypowiedź jest zasadniczo poprawna fonetycznie i intonacyjnie, zawiera nieliczne usterki;
- w trakcie wypowiedzi zachodzi komunikacja, pomimo drobnych usterek.

ocena dostateczna

- wypowiedź zawiera podstawowy poziom znajomości słownictwa i struktur językowych oraz niektóre wymagane wyrażenia, pozwalające na przekazanie zasadniczej części wymaganych informacji;
- treść jest dość bogata;
- wypowiedź jest płynna w zasadniczej części, poszerzenie jej wymaga pomocy nauczyciela;
- wypowiedź zawiera błędy gramatyczne, mające charakter przeoczeń, świadczące o niepełnym opanowaniu struktur;
- pod względem fonetycznym wypowiedź jest zrozumiała, pomimo błędów w wymowie niektórych wyrazów i w intonacji;
- pomimo trudności w formułowaniu lub rozumieniu pytań i odpowiedzi dochodzi do komunikacji w podstawowym zakresie.

ocena dopuszczająca

- wypowiedź zawiera ubogie słownictwo i bardzo proste struktury językowe pozwalające na przekazanie tylko nielicznych wymaganych informacji;
- charakteryzuje ją uboga treść;
- wypowiedź jest płynna we fragmentach, jedynie dzięki pomocy nauczyciela;
- wypowiedź zawiera błędy gramatyczne wskazujące na nieznaną niektórych struktur;
- pod względem fonetycznym wypowiedź jest zrozumiała w ograniczonym zakresie;
- w trakcie wypowiedzi dochodzi do komunikacji w wąskim zakresie.

ocena niedostateczna

- cechą charakterystyczną wypowiedzi jest bardzo ograniczona znajomość słownictwa i nieporadne użycie struktur językowych, co powoduje, że nie zawiera ona wystarczającej liczby wymaganych informacji;
- wypowiedź charakteryzuje bardzo uboga treść;
- w trakcie wypowiedzi brakuje płynności wypowiedzi pomimo pomocy nauczyciela;
- wypowiedź zawiera liczne, rażące błędy gramatyczne różnego typu;
- pod względem fonetycznym wymowa i intonacja uniemożliwiają zrozumienie;
- nie zachodzi komunikacja: pytania nie są zrozumiałe, odpowiedzi są nie na temat.

Kryteria oceny sprawności pisania

Ocena bardzo dobra: w zakresie pisania uczeń:

- bezbłędnie wykonuje zawarte w ćwiczeniach polecenia (pisanie odtwórcze);
- jego wypowiedzi pisemne na zadany temat są bogate pod względem treści (słownictwo, struktury gramatyczne), logiczne, harmonijne i spójne;
- bez żadnych trudności redaguje krótki i długi tekst użytkowy precyzyjnie dobierając poznane słownictwo i struktury gramatyczne, pozwalające na pełny przekaz informacji;
- sprawnie stosuje środki wyrazu charakterystyczne dla wymaganej formy wypowiedzi (list / e-mail prywatny i formalny);
- pod względem poprawności językowej jego wypowiedzi pisemne cechują bardzo sporadyczne błędy gramatyczne i leksykalne, nie zakłócające komunikacji oraz nieliczne błędy w pisowni, nie zmieniające znaczenia wyrazu.



Ocena dobra: w zakresie pisania uczeń:

- bez pomocy nauczyciela samodzielnie wykonuje zawarte w ćwiczeniach polecenia (pisanie odtwórcze);
- pisze proste wypowiedzi pisemne wykorzystując większość poznanych środków językowych;
- redaguje krótki i długi tekst użytkowy, z niewielkimi uchybieniami w doborze poznanego słownictwa i struktur gramatycznych, co pozwala na przekaz większości wymaganych informacji;
- samodzielnie pisze list / e-mail prywatny i formalny, które w zasadzie odpowiadają wymaganej formie;
- pod względem poprawności językowej jego wypowiedzi pisemne cechują nieznaczne błędy gramatyczne, leksykalne i ortograficzne w nieznacznym stopniu zakłócające zrozumienie.

Ocena dostateczna: w zakresie pisania uczeń:

- w większości poprawnie wykonuje zawarte w ćwiczeniach polecenia (pisanie odtwórcze);
- pisze proste wypowiedzi pisemne stosując liczne powtórzenia leksykalne i mało urozmaicone struktury gramatyczne;
- redaguje krótki i długi tekst użytkowy, w którym wykorzystane słownictwo pozwala na przekazanie jedynie najważniejszych informacji;
- pisze list / e-mail prywatny i formalny, które spełniają tylko część warunków wymaganych dla danej formy;
- pod względem poprawności językowej jego wypowiedzi pisemne cechuje czasem niewłaściwy dobór słów, dość liczne błędy ortograficzne i gramatyczne, co częściowo zakłóca komunikację i świadczy o niepełnym opanowaniu struktur leksykalnych i gramatycznych.

Ocena dopuszczająca: w zakresie pisania uczeń:

- w sposób niepełny realizuje zawarte w ćwiczeniach polecenia (pisanie odtwórcze);
- pisze tylko niektóre, proste wypowiedzi pisemne. Wypowiedzi te są chaotyczne, tylko częściowo zgodne z tematem, zawierają ubogie słownictwo i bardzo mało urozmaicone struktury gramatyczne oraz dużą ilość błędów;
- w sposób bardzo uproszczony redaguje krótki i długi tekst użytkowy, w którym wykorzystane przez niego podstawowe słownictwo pozwala na przekazanie jedynie niewielkiej ilości informacji;

- pisze list / e-mail prywatny i formalny, jednak znaczne uchybienia w doborze właściwego słownictwa, struktur gramatycznych i stylu wskazują na nieznaną wymogów formy;
- pod względem poprawności językowej jego wypowiedzi pisemne cechuje niewłaściwy dobór słów, liczne błędy ortograficzne i gramatyczne, co w dość znacznym stopniu zakłóca komunikację i świadczy o słabym opanowaniu struktur gramatycznych i leksykalnych.

Ocena niedostateczna: w zakresie pisania uczeń:

- pomimo pomocy nauczyciela nie jest w stanie w sposób pełny wykonywać zawartych w ćwiczeniach poleceń (pisanie odtwórcze);
- z powodu bardzo ograniczonej znajomości słownictwa, nieporadnego użycia struktur językowych i gramatycznych z trudem pisze tylko niektóre, proste wypowiedzi pisemne, przy czym wypowiedzi te są chaotyczne, niespójne, pozbawione logiki, w większości przypadków nie na temat;
- próbuje pisać krótki i długi tekst użytkowy, jednak jego wypowiedź nie zawiera wyrażen niezbędnych do przekazania wymaganych informacji;
- pisze list / e-mail prywatny i formalny, które nie spełniają warunków wymaganych dla danej formy;
- brak umiejętności budowania prostych zdań, nieodpowiedni dobór słownictwa, liczne, rażąco błędne ortograficzne, gramatyczne i leksykalne w znacznym stopniu zakłócają komunikację i świadczą o nieopanowaniu struktur gramatycznych i leksykalnych.

Ostateczna ocena za sprawność mówienia i pisania jest wypadkową powyższych kryteriów. Nauczyciel może przypisać niektórym kryteriom mniejszą lub większą wagę, zmieniając w ten sposób ich proporcjonalny wkład w ocenę. W powyższych kryteriach nie została uwzględniona ocena celująca. Można ją otrzymać za sprawność mówienia lub pisania, jeśli uczeń spełnia wszystkie kryteria na ocenę bardzo dobry, a poza tym wyróżnia się w jednym lub kilku zakresach np. wyjątkowe bogactwo leksyki, spontaniczna i naturalna wypowiedź, ciekawe ujęcie tematu, inwencja stylistyczna, znajomość struktur gramatycznych wykraczających poza program nauczania klasy, szeroka wiedza krajoznawcza na temat danego obszaru językowego.

## 5.2 Metody oceny osiągnięć uczniów

Postanowienia ogólne

1. Każdy uczeń jest oceniany zgodnie z zasadami sprawiedliwości.

2. Przedmiotem oceniania w trakcie roku szkolnego są:

- wiadomości;
- umiejętności;
- wkład pracy, aktywność.

Formy i metody sprawdzania wiedzy:

- a) odpowiedzi ustne (opowiadanie, opis, odpowiedzi na pytania, udział w dyskusji, dialog, argumentowanie, wnioskowanie, uzupełnianie i przekształcanie tekstów);
- b) prace pisemne w klasie (kartkówka, sprawdzian, praca klasowa, testy);
- c) prace domowe;
- d) aktywność na lekcji;
- e) prace grupowe;
- f) inne zaplanowane przez nauczyciela zadania;
- g) dodatkowe pozytywne oceny uzyskać można za udział i osiągnięcia w konkursach, olimpiadach, wykonanie pomocy naukowych, itp.

Obszary aktywności oceniane na lekcjach.

1. Przystawianie niezbędnej wiedzy teoretycznej z zakresu języka niemieckiego.
2. Opanowanie niezbędnych umiejętności językowych z zakresu języka niemieckiego.
3. Wkład pracy własnej: pilność, sumienność, pracowitość, staranność, systematyczność.

#### METODY SPRAWDZANIA SPRAWNOŚCI JĘZYKOWYCH

Sprawność czytania ze zrozumieniem polegająca na zrozumieniu głównej myśli tekstu oraz zawartych w nim informacji szczegółowych sprawdzana jest za pomocą następujących technik:

- zadania wyboru (spośród kilku odpowiedzi wybierasz właściwą)
- zadania typu prawda / fałsz
- odpowiedzi na pytania do tekstu
- zaznaczanie informacji zawartych w tekście
- wpisywanie brakujących informacji na podstawie przeczytanego tekstu
- uzupełnianie tekstu z lukami
- przyporządkowywanie wypowiedzi / tekstów do odpowiednich osób
- przyporządkowanie odpowiedzi do podanych pytań lub pytań do odpowiedzi
- zaznaczanie i poprawianie błędów w tekście (np. błędnie użyte czasowniki)
- łączenie wyrażenia z odpowiednimi rysunkami
- łączenie ze sobą części zdań

- ustalanie kolejności fragmentów tekstu
- wyszukiwanie słów w diagramie literowym
- wykreślanie słowa nie pasującego do pozostałych
- znajdowanie polskich odpowiedników niemieckich wyrażen
- ustalanie kolejności liter w danym wyrazie
- oddzielanie w węźu literowym poszczególnych słów / wyrażen
- układanie wyrazów z podanych sylab
- przyporządkowanie wyrazów do pojęć nadrzędnych

Sprawność rozumienia ze słuchu polega na rozumieniu globalnym, czyli zdolności rozumienia ogólnej tematyki tekstu oraz rozumieniu detalicznym, czyli selektywnym, w którym chodzi o wydobycie ze słuchanego tekstu konkretnych informacji. Sprawność rozumienia ze słuchu sprawdzana i oceniana jest za pomocą następujących technik:

- zadania wielokrotnego wyboru
- zadania typu prawda / fałsz
- zadania na uzupełnienie luk w zapisie na podstawie wysłuchanych informacji
- odpowiedzi na pytania do wysłuchanego tekstu
- zaznaczanie form, które wystąpiły w wysłuchanym tekście
- przyporządkowanie ilustracji do wysłuchanych tekstów
- zaznaczanie i poprawianie błędów w tekście na podstawie nagrania (np. błędnie zanotowane dane / informacje)
- porządkowanie wydarzeń / faktów w kolejności, w jakiej występują w tekście
- wskazywanie na mapie obiektów, o których jest mowa w wysłuchanym tekście
- przyporządkowanie wypowiedzi do poszczególnych osób / miejsc występujących w tekście
- łączenie właściwych informacji w oparciu o nagranie
- wypełnianie tabeli
- rozróżnianie wymowy wyróżnionych głosek

Sprawność mówienia jest bardzo istotnym elementem w nauczaniu języka obcego. Wynika to z faktu, że ogólnym celem nauczania jest opanowanie języka w stopniu umożliwiającym w miarę sprawną komunikację językową w różnych sytuacjach życia codziennego, co jednocześnie zapewni sukces również podczas ustnej części egzaminu maturalnego. Sprawdzana jest za pomocą następujących technik:

- odgrywanie ról

- udzielanie i uzyskiwanie informacji i wskazówek
- relacjonowanie wydarzeń
- negocjowanie z partnerem dogodnego dla ucznia rozwiązania danego problemu
- tworzenie dialogów
- odpowiedź na pytania
- opisywanie ilustracji
- udział w dyskusji, wyrażanie opinii, argumentowanie
- prezentacja tematu

Sprawność pisania jest zintegrowana z innymi sprawnościami i systematycznie rozwijana, uwzględnia krótkie i dłuższe formy tekstów użytkowych wymagane na egzaminie maturalnym w zakresie podstawowym. Sprawdzana jest za pomocą następujących technik:

- wypełnianie kwestionariusza
- pisanie krótkiej formy użytkowej typu: kartka pocztowa, wiadomość, zaproszenie, ogłoszenie
- redagowanie ogłoszenia prasowego
- pisanie dłuższej formy użytkowej typu: list / e-mail prywatny, list formalny
- pisanie swobodnej dłuższej wypowiedzi na zadany temat

#### Samoocena

Samoocena ma dostarczyć uczniowi i nauczycielowi szczegółowych informacji o postępach ucznia, jego mocnych, ale także słabych stronach.

Podstawę samooceny stanowią będą listy umiejętności sporządzone przez nauczyciela po każdym dziale nauczania. Dopiero po dokonaniu samooceny nastąpi właściwa praca klasowa i uczeń otrzyma ocenę z danej partii materiału. Arkusze samooceny uczniowie będą gromadzić w swoich własnych teczkach.

Przykładowy arkusz samooceny do działu: Owoce

	Tak	Nie	Muszę to jeszcze powtórzyć.
Znam nazwy owoców w języku niemieckim.			
Znam podstawowe grupy owoców w języku niemieckim.			
Potrafię podać przykłady dekoracyjnego formowania owoców w języku niemieckim.			
Potrafię opowiedzieć, jak przyrządzić sałatkę owocową.			
Znam określenia procesów technologicznych zachodzących podczas obróbki owoców.			
Rozumiem proste przepisy na dania z owoców zawarte w książkach kucharskich w języku niemieckim.			
Potrafię znaleźć ciekawy przepis w języku niemieckim na potrawę z owoców w Internecie.			
Znam nazwy urządzeń i drobnych narzędzi kuchennych w języku niemieckim niezbędnych do pracy z owocami.			

### 5.3 Przykładowe narzędzia oceny osiągnięć uczniów

Test z działu Speisen und Getränke

...../46pkt

Ocena: .....

Imię i nazwisko \_\_\_\_\_ Klasa \_\_\_\_\_

Maksymalna liczba punktów z testu: 46 punktów

I. Heute hast du in deinem Restaurant kleine Gäste. Ordne zu. (4 pkt)

1. Ich möchte wieder Nudeln, wie gestern! Sie waren so lecker!
2. Ich habe Hunger!
3. Das Schnitzel ist zu groß.....
4. Ich möchte keinen Reis!
  - a. Möchtest du lieber Nudeln?
  - b. Wir haben auch eine halbe Portion.
  - c. Die Pizza mit Tomaten ist sehr groß und schmeckt sehr lecker.
  - d. Meinst du vielleicht den Nudel – Auflauf?

Liczba punktów: .....

II. Zu welchen Menüängen passen die Gerichte? Ordne die Gerichte der passenden Kategorie zu. ( 8 pkt)

Milchreis, Fischeintopf, Tintenfisch, Fischsuppe, Gegrilltes Steak mit Ei, Obstsalat mit Sahne, Fleischspieß, Bohnensuppe, Fischfilet mit Kartoffeln, Flan, Salatplatte, Schokolsdenmousse, Rinderbraten mit Bratkartoffeln, Hähnchen mit Paprika und Oliven, Krabben mit Fetta – Käse, Lamnbraten)

Vorspeise	Hauptgericht		Nachtisch
	Fisch	Fleisch	

Liczba punktów:.....

III. Welche Antwort passt? Schreibe die Antwort in der richtigen Zeile auf. (4 pkt)

1. Was passt zum Fischeintopf?

.....

2. Ich möchte gern einen Weißwein. Was empfehlen Sie mir?

.....

3. Haben Sie denn einen Landwein aus der Region, einen offenen?

.....

4. Eigentlich möchte ich lieber nur einen halben Liter, geht das?

.....

(a. Nein, es tut mir Leid, den Wein haben wir nur in 0,7 Flaschen., b. Sicher. Möchten Sie lieber einen roten oder einen weißen Wein? Wir haben auch einen offenen Rose, er ist sehr fruchtig., c. Der Weißwein hier ist sehr lieblich, den sollten Sie mal probieren!, d. Zum Fisch empfehle ich Ihnen einen Weißwein, einen trockenen Weißwein.

Liczba punktów:.....

IV. Bilde bitte zusammengesetzte Substantive. Vergiss bitte die Artikel nicht! (7 pkt)

1. Tomaten a. Gericht
2. Gurken b. Platte
3. Gemüse c. Saft
4. Fleisch d. Salat
5. Fisch e. Salat
6. Obst f. Filet

7. Käse g. Suppe

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....
- 5) .....
- 6) .....
- 7) .....

Liczba punktów:.....

V. Welche Adjektive passen? Kreuze an. ( 7 pkt)

Was passt zu.....

	warm	süß	frittiert	gekocht	frisch	trocken	gebraten
Gemüse							
Suppe							
Fisch							
Reis							
Nachtsch							
Fleisch							
Wein							

Liczba punktów:.....

VI. Empfehle Speisen und Getränke. Ergänze bitte die Adjektivendungen. (7 pkt.)

1. Möchten Sie zuerst die kalt\_ Tometansuppe? Sie schmeckt wirklich ausgezeichnet.
2. Mögen Sie Fisch? Dann sollten Sie den frisch\_ Krabbensalat nehmen. Köstlich!
3. Danach empfehle ich Ihnen das gebraten\_ Fischfilet mit Tomatensalat und Oliven.
4. Oder möchten Sie lieber den scharf\_ Fleischspieß? Mit Olivenbrot.
5. Sie sollten auch die köstlich\_ Schokoladenmousse probieren. Eine Empfehlung vom Küchenchef!
6. Möchten Sie den reif\_ oder den leicht\_ Rotwein?
7. Ich empfehle Ihnen den trocken\_ Weißwein.

Liczba punktów:.....

VII. Wie ist/sind.....? Antworte nach dem Beispiel: ( 4 pkt)

Wie sind die Oliven? ( grün: salzig, schwarz: mit Knoblauch)

Die grünen Oliven sind salzig, die schwarzen Oliven sind mit Knoblauch.

1. Wie sind die Kartoffeln? ( gekocht: mild, gebraten: fein gewürzt)

.....



2. Wie sind die Spargel? ( weiß: wunderbar, grün: würzig)

.....

3. Wie sind die Fleischspieße? ( scharf: mit Knoblauch, mild: mit Lammfleisch)

.....

4. Wie sind die Weine? ( rot: trocken, weiß: eher lieblich)

.....

Liczba punktów:.....

VIII. Sage es auf Deutsch. ( 5 pkt)

1. Czy macie Państwo pieczeń z jagnięciny?

.....

2. Kto pierwszy spróbuje wino?

.....

3. Czy wybraliście już Państwo? Mogę przyjąć zamówienie?

.....

4. Dania z ryb smakują naprawdę dobrze. Poleca je szef kuchni.

.....

5. Czy macie Państwo kartę dań dla dzieci?

.....

Liczba punktów:.....

Kryteria oceniania testu:

Liczba punktów	Ocena
0 - 12	Niedostateczny
13 - 23	Dopuszczający
24 - 34	Dostateczny
35 - 41	Dobry
42 - 46	Bardzo dobry

## 6. Ewaluacja programu nauczania

Celem ewaluacji będzie identyfikacja słabych i mocnych stron programu i w związku z tym poprawa jego jakości oraz zbadanie stopnia osiągnięcia założonych w programie celów nauczania.

Ewaluacja posłuży do konfrontacji celów kształcenia z rezultatami procesu dydaktycznego. Umożliwi porównanie osiągnięć uczniów i będzie służyła polepszeniu jakości kształcenia, korygowaniu działań w trakcie procesu kształcenia. Rozpocznie się ona od testu diagnostycznego, tzw. diagnozy na wejściu, składającego się z różnego typu zadań dotyczących języka ogólnego. Test ten pokaże nauczycielowi, z jakim

bagażem umiejętności, ale również deficytów uczniowie klasy pierwszej przystępują do realizacji programu nauczania.

Ze względu na osobę prowadzącego będzie to autoewaluacja, ewaluator będzie bezpośrednio uczestniczył w realizacji programu.

Pod względem czasu przeprowadzenia będzie to ewaluacja ciągła, prowadzona przez cały okres realizacji programu, obejmie również ewaluację wstępną oraz końcową.

Odbiorcą ewaluacji będzie nauczyciel ewaluator, uczniowie biorący udział w realizacji programu, Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze, Dyrektor szkoły oraz autorzy projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji”.

Ewaluacja zostanie przeprowadzona wg modelu klasycznego ewaluacji z elementami modelu triangulacyjnego.

Wskaźniki badawcze:

1. Czy efekty kształcenia są adekwatne do zakładanych celów, możliwości i potrzeb uczniów.
2. Czy proponowane metody pracy i sposób realizacji programu umożliwiają zdobycie przez uczniów umiejętności zakładanych w celach szczegółowych?

Kryteria ewaluacji:

Trafność – odniesienie celów programu do możliwości i potrzeb uczniów.

Skuteczność – odniesienie rzeczywistych efektów programu do założonych celów, w jakim stopniu zostały zrealizowane cele.

Narzędzia do gromadzenia danych:

- ankieta
- wyniki testów i sprawdzianów
- kwestionariusze
- wywiad indywidualny
- wywiad grupowy
- obserwacja
- portfolio językowe
- arkusze autoanalizy

Przykładowe narzędzia ewaluacyjne:

Test diagnozujący

N a m e : .....

V o r n a m e : .....

I. Posłuchaj i uzupełnij poniższy tekst:

Liebe Sandra,  
..... für deinen Brief! Ich denke..... an dich und euch alle. Meine  
neue..... ist groß: ..... Mädchen und .....  
..... Jungen. Fast alle sind super. In der Schule habe ich keine.....  
In Mathe bin ich sehr ..... aber mein Lieblingsfach ist.....  
.... . Du weißt, ich spiele wahnsinnig gern..... Besuchst du mich mal?  
Herzliche.....! Deine Claudia

II. Przeczytaj uważnie tekst i zaznacz krzyżykiem "prawda" - R lub "fałsz" - F!

Ich heiße Tobias Müller. Ich und meine Familie wohnen in München. Früher haben wir auf dem Lande gewohnt. Mein Vater hat aber eine neue Arbeit bekommen und wir sind in die Stadt umgezogen. Mein Vater arbeitet jetzt bei Mercedes. Meine Mutter ist sehr zufrieden. Meine Schwester und mein Bruder sind jünger als ich. Sie sind Zwillinge. Ich bin vierzehn und besuche ein Gymnasium. Ich finde nicht alle Schulfächer interessant. Gut bin ich nur in Deutsch. Ab und zu bekomme ich auch eine gute Note in Englisch. Ganz schlimm ist es bei mir mit Mathe. Physik finde ich einfach blöd. Ich habe einen Freund, Theo. In der Schule geht es ihm so wie mir. Nach dem Unterricht kommt er oft zu mir. Wir verbringen viel Zeit miteinander. Wir lernen zusammen und reden über alles. Am liebsten fahren wir zusammen Rad.

	R	F
1. Tobias hat in einer Großstadt gewohnt.		
2. Der Vater von Tobias arbeitet bei Bosch.		
3. Er ist älter als ihre Geschwister.		
4. Tobias ist ein sehr guter Schüler.		
5. In Deutsch ist er gut..		
6. Tobias fährt gern Rad.		

III. Odpowiedz na pytania pełnym zdaniem:

1. Wie heißt du?

.....

2. Wie alt bist du?

.....

3. Wo wohnst du?

.....

4. Wie ist deine Familie?

.....

5. Hast du einen Bruder oder eine Schwester?

.....

6. Wann hast du Geburtstag?

.....

7. Wie findest du Deutsch?

.....

8. Was machst du gern?

.....

9. Wofür interessierst du dich?

.....

10. Um wie viel Uhr stehst du am Sonntag auf?

.....

IV. Napisz godziny zegarowe słownie, dwoma sposobami:

11:00-...../.....

21:55-...../.....

4:25-...../.....

2:30 -...../.....

V. Uzupełnij przeciwieństwo, np.: jasno - ciemno:

klein -..... lang - .....

spät -..... schwarz - .....

still -..... kalt - .....

VI. Dopasuj słówka i zwroty do 4 grup tematycznych:

das Eis; es donnert; fernsehen; fleißig sein; der Kamm; der Frühling; einkaufen;  
 das Arbeitsbuch; sonnig; keinen Hunger haben; das Bonbon; Vokabeln wieder-  
 holen; sich waschen; der Samstag; Fehler machen; der Apfel; die Hitze; Rad  
 fahren; die Hausaufgabe;

Wetter / Kalender	Essen	Alltag	Schule

VII. Utwórz 3 podstawowe formy trybu rozkazującego:

spielen	-.....!	.....!
sprechen	-.....!	.....!
warten	-.....!	.....!
aufstehen	-.....!	.....!

VIII. Wstaw czasownik (z nawiasu) we właściwej osobie. Pamiętaj o odmianie:

1. Wir \_\_\_\_\_ (hören) ein Lied.
2. Warum \_\_\_\_\_ (antworten) du nicht?
3. Sie \_\_\_\_\_ (haben) einen Hund.
4. Wer \_\_\_\_\_ (sein) sie?
5. Peter \_\_\_\_\_ (helfen) oft zu Hause.
6. Ich \_\_\_\_\_ heute \_\_\_\_\_. (einkaufen)

IX. Uzupełnij rodzajniki w bierniku (AKKUSATIV):

1. Die Mutter fotografiert..... (der) Opa.
2. Kevin hat..... (ein) Freund.
3. Paul schreibt..... (die) Hausaufgabe.
4. Ich sehe..... (eine) Schule.

X. Zbuduj zdania z rozsypanki:

1. dir - geht - wie - es?  
..... ?
2. Thomas - eine Woche - liegen - muss - im Bett.  
.....
3. mein Fahrrad - ich - repariert - habe - am Samstag.  
.....
4. spät - gekommen - er - nach Hause - ist.  
.....

Kwestionariusz diagnozujący dla ucznia

Imię i nazwisko .....

Do jakiej szkoły uczęszczałeś w ubiegłym roku szkolnym?

.....

Czy uczyłeś się języka niemieckiego? Jeśli tak, jak długo?

.....

Czy chętnie uczestniczyłeś w zajęciach języka niemieckiego?

.....

Czy nauka słówek niemieckich sprawiała Ci trudności?

.....

Czy wymowa niemieckich słów sprawiała Ci trudności?

.....

Czy czytanie tekstów niemieckich sprawiało Ci trudności?

.....

Czy miałeś/aś problemy z pisaniem w języku niemieckim?

.....

Czy uważasz, że nauczyłeś się dużo w pierwszych dwóch etapach edukacji?

.....

Czy zapamiętałeś dużo zajęć języka niemieckiego?

.....

Czy lubiłeś nauczycieli, którzy prowadzili zajęcia z języka niemieckiego?

.....

Czy lubisz język niemiecki? Jeśli tak, dlaczego, jeśli nie, uzasadnij.

.....

.....

.....

Czy lubisz się uczyć?

.....

Czy chciałbyś biegle posługiwać się językiem niemieckim w mowie i w piśmie?

.....

Jak sądzisz, po co ludziom jest potrzebna znajomość języków obcych?

.....

Czy miałeś możliwość wykorzystania Twoich umiejętności z języka niemieckiego w życiu codziennym?

.....

Jak sądzisz, czy w zawodzie, który wybrałeś, język niemiecki będzie przydatny?

.....

Dziękuję za wypełnienie kwestionariusza.

ANKIETA DLA UCZNIĄ – OCENA PRACY NAUCZYCIELA I STOSOWANYCH PRZEZ NIEGO METOD PRACY.

	TAK	NIE	Inna odpowiedź
1. Czy jestem dla Ciebie uprzejmy?			
2. Czy traktuję Cię sprawiedliwie?			
3. Czy robię wrażenie człowieka zainteresowanego Twoją pracą			
4. Czy okazuje Ci uznanie?			
5. Czy jestem niecierpliwy?			
6. Czy jestem opanowany?			
7. Czy sądzisz, że Cię lubię?			
8. Czy jestem zbyt surowy wobec Ciebie?			
9. Czy potrafię przyznać się do błędu?			
10. Czy czujesz się skrępowany w moim towarzystwie?			
11. Czy oczekuję od Ciebie zbyt dużo?			
12. Czy aktywizuję Cię do samodzielnej pracy?			
13. Czy jestem życzliwy w stosunku do Ciebie?			
14. Czy okazuję uznanie dla Twoich sukcesów pozaszkolnych?			
15. Czy zachęcam Cię do nauki?			
16. Czy boisz się zadawać mi pytania?			
17. Czy pomagam Ci, kiedy tego potrzebujesz?			
18. Czy okazuje Ci pozytywne uczucia?			
19. Czy moje lekcje mają sensowny, logiczny układ?			
20. Czy prowadzone przeze mnie lekcje są interesujące?			
21. Czy z moich lekcji wynosisz potrzebną wiedzę?			
22. Czy po moich lekcjach bywasz ożywiony, zainteresowany?			
23. Czy po moich lekcjach bywasz zmęczony, zestresowany?			
24. Czy oceniam Cię sprawiedliwie?			
25. Czy dostrzegasz cele prowadzonych przeze mnie lekcji?			
26. Czy stosuje niezbędne pomoce dydaktyczne?			
27. Czy stosowane na lekcjach metody pracy pomagają opanować Ci materiał?			
28. Czy chętnie uczestniczysz w prowadzonych przeze mnie lekcjach?			
29. Czy uważasz mnie za dobrego nauczyciela?			

Twój własny komentarz do tej ankiety: .....

.....  
 .....  
 .....

Dziękuję za wypełnienie ankiety.

#### ANKIETA DLA NAUCZYCIELA – AUTOANALIZA PO PRZEPROWADZONYCH ZAJĘCIACH

Podkreśl wybrane odpowiedzi.

1. Czuję się: zestresowany, smutny, rozgoryczony, zmęczony, zirytowany, wściekły, zalekziony, zawstydzony, skrępowany.

2. Czułem się: odprężony, radosny, wesoły, wypoczęty, entuzjastyczny, zadowolony.
  3. Z przyjemnością - z przykrością prowadziłem te zajęcia.
  4. Na lekcjach sam się czegoś uczę: tak - nie.
  5. Potrafiłem - nie potrafiłem pobudzić ich do myślenia.
  6. Szkoda, że przed zajęciami nie zerknąłem do paru książek - dobrze, że przed zajęciami nie zerknąłem do paru książek.
  7. Byłem do lekcji przygotowany: najlepiej jak tylko można - dobrze - przeciętnie - słabo - fatalnie.
  8. Wstydziłem się każdego popełnionego błędu: tak - nie.
  9. Moje lekcje były na ogół interesujące: tak - nie.
  10. Uczniowie demonstrowali, że: lubią mnie - nie lubią mnie.
  11. Prowadziłem lekcje językiem zrozumiałym dla uczniów: tak - nie.
  12. Zamierzam coś zmienić w moim postępowaniu na następnych lekcjach: tak - nie.
  13. Panowałem nad tempem mówienia i gestykulacją: tak - nie.
  14. Byłem nauczycielem: doskonałym - dobrym - średnim - słabym.
- Przykładowy arkusz samooceny nauczyciela



Lp.	Pytanie	tak	nie
1.	Czy określam cele każdej prowadzonej przeze mnie lekcji?		
2.	Czy uczniowie znają te cele?		
3.	Czy stosuję aktywne metody nauczania?		
4.	Czy dobieram metodę nauczania do możliwości uczniów?		
5.	Czy dobieram metodę nauczania do treści lekcji?		
6.	Czy w trakcie lekcji kształcę umiejętności kluczowe?		
7.	Czy motywuję uczniów do wzmożonej pracy?		
8.	Czy mam zaplanowany system oceniania?		
9.	Czy uczniowie znają stosowane przeze mnie kryteria oceniania?		
10.	Czy moje oceny są rzetelną informacją dla ucznia o jego osiągnięciach?		
11.	Czy zachęcam uczniów do dokonywania samooceny ich pracy?		
12.	Czy stwarzam okazję poprawienia ocen?		
13.	Czy zapewniam pomoc uczniom słabszym?		
14.	Czy pomagam w rozwoju uczniom uzdolnionym?		
15.	Czy szanuję prawo ucznia do wypowiedzania własnego zdania?		
16.	Czy podejmuję działania integrujące klasę?		
17.	Czy regularnie informuję rodziców o osiągnięciach uczniów?		
18.	Czy wypracowałam reguły pracy z uczniami?		
19.	Czy doskonalam swój warsztat pracy?		

PRZYKŁADOWA ANKIETA EWALUACYJNA DLA UCZNIĄ PO ZAKOŃCZENIU DZIAŁU TEMATYCZNEGO.

Zakreśl owalem prawidłową odpowiedź.

1. Czy przychodzisz przygotowany do zajęć?

Tak

Nie

Inna odpowiedź .....

2. Czy cele tego działu zostały jasno sformułowane?

Tak

Nie

Inna odpowiedź .....

3. Czy tematyka zajęć poruszana w tym dziale jest interesująca?

Tak

Nie

Inna odpowiedź.....

4. Czy zaprezentowany materiał teoretyczny jest przydatny na zajęciach?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
5. Czy możesz zapytać nauczyciela lub odnaleźć wiadomości w różnych źródłach, jeśli czegoś nie wiesz, bądź nie rozumiesz?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
6. Czy formy pracy na zajęciach powodują, że szybciej i łatwiej się uczysz?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
7. Czy praca w zespole powoduje, że czujesz się pewnie?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
8. Czy stosowana przez nauczyciela metoda pracy pozwoliła Ci aktywnie uczestniczyć w zajęciach?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
9. Czy mogłeś obserwować rezultaty swojej pracy?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
10. Czy musiałeś samodzielnie podejmować decyzje związane z wykonaniem jakiegoś zadania?  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
11. Czy odniosłeś korzyści z uczestnictwa w zajęciach.  
 Tak  
 Nie  
 Inna odpowiedź.....
12. Czy wykonywanie zadań praktycznych pozwoliło Ci na wykorzystanie nabytych umiejętności?

Tak

Nie

Inna odpowiedź.....

13. Czy w oparciu o proponowane zestawy ćwiczeń miałeś możliwość rozwijania umiejętności praktycznych?

Tak

Nie

Inna odpowiedź.....

14. Czy przydzielone zadania problemowe powodowały, że musiałeś samodzielnie podejmować decyzje?

Tak

Nie

Inna odpowiedź.....

15. Czy odpowiadają Ci formy sprawdzanie wiedzy i umiejętności?

Tak

Nie

Inna odpowiedź.....

16. Czy nauczyłeś się samodzielnie zdobywać wiedzę i poruszać w świecie informacji?

Tak

Nie

Inna odpowiedź.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety]

## PRZYKŁADOWA ANKIETA DLA UCZNIĄ

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
1. Chętnie uczestniczę w zajęciach języka niemieckiego?			
2. Czuję się pewnie podczas zajęć, ponieważ mogę liczyć na wsparcie i zrozumienie.			
3. Boję się indywidualnych ćwiczeń przy całej grupie.			
4. Potrafię wykonać zlecane zadania.			
5. Wiem, co mogę zrobić, aby prawidłowo wykonać polecenie nauczyciela lub zrobić zadanie.			
6. Znam różne techniki uczenia się i zapamiętywania.			
7. Rozumiem treść poleceń wydawanych przez nauczyciela.			
8. Na zajęciach jestem swobodny i otwarty na uwagi.			
9. Przyswojenie zagadnień analizowanych na zajęciach i aktywny w nich udział zapewnia mi sukces na teście, bądź klasówce.			
10. Chętnie w domu wykonuję ćwiczenia i zadania zlecane przez nauczyciela.			
11. Na zajęciach mam prawo do wyrażania swojego zdania.			
12. Czuję się kimś ważnym w grupie.			
13. Znam swoje mocne i słabe strony związane z językiem niemieckim.			
14. Umiejętności i wiedza zdobyta na zajęciach przydają mi się w życiu codziennym.			
15. W celu realizacji zadanych ćwiczeń korzystam z niemieckojęzycznych stron w Internecie.			

ANKIETA DLA RODZICÓW

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
Państwa dziecko chętnie uczestniczy w zajęciach języka niemieckiego.			
Państwa dziecko czuje się bezpiecznie, ponieważ może liczyć na wsparcie nauczyciela i grupy.			
Państwa dziecko obawia się indywidualnych ćwiczeń przy całej grupie.			
Państwa dziecko rozmawia w domu na tematy poruszane na zajęciach, prezentuje to, czego się nauczyło.			
Państwa dziecko wie, co może zrobić, aby prawidłowo wykonać ćwiczenie lub zadanie.			
Państwa dziecko zna swoje mocne i słabe strony dotyczące języka niemieckiego.			
Państwa dziecko korzysta z niemieckojęzycznych stron w Internecie, szukając informacji potrzebnych do wykonania zadania.			
Państwa dziecko chętnie pracuje w domu przy zadaniach z języka niemieckiego.			
Państwa dziecko czuje się kimś ważnym w grupie.			
Państwa dziecko zna techniki szybkiego zapamiętywania i uczenia się.			
Państwa dziecko miało możliwość zastosowania zdobytych umiejętności w praktyce.			

PRZYKŁADOWA ANKIETA DOTYCZĄCA JAKOŚCI PROWADZONYCH ZAJĘĆ  
I POSTAWY NAUCZYCIELA NA ZAJĘCIACH

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
1. Czy nauczyciel Twoim zdaniem ciekawie prowadzi zajęcia?			
2. Czy nauczyciel właściwie zagospodarowuje czas na lekcji?			
3. Czy nauczyciel uwzględnia na zajęciach autonomię ucznia, jego potrzeby, umiejętności i możliwości.			
4. Czy nauczyciel jest otwarty na różne propozycje dotyczące realizacji zajęć.			
5. Czy nauczyciel chętnie udziela pomocy i wskazówek.			
6. Czy formy pracy stosowane przez nauczyciela są skuteczne?			
7. Czy nauczyciel dokładnie i jasno przedstawia instrukcje dotyczące wykonania ćwiczenia.			
8. Czy nauczyciel prowadzi indywidualne rozmowy z uczniami na temat ich postępów w nauce.			
9. Czy nauczyciel uwzględnia na zajęciach indywidualne możliwości ucznia.			
10. Czy nauczyciel utrzymuje na zajęciach klimat sprzyjający uczeniu się?			
11. Czy nauczyciel motywuje uczniów do nauki, stymuluje i zachęca do twórczego rozwiązywania problemu.			
12. Czy nauczyciel traktuje każdego ucznia i jego potrzeby indywidualnie.			

Jedną z form ewaluacji będzie sukcesywne powstawanie książki kucharskiej z ulubionymi przepisami i sposobami przygotowania potraw uczniów Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego pod roboczą nazwą: Das schmackhafteste Kochbuch der Welt.

Ewaluacji posłużą również lekcje w restauracjach, których przeprowadzenie umożliwią nam Członkowie Sudeckiego Klubu Szefów Kuchni.

Ewaluacja będzie prowadzona na bieżąco, w trakcie realizacji programu. Na końcu każdego semestru uczniowie napiszą test wiedzy i umiejętności oraz wypełnią ankietę ewaluacyjną, dotyczącą prowadzonych zajęć, co pozwoli na wyeliminowanie ich słabych stron i podniesienie jakości prowadzonych zajęć. Arkusz analizy własnej pracy wypełni również nauczyciel prowadzący zajęcia.

O opinię na temat zajęć języka niemieckiego zostaną poproszeni również rodzice uczniów, biorących udział w projekcie.

Wyniki ewaluacji zostaną zaprezentowane w czerwcu 2014 roku w formie raportu oraz prezentacji multimedialnej. Będą one zawierać analizę wyników przeprowadzonych ankiet, odpowiedzi na kluczowe pytania oraz wnioski i wskazania do dalszej pracy.

## 7. BIBLIOGRAFIA

- Hans-Georg Albers, Sibylla Bolton: Testen und Prüfen in der Grundstufe. München 1995.
- Henk Boog, Kees van Eunen, Bernd Kast, Rik de Kock, Harry Verschuren: Lesespass. München 1989.
- Apeltauer E. Grundlagen des Erst- und Fremdsprachenerwerbs. Langenscheidt. Berlin 1997.
- Arends R. J.: Uczymy się nauczać. WSiP. Warszawa 1998.
- Bimmel P, Rampilion U.: Lernerautonomie und Lernstrategien. Langenscheidt. Berlin 2000.
- Bohn R.: Probleme der Wortschatzarbeit. Langenscheidt. Berlin 2000.
- Dahlhaus B.: Fertigkeit Hören. Langenscheidt. Berlin 1994.
- Dittrich R., Kujawa B., Multańska M.: Profi 1. Podręcznik do języka niemieckiego dla zasadniczych szkół zawodowych. Wydawnictwo Szkolne PWN. Warszawa 2003.
- Dittrich R., Kujawa B., Multańska M.: Profi 1. Poradnik dla nauczyciela. Wydawnictwo Szkolne PWN. Warszawa 2003.
- Funk H., Koenig M.: Grammatik lehren und lernen. Langenscheidt. Berlin 1991.
- Glaboniat M., Müller M., Schmitz H., Rusch P., Wertenschlag L.: Profile Deutsch. Langenscheidt. Berlin 2001.
- Hufeisen B., Neuner G.: Angewandte Linguistik. Langenscheidt. Berlin 2000.
- Kast B.: Fertigkeit Schreiben. Langenscheidt. Berlin 1999.
- Kleppin K.: Fehler und Fehlerkorrektur. Langenscheidt. Berlin 1998.
- Komorowska H. O programach prawie wszystko. WSiP. Warszawa 1999.
- Komorowska H. Metodyka nauczania języków obcych. Fraszka Edukacyjna. Warszawa 2002.
- Komorowska H.: Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego. Fraszka Edukacyjna 2002.
- Niemierko B.: Między oceną szkolną, a dydaktyką. WSiP. Warszawa 1997.
- Neuner G., Hunfeld H.: Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung. Langenscheidt. Berlin 1993.
- Müller M., Wertenschlag L., Wolff J.: Autonomes und partnerschaftliches Lernen. Langenscheidt. Berlin 1993.
- Westhoff G.: Fertigkeit Lesen. Langenscheidt. Berlin 1997.
- Gertrude Heyd: Deutsches lehren. Frankfurt am Main 1990.

- Dietmar Röstler: Deutsch als Fremdsprache Stuttgart 1994.
- Storch: Deutsch als Fremdsprache-Eine Didaktik. München 1999.
- Axel Vielau: Methodik des kommunikativen Fremdsprachunterrichts. Berlin 1997.
- Gerard Westhoff: Fertigkeit Lesen. München 1991.



## **Część II**

### **GEOGRAFIA**

**Opracowanie: Anna Reizer**

**Koordynator: Tomasz Greczyło**

## Spis treści

<b>1. Wstęp</b> .....	<b>67</b>
<b>2. Informacja o autorze</b> .....	<b>67</b>
<b>3. Ogólna charakterystyka programu</b> .....	<b>68</b>
<b>4. Cele kształcenia</b> .....	<b>69</b>
4.1. Cele ogólne .....	69
4.2. Cele wychowawcze .....	72
4.3. Cele szczegółowe.....	72
<b>5. Warunki realizacji programu</b> .....	<b>73</b>
5.1. Odbiorcy programu .....	74
5.2. Proponowany podział godzin lekcyjnych.....	75
5.3. Środki dydaktyczne, w tym wyposażenie pracowni przedmiotowej ...	75
5.4. Literatura pomocnicza dla ucznia.....	76
<b>6. Procedury osiągnięcia celów</b> .....	<b>77</b>
6.1. Metody nauczania .....	77
6.2. Sposoby i techniki pracy na lekcji.....	77
6.3. Strategie uczenia się.....	79
6.4. Przykładowy scenariusz/e lekcji.....	80
<b>7. Materiał nauczania</b> .....	<b>84</b>
7.1. Treści nauczania określone w podstawie programowej .....	84
7.2. Zakres tematyczny .....	85
<b>8. Oczekiwane osiągnięcia ucznia</b> .....	<b>105</b>
8.1. Wiedza .....	105
8.2. Umiejętności.....	105
8.3. Postawy .....	106
<b>9. Kontrola i ocena osiągnięć ucznia</b> .....	<b>106</b>
9.1. Samokontrola i samoocena .....	106
9.2. Metody sprawdzania wiedzy, umiejętności i postaw .....	107
9.3. Przykładowe zadania .....	108
9.4. Kryteria oceniania .....	113
<b>10. Ewaluacja</b> .....	<b>116</b>
<b>11. Bibliografia</b> .....	<b>121</b>

## 1. Wstęp

Powiedz mi, a zapomnę.

Pokaż - zapamiętam.

Pozwól mi działać, a zrozumiem

Konfucjusz

Geografia jest specyficznym przedmiotem szkolnym. Z jednej strony zajmuje się szeroko pojętym środowiskiem przyrodniczym, ukazując powiązania zachodzące między elementami tego środowiska, z drugiej – działalnością człowieka w przestrzeni geograficznej, wskazując na zależności zachodzące między właściwościami środowiska a przejawami działań ludzkich; zwraca przy tym uwagę na historyczny, społeczny i ekonomiczny aspekt działalności człowieka. Geografia to nie tylko „opis Ziemi”, ale wyjaśnienie przestrzennego rozmieszczenia zjawisk.

Z racji swej interdyscyplinarności powinna być atrakcyjna dla ucznia oferując możliwość zastosowania różnorodnej wiedzy. Uczenie się geografii może przebiegać od konkretnego osobistego doświadczenia do formułowania własnych abstrakcyjnych wniosków, przemyśleń, ocen.

Nauczyciel geografii powinien stworzyć uczniowi możliwość korzystania z różnych źródeł informacji o otaczającym świecie, opanowanie materiałów źródłowych i ich prezentowanie. Nabyte w ten sposób umiejętności pomogą uczniowi w dalszym zdobywaniu i pogłębianiu wiedzy w drodze samokształcenia lub studiowania na wybranym kierunku.

## 2. Informacja o autorze

Autorka ukończyła studia na Papieskim Wydziale Teologicznym Bobolanum w Warszawie oraz Centre des Jeunes we Francji oraz studia podyplomowe z zakresu geografii z ochroną i kształtowaniem środowiska, pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej z socjoterapią. Jest nauczycielem dyplomowanym z 12 letnim stażem nauczania.

Pracuje w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze. Pełni funkcję przewodniczącego zespołu przedmiotowego matematyczno-przyrodniczego, lidera powiatowego projektu „Moja mała Ojczyzna:”, szkolnego lidera programu rozwojowego projektu unijnego „Modernizacja szkolnictwa zawodowego na Dolnym Śląsku”. Jest egzaminatorem maturalnym z geografii.

Dla potrzeb własnej szkoły jest autorką programu nauczania z geografii dla uczniów wymagających indywidualnego toku nauczania ze względu na orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

Zdobyła wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie na najlepszy scenariusz lekcji wychowawczej w 2004 roku.

### 3. Ogólna charakterystyka programu

Nauczanie geografii w szkołach ponadgimnazjalnych powinno być ugruntowaniem i poszerzeniem wiadomości zdobytych na wcześniejszych etapach kształcenia. Nie można traktować nauki na poziomie ponadgimnazjalnym w oderwaniu od zasobów osiągnięć edukacyjnych już zdobytych przez uczniów. W proponowanych rozwiązaniach metodycznych zostały uwzględnione standardy wymagań egzaminacyjnych dotyczące egzaminu zawodowego z geografii. Zjawiska i procesy opisywane w geografii mają charakter interdyscyplinarny, w związku z tym pojawia się również aspekt problemowo-kompleksowy.

Nauczanie geografii daje możliwość kształtowania pożądaných społecznie postaw uczniów oraz przygotowuje do różnych form aktywności w życiu społecznym. W niniejszym programie duży nacisk położono na kształtowanie umiejętności i postaw, które mają pomóc przygotować uczniów do funkcjonowania w swojej pracy zawodowej jak i w życiu codziennym. Program został opracowany na podstawie:

- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009r. W sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89, poz. 730).
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51 z 29.05.2002r. ze zmianami z dn. 06.09.2003r. i 13.01.2005r).
- Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (226/962/WE).
- Programu rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Centralnej i Południowo-Zachodniej Projekt „SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI”.

Przedmiot geografia jest realizowany w wymiarze trzech w cyklu kształcenia w szkole ponadgimnazjalnej, po jednej godzinie w klasie pierwszej i drugiej oraz trzeciej. Program realizowany będzie na poziomie podstawowym.

Dla potrzeb realizacji programu opracowano diagnozę implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych, regionalnych oświaty i rynku pracy w województwie dolnośląskim. Celem diagnozy regionalnej była ocena działań szkoły w kontekście potrzeb i możliwości lokalnego rynku pracy w relacji do uwarunkowań lokalnych i regionalnych szkoły.

Treści kształcenia dobrano tak, aby kształtować umiejętności wynikające z podstawy programowej, diagnozy i standardów wymagań egzaminu maturalnego oraz Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Opracowując program skorzystano z programu nauczania Geografia na czasie- nr dopuszczenia: DOKS-5002-11/07. w programie przewidziano realizację treści wszystkich ścieżek edukacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem: edukacji ekologicznej, edukacji europejskiej, edukacji regionalnej, edukacji czytelniczej i medialnej

## 4. Cele kształcenia

### 4.1. Cele ogólne

Prezentowany program ma służyć osiągnięciu szeregu ogólnych celów kształcenia i wychowania, a także przedmiotowych celów szczegółowych. Do najważniejszych celów ogólnych należy zaliczyć:

1. Budzenie zainteresowania procesami zachodzącymi we współczesnym świecie, zarówno w wymiarze społeczno-gospodarczym, jak i przyrodniczym;
2. Rozwijanie zdolności odnajdywania związków środowiska geograficznego i człowiek tworzą system wzajemnych powiązań o charakterze przyczynowo-skutkowym;
3. Uzmysłowanie, że poszczególne elementy środowiska geograficznego i człowiek tworzą system wzajemnych powiązań o charakterze przyczynowo-skutkowym;
4. Poznanie zasad funkcjonowania społeczeństw i odnalezienie swojego miejsca w społeczeństwie;
5. Odnalezienie miejsca Polski w Europie i na świecie, w sferze społecznej, ekonomicznej, politycznej i kulturalnej.
6. Zrozumienie konieczności rozwoju gospodarczego w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz uzmysłowienie odpowiedzialności za własne działania;
7. Pogłębienie wiedzy na temat otaczającego świata;
8. Kształtowanie umiejętności precyzyjnego formułowania wypowiedzi;

9. Kształtowanie umiejętności logicznego myślenia, analizowania, syntetyzowania i wnioskowania;
10. Prognozowanie kierunków przyszłych zmian;
11. Formowanie postawy zdrowego krytycyzmu wobec natłoku informacji napływających ze wszystkich stron;
12. Selekcjonowanie informacji pod względem przydatności i wiarygodności;
13. Kształtowanie postaw tolerancji i zrozumienia odmienności ludzi i ich poglądów;
14. Ułatwianie poruszania się w otaczającym świecie;
15. Kształtowanie postaw patriotycznych, przywiązania do własnej ojczyzny i przekonania o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski.

Wynikające z podstawy programowej

1. Rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, krajowej, globalnej.
2. Budzenie zainteresowania różnorodnością zjawisk i procesów przyrodniczych, społecznych i gospodarczych w przestrzeni geograficznej, kształtowanie potrzeby samodzielnego poszukiwania i odkrywania prawidłowości rządzących tymi zjawiskami.
3. Zapoznanie uczniów z elementami metodologii geografii.
4. Wdrażanie do opisu rzeczywistości za pomocą terminologii geograficznej.
5. Kształtowanie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł informacji.
6. Przygotowanie do wykorzystania wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce.
7. Kształtowanie umiejętności prezentowania wyników analiz geograficznych różnymi metodami graficznymi (w tym kartograficznymi) i statystycznymi.
8. Kształtowanie umiejętności interpretowania związków przyczynowo-skutkowych i funkcjonalnych w różnych skalach przestrzennych i czasowych.
9. Kształtowanie postawy czynnego uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski oraz podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.
10. Kształtowanie dociekliwości, refleksyjności i zdrowego krytycyzmu wobec informacji o świecie oraz w formułowaniu indywidualnego poglądu na świat.
11. Zrozumienie złożoności świata, współzależności jego poszczególnych elementów i gotowości do udziału w jego przekształcaniu zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Wynikające z kluczowych kompetencji matematycznych i podstawowych naukowo-technicznych

1. Rozumienie wpływu nauki i technologii na świat przyrody.
2. Poszanowanie bezpieczeństwa, jak i trwałości w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w kontekście zagadnień globalnych.
3. Kształtowanie tożsamości regionalnej;
4. Rozumienie wpływu nauki i techniki na świat przyrodniczy;
5. Uświadomienie uczniom istnienia praw rządzących mikro- i makroświatem oraz wynikająca z niej refleksja filozoficzno-przyrodnicza;
6. Rozwijanie zainteresowania uczniów szeroko rozumianą przestrzenią geograficzną;
7. Wykorzystanie zdobytej wiedzy matematyczno-przyrodniczej w praktyce życia codziennego.
8. Doskonalenie umiejętności samodzielnego uczenia się, korzystania z różnych źródeł informacji, np. słowników, encyklopedii, broszur informacyjnych, leksykonów, analizowanie i weryfikowanie tych informacji,
9. Doskonalenie umiejętności korzystania z technologii informacyjnej, w szczególności z zasobów portali geograficznych,
10. Kształcenie samodyscypliny i systematyczności w zdobywaniu nowych umiejętności,
11. Wykształcenie umiejętności krytycznego myślenia, analizowania i weryfikowania informacji

Wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy

1. Kształtowanie umiejętności rozwiązywanie problemów wynikających z konfliktu interesów
2. Lepsze poznanie kultury i życia codziennego /szczególnie jeśli chodzi o pracę zawodową/, w celu interpretowania opisanych wydarzeń kulturowych w połączeniu z własną kulturą oraz nabycia umiejętności i możliwości sprostania oczekiwaniom klientów.
3. Stworzenie książki kulinarnej ze szczególnym uwzględnieniem potraw regionalnych, zawierającej przepisy kucharskie i sposób przygotowania oraz podania ulubionych dań uczniów klasy Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego.
4. Określenie swojego miejsca w branży gastronomicznej na rynku lokalnym i regionalnym.
5. Przetwarzanie wiadomości o działaniu małych firm gastronomicznych i turystycznych na rynku lokalnym, i regionalnym

6. Kształtowanie umiejętności współpracy z instytucjami, firmami w zakresie doradztwa zawodowego branży gastronomiczno-turystycznej,

Wynikające z profilu kształcenia zawodowego

1. Kształtowanie umiejętności świadczenia usług gastronomicznych;
2. Kształtowanie umiejętności planowania (zaplanować) przedsięwzięcia z uwzględnieniem własnych zdolności gastronomicznych, uwarunkowań ekonomiczno – finansowych, lokalnych i etyczno-moralnych;
3. Kształtowanie umiejętności formułowania i identyfikowania celów własnej działalności gospodarczej w branży gastronomiczno-turystycznej.
4. Kształtowanie odpowiedzialności za rozwój regionu.
5. Uświadomienie konieczności współistnienia społeczności o odmiennych kulturach na pograniczu trzech państw.

#### **4.2. Cele wychowawcze**

1. Kształtowanie postawy odpowiedzialności za złożone procesy rozwoju środowiska naturalnego, społecznego, za własne postępowanie;
2. Rozwijanie zainteresowań geograficznych;
3. Kształtowanie szacunku dla środowisk twórczych;
4. Kształtowanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska na ziemi;
5. Uświadomienie potrzeby prowadzenia obserwacji i badań nad niszczącymi i budującymi przejawami sił endo- i egzogenicznych;
6. Wspomaganie uczniów w poszukiwaniu metod pracy samokształceniowej;
7. Kształtowanie przekonań o współodpowiedzialności społeczności światowej za bezkonfliktowy rozwój i postęp cywilizacyjny;
8. Wspomaganie uczniów w wartościowaniu złożonych problemów społecznych, gospodarczych i politycznych w kraju i na świecie;
9. Kształtowanie postaw tolerancji i współdziałania wobec grup zróżnicowanych pod względem narodowym, religijnym i etnicznym w Polsce

#### **4.3. Cele szczegółowe**

1. Wyszukiwanie i analizowanie źródeł wiedzy geograficznej;
2. Poznanie kartograficznych sposobów prezentacji danych na mapie;
3. Posługiwanie się różnymi rodzajami mapy;
4. Umiejętność rysowania planów, szkiców oraz profili terenowych;
5. Orientowanie się w przestrzeni ziemskiej oraz wszechświata;
6. Poznanie struktury przestrzeni geograficznej;



7. Poznanie składników systemu przyrodniczego naszej planety i relacji zachodzących między nimi;
8. Poznanie liczebności populacji ludzkiej oraz struktury demograficznej, ludności świata a także zmian zachodzących w demografii i osadnictwie;
9. Poznanie różnych sposobów gospodarowania na świecie;
10. Rozumienie współczesnych tendencji w zakresie inwestowania w II dział gospodarki narodowej;
11. Wskazywanie, opisywanie i wyjaśnianie rozmieszczenia największych okręgów przemysłowych świata;
12. Odkrywanie współczesnych tendencji w zakresie gospodarki światowej;
13. Poznanie położenie Polski na tle Europy;
14. Rozumienie działalności procesów kształtujących rzeźbę Polski w przeszłości i współcześnie;
15. Rozumienie związków zachodzących między działalnością człowieka a światem fauny i flory;
16. Poznanie stanu środowiska przyrodniczego w Polsce;
17. Analizowanie tendencji w zakresie zmian struktury demograficznej i zawodowej Polski i wynikających z tego konsekwencji;
18. Przewidywanie stanu polskiej gospodarki i analizowanie kierunków i tempa jej zmian;
19. Rozumienie roli usług na rozwój gospodarki narodowej Polski;

## 5. Warunki realizacji programu

Niniejszy program będzie realizowany w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze. ZSLiU jest szkołą niewielką, obecnie posiadamy 254 uczniów. Dzięki udziałowi w projekcie szkoła będzie mogła realizować zamierzone zadania i cele, które przyczynią się do podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia młodzieży w kierunku zawodowym.

Realizacja programu przyniesie wymierne korzyści zarówno szkole jak i młodzieży oraz zniweluje problemy, z jakimi spotyka się młodzież. Program w szkole przyczyni się do zmniejszenia dysproporcji w trakcie procesu kształcenia uczniów pochodzących z obszarów wiejskich. Podniesie jakość procesu kształcenia młodzieży w zakresie specjalności zawodowych oraz zwiększy ich konkurencyjność na rynku pracy.

Dzięki realizacji programu młodzież uzyska możliwość uzupełnienia wiedzy zdobywanej w trakcie nauki w szkole oraz okazję do poszerzenia umiejętności kluczo-

wych w ramach specjalności zawodowych. Przyczyni się do świadomego i rozsądnego kierowania własnymi wyborami, które staną się warunkiem budowania dobrych relacji z otoczeniem, co znajdzie wyraz w aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym swojego środowiska. Zapewni rozwój postaw przedsiębiorczych i innowacyjności wśród młodzieży, które staną się inspiracją dla młodzieży w działaniach na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego.

### 5.1. Odbiorcy programu

Do realizacji programu Kształcenia Kluczowych Kompetencji w zakresie geografii wybrano uczniów technikum w zawodzie technik żywienia i gospodarstwa domowego.

Młodzież trafiająca do naszej placówki pochodzi z bardzo często z biednych środowisk, dlatego ich podstawowe problemy to niska ocena i asertywność, negatywne wzorce społeczne i rodzinne. 31 % naszych uczniów pochodzi z terenów wiejskich i przez wiele lat mieli problemy z dotarciem do ośrodków szkoleniowych. Aż 12 osób to wychowankowie domów dziecka, 17 osób legitymuje się opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej, 6 osób ma orzeczenie o niepełnosprawności. Wśród naszych uczniów są tacy, którzy weszli w konflikt z prawem(6) i wyznaczono dla nich kuratora sądowego. Młodzież sprawiająca problemy wychowawcze pochodzi najczęściej z rodzin patologicznych lub niepełnych, które są niewydolne wychowawczo.

Wszystkie te elementy sprawiają, że większość naszych uczniów to osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji zagrożenia marginalizacji życia. Obecnie wielu z nich nie potrafi efektywnie wykorzystać wolnego czasu, nie potrafią dostrzec, a zatem rozwijać swoich talentów, nie posiadają autorytetów, nie mają możliwości budować własnego świata wartości, określać celu i sensu życia.

To ma zapewne wpływ na nie najlepsze wyniki egzaminów maturalnych i zawodowych naszych absolwentów oraz na to, jakie są ich losy po ukończeniu szkoły. W roku szkolnym 2008/09 zdawalność egzaminu maturalnego dla miasta Jeleniej Góry wynosiła 79,9%, nasi uczniowie uzyskali poniżej 71%. Powodem niskich wyników przedmiotów jest zbyt mała ilość godzin lekcyjnych. Uczniowie naszej szkoły to młodzież, która na testach gimnazjalnych uzyskiwała niskie i bardzo niskie wyniki, dlatego nie potrafią sprostać wymaganiom podstawy programowej szkoły ponadgimnazjalnej, w konsekwencji braki prowadzą do niepowodzeń szkolnych i niskich wyników egzaminu maturalnego.

Optymalna liczebność grupy, gwarantująca najlepsze rezultaty to 12 -16 osób, ze względu na konieczność poświęcenia większej ilości czasu na kształcenie i doskonalenie umiejętności produktywnych.

### 5.2. Proponowany podział godzin lekcyjnych

Poniżej przedstawiono propozycję liczby godzinna realizację poszczególnych działań:

Treści kształcenia	Liczba godzin
Mapa jako obraz przestrzeni geograficznej	10
Ziemia we wszechświecie	6
Atmosfera i klimat	8
Hydrosfera	7
Wewnętrzne procesy kształtujące litosferę	5
Zewnętrzne procesy kształtujące litosferę	9
Zróżnicowanie gleb i biosfery na Ziemi	5
Demografia i procesy osadnicze	8
Rolnictwo	7
Energetyka i przemysł	6
Usługi	5
Problemy współczesnego świata	7
Środowisko przyrodnicze Polski	8
Spółczesność Polski	7
Gospodarka Polski	7
Regiony Polski	3
Razem:	108

Proponowany podział godzin może ulegać zmianie w zależności od profilu klasy, zainteresowań uczniów, oceny przez nauczyciela stopnia ważności zagadnień, dostępności źródeł informacji i innych czynników.

### 5.3. Środki dydaktyczne, w tym wyposażenie pracowni przedmiotowej

Program będzie realizowany w oparciu o:

1. Literaturę (np. przewodniki, czasopisma, książki geograficzne)
2. Materiały ilustracyjne i okazy naturalne, np. pamiątki z podróży, slajdy, fotografie, foldery, pocztówki
3. Mapy, plany,
4. Programy komputerowe,
5. Zestawy przeźroczy i filmów;
6. Okazy skał, minerałów, roślin uprawnych;
7. Laptop, tablicę multimedialną, rzutnik multimedialny
8. Przyrządy pomiarowe: taśma miernicza, kompas i busola;

9. Modele: globusy, pagórki poziomicowe i gnomon;
10. Materiały internetowe.

#### **5.4. Literatura pomocnicza dla ucznia**

1. Encyklopedia-Geografia Turystyczna Świata, Wydawnictwo Kluszczyński, Kraków 2001
2. Fierla I., Geografia gospodarcza Polski, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001
3. Fierla I., Geografia gospodarcza świata, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003
4. Flis J., Szkolny słownik geograficzny, WSiP Warszawa 1982
5. Kaczmarek J., Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski, Wydawnictwo atla 2, Wrocław 2001
6. Kruczek Z., Sacha S., Geografia atrakcji turystycznych Polski, Proksenia, Kraków 2000
7. Lenartowicz B., Geografia. Ćwiczenia z mapą. Wydawnictwo Szkolne PWN 2006
8. Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., Geografia turystyki Polski, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002
9. Mały słownik stosunków międzynarodowych, red. Michałowska G., WSiP S.A., Warszawa 1999
10. Migoń P., Grykień S., Pawlak R., Sobik M., Słownik geograficzny. Wydawnictwo Europa Wrocław 2003
11. Mojsiewicz C., Leksykon problemów międzynarodowych i konfliktów zbrojnych, Wydawnictwo atla 2, Wrocław 2001
12. Otok S., Geografia polityczna, Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa 2002
13. Słownik geograficzno-krajoznawczy Polski, red. Mileska M.I., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001
14. Warszńska J., Geografia turystyczna świata, część 1i 2, PWN, Warszawa 2001
15. Ziemia, Encyklopedia Geograficzna Świata, red. Jelonek A., OPRES, Kraków 1997

## 6. Procedury osiągnięcia celów

Duże znaczenie przy planowaniu i realizowaniu programu nauczania ma wzmocnienie aktywnego i świadomego uczenia się.

Uczniowie mają zatem stworzoną możliwość świadomego wglądu we własne strategie uczenia się i już zdobyte doświadczenie. Metody aktywne, które są zalecane w celu osiągnięcia celów szczegółowych rozwijają zainteresowania uczniów, pobudzają wyobraźnię i postawy twórcze, kształcą również postawę tolerancji dla różnicowanego poziomu zdolności matematyczno-przyrodniczych uczniów. Cele szczegółowe należy osiągać poprzez uczenie się całościowe, wszystkimi zmysłami, poprzez integrację różnych czynności i działań związanych nie tylko z myśleniem, ale i postrzeganiem zmysłowym.

### 6.1. Metody nauczania

Metodą nauczania preferowaną na zajęciach geografii są formy aktywizujące uczniów na zajęciach. Odpowiednie środki nauczania dają możliwość aranżowania autentycznych sytuacji komunikacyjnych odpowiadających doświadczeniom ucznia, wspierają proces zapamiętywania przekazywanych treści poprzez działanie na różne zmysły, wspierają autonomię ucznia np. poprzez pracę z dodatkowymi, atrakcyjnymi dla ucznia materiałami.

Stosowanie na lekcji różnych form socjalnych / plenum, praca w grupach, w parach lub indywidualna/ pozwala uczniowi odnaleźć optymalną dla siebie formę aktywności. Dzięki częstemu stosowaniu pracy w parach lub w grupie uczniów, nawet przy słabszych kompetencjach matematyczno-przyrodniczych, może wykazać się aktywnością podczas wykonywania tych zadań, które odpowiadają jego możliwościom. Aktywne uczestnictwo w zajęciach sprzyja rozwijaniu motywacji ucznia do dalszej, także samodzielnej pracy.

### 6.2. Sposoby i techniki pracy na lekcji

Realizacja wybranych zagadnień z zakresu geografii wymagać będzie aktywnych metod pracy, które umożliwiłyby uczniom innowacyjne i ciekawe zdobywanie wiedzy. Podstawowym założeniem jest zaangażowanie osób uczących się w proces dydaktyczny tak, aby zachowana była przewaga uczenia się nad nauczaniem. Najczęściej stosowane aktywne metody nauczania:

- dyskusja dydaktyczna,
- metoda "burzy mózgów"- przykład dyskusji polegającej na umożliwieniu uczniom szybkiego zgromadzenia wielu konkurencyjnych lub uzupełniających

się hipotez rozwiązanie problemu; stosując ją, można przez uaktywnienie indywidualnych możliwości rozwiązań, tym będzie miał większe szanse pobudzenia kreatywności i aktywności uczniów.

- metoda metaplan- jest stosowana przy omawianiu trudnych spraw oraz przy rozwiązywaniu istniejących konfliktów; jej celem nie jest wskazanie, kto miała rację, a kto nie, lecz rozważenie problemów i poszukiwanie wspólnego rozwiązania; skłania ona uczniów do krytycznego myślenia, sprzyja umiejętności przeprowadzania analizy, oceniania faktów, wyrażania sądów i propozycji rozwiązań strony przeciwnej.
- śnieżna kula(dyskusja piramidowa),
- debata-analiza argumentów „za i przeciw”
- elementy dramy( wchodzenie w rolę)- uczy najważniejszej sprawy w edukacji dorastającego człowieka: samowiedzy, rozumienia siebie i innych na poziomie emocji i uczuć.
- mapy mentalne-metoda opracowania problemów- z wykorzystaniem rysunków, obrazków, zdjęć, wycinków, symboli, krótkich, dynamicznych zwrotów i haseł. Mapy mentalne ilustrują spiralność i złożoność naszego myślenia. Punktem startowym jest dowolny złożony problem..
- drzewo decyzyjne- można wykorzystać po to, aby uczniowie zauważyli związek między różnymi możliwościami rozwiązań rozważanego problemu, konsekwencjami przyjęcia określonego rozwiązania a wartościami uznawanymi przez osobę podejmującą decyzje już podjętą; metoda ta służy rozwijaniu umiejętności dokonywania wyboru i podejmowania decyzji z pełną świadomością skutków, która może ona przynieść.
- metoda przypadku- służy do określania czynników, które je charakteryzują i mają na nie istotny wpływ; pomaga w identyfikacji postaw i wartości ludzi uczestniczących w omawianym przypadku.
- gry dydaktyczne- jest to metoda oparta na grze, która jest zabawą prowadzoną według ściśle określonych reguł postępowania i prowadzących do konkurowania ze sobą, uczących się w ten sposób.
- ćwiczenia terenowe,
- ćwiczenia techniczne,
- praca w małych grupach- uczy kooperacji, respektowania przyjętych zasad i dyscypliny, umożliwia doświadczenie współzależności i współodpowiedzialności; pozwala na doskonalenia kompetencji komunikacyjnych(zabieranie głosu, wypowiedzanie własnych myśli, respektu dla zdania innych, rozwiązywania proble-

mów, słuchania innych); ułatwia aktywizację uczniów; działa wzajemnie inspirująco.

- metoda projektu- metoda nauczania, w której uczniowie realizują duże przedsięwzięcie w oparciu o przyjęte wcześniej założenia ;zadanie jest realizowane przez uczniów samodzielnie, ale koordynowane jest ono przez nauczyciela. Projekty mają rozwijać samodzielność, uczy zbierania danych, dobierania i korzystania ze źródeł prezentowania wyników.
- metody oparte na bezpośrednich kontaktach społecznych np. spotkanie, wywiad, wycieczka, obserwacja.

Nauczanie geografii wiąże się z pobudzeniem aktywności u uczniów w życiu społecznym i skłonieniem ich do przedsiębiorczych i przemyślanych działań. Ważnym elementem nauczanie geografii powinno być:

1. Uczestniczenie we wszystkich formach aktywności turystyczno-geograficznych (Dzień Ziemi, Szkolny Rajd , Powiatowy Projekt Turystyczno-krajoznawczy Moja Mała Ojczyzna)
2. Uczestnictwo w konkursach wiedzy geograficznej.
3. Korzystanie z dostępnych źródeł wiedzy (portale geograficzne, platformy edukacyjne, filmy edukacyjne itp.)
4. Inicjowanie działań na rzecz szkoły i środowiska lokalnego.
5. Współpraca z Muzeum Karkonoskim, Muzeum Przyrodniczym, Książnicą Karkonoską, Biurem Wystaw Artystycznych, Karkonoskim Parkiem Narodowym.
6. Uczestniczenie w zajęciach koła geograficznego oraz koła turystyki pieszej Piechur.
7. Współpraca z wykładowcami Kolegium Karkonoskiego, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Karkonoskiego Centrum Edukacji Ekologicznej.

### **6.3. Strategie uczenia się**

Podjmując czynności edukacyjne, niezbędna jest refleksja nad strategią nauczania. Pojęcie to należy rozumieć jako sposób osiągania celów kształcenia lub jako czynności nauczyciela i ucznia ukierunkowane na osiągnięcie zamierzonego efektu edukacyjnego. Wbrew wielu przekonaniom nie ma jednej skutecznej strategii nauczania.

Stosowanie określonej strategii nauczania zależy od osobowości nauczyciela i jej wychowanków, zasobów materialnych szkoły, oczekiwań uczniów i rodziców oraz dotychczasowej tradycji kształcenia w danej szkole.

Wśród strategii nauczania wyróżniamy trzy podejścia, wyodrębnione ze względu na rolę nauczyciela i ucznia:

- **podejście wykonawcze** – szkołę i klasę traktuje się jako element pewnego procesu technologicznego, w którym ważne są czas, planowanie i efektywność, a przede wszystkim doskonałość nauczania;
- **podejście terapeutyczne** – zadanie nauczyciela polega na pomaganiu uczniowi w zdobywaniu wiedzy i pielęgnowaniu zdolności; kładzie się silny nacisk na samodoskonalenie ucznia w życzliwej i przychylnej atmosferze szkoły;
- **podejście wyzwalające** – najważniejsze jest wyzwolenie uczniów z ograniczeń stereotypowego myślenia i nauczenie ich zasad logicznego wnioskowania; szczególny akcent spoczywa tu na prezentacji różnych możliwości rozszerzania myślenia, a także na nauczaniu szacunku dla odmiennych przekonań.

Każdą z wymienionych powyżej strategii można stosować zarówno w postaci nauczania podającego jak i poszukującego. Zadaniem nauczyciela staje się zindywidualizowanie strategii nauczania ze względu na treści kształcenia, zdolności i zaangażowanie uczniów, a także własne predyspozycje. Oznacza to, że realizując te same treści nauczania, w różnych grupach uczniowskich należy stosować różne podejście. O przyjęciu konkretnej metody powinna decydować jej skuteczność.

#### 6.4. Przykładowy scenariusz/e lekcji

Temat: Demograficzne zróżnicowanie społeczeństw

I. Cele lekcji:

uczeń wie (zna):

- zmiany liczby ludności świata,
- zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie oraz długości trwania życia na świecie,
- zna najludniejsze państwa świata oraz państwa o największym i najmniejszym przyroście naturalnym, skutki ujemnego przyrostu naturalnego,
- strukturę demograficzną społeczeństw "młodych" i "starzejących się",
- podaje przykłady, zna fazy rozwoju demograficznego,
- zna podstawowe zasady pracy z komputerem i drukarką sieciową,
- zna zasadę posługiwania się pakietem MS OFFICE 2007, a w szczególności edytorem tekstu i arkuszem kalkulacyjnym.

uczeń potrafi (rozumie):

- pokazać na mapie najludniejsze państwa świata,



- potrafi interpretować i analizować dane statystyczne, wykresy i piramidę płci i wieku, wyciągać prawidłowe wnioski,
- obliczyć współczynniki urodzeń zgonów i przyrostu naturalnego,
- potrafi wyjaśnić przyczyny zróżnicowania przyrostu naturalnego na świecie,
- wyjaśnić przyczyny i skutki "eksplozji demograficznej"
- przewidzieć skutki wysokiego i niskiego przyrostu naturalnego,
- wyjaśnić przyczyny zróżnicowania długości trwania życia na świecie,
- analizować mapy tematyczne oraz wykorzystać w pracy znane już sobie wiadomości oraz pracować z podręcznikiem,
- potrafi wyciągać prawidłowe wnioski i je zapisać,
- potrafi pracować w grupie, organizować sobie pracę
- potrafi posługiwać się edytorem tekstu WORD 2000 i arkuszem kalkulacyjnym,
- wykorzystuje możliwości korzystania ze schowka sieciowego,
- dokonać graficznej prezentacji danych /wykresy/,
- potrafi zapisać plik na dyskietce uczniowskiej,
- posługiwać się drukarką atramentową

#### II. Metoda:

- problemowa – aktywizująca,
- problemowa – analiza,
- aktywna praca z komputerem.

#### III. Forma pracy:

praca w grupach.

#### IV. Środki dydaktyczne:

komputery (programy – arkusz kalkulacyjny MS EXCEL 2007, MS WORD 2007– edytor tekstu), podręczniki, atlasy, dane statystyczne dotyczące powyższego zagadnienia, karty do pracy w grupach z podanymi tematami, zagadnieniami i danymi statystycznymi.

#### Przebieg lekcji

##### I. Część wstępna.

1. Sprawy organizacyjne - sprawdzenie obecności, wpisanie tematu do dziennika.

##### 2. Wprowadzenie do tematu.

- praca z arkuszem kalkulacyjnym i edytorem tekstu w związku z opracowaniem zagadnień demograficznych dotyczących ludności świata,
- zapisanie tematu lekcji na tablicy,

II. Część właściwa.

1. Przypomnienie zasad związanych z pracą na komputerze, z edytorem tekstu i arkuszem kalkulacyjnym.
2. Przypomnienie podstawowych pojęć w związku z powyższymi zagadnieniami.
3. Przygotowanie komputerów do pracy, wejście w arkusz kalkulacyjny.
4. Wprowadzenie do zagadnień związanych z podstawowymi pojęciami demograficznymi:
  - przypomnienie pojęć: demografia, przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu naturalnego, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, wyż demograficzny, niż demograficzny.
  - przygotowanie atlasów i podręczników,
  - podział na grupy i rozdanie tematów do pracy.

Gr. I Analiza zmian liczby ludności świata na podstawie danych statystycznych.

- zmiany liczby ludności świata według kontynentów w mln i % w latach 1900 – 2000(własne obliczenia);
- porównanie danych i wyciągnięcie wniosków;
- wyszukanie państw o największej liczbie ludności;
- przyczyny takiej sytuacji, porównywanie danych;
- przyczyny i skutki "eksplozji demograficznej".

Gr. II Przyrost naturalny w wybranych państwach świata.

- obliczenie przyrostu naturalnego w wybranych państwach świata na podstawie danych statystycznych;
- obliczenie współczynnika urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego w tych krajach;
- porównywanie danych, wykorzystanie znanych dotychczas wiadomości i wyciągnięcie prawidłowych wniosków (kiedy wzrasta współczynnik przyrostu naturalnego, w jakich krajach jest największy a w jakich ujemny, jakie są skutki ujemnego przyrostu naturalnego – na podstawie podręcznika);
- wyż i niż demograficzny – wyjaśnienie zjawiska i jego skutki,
- społeczeństwo "młode" i "starzejące się" – porównanie struktury demograficznej.

Gr. III Struktura płci i wieku ludności świata.

- Analiza ludności wybranych państw według wieku;
- Państwa o przewadze ludzi młodych(19 i mniej lat) oraz państwa z przewagą ludzi starszych;;
- Wyszukanie przyczyn takiej sytuacji
- Analiza średniej długości życia i wyciągnięcie wniosków(przyczyny zróżnicowania)
- Analiza struktury płci ludności wybranych krajów świata – porównanie współczynnika feminizacji;
- Państwa o największym i najmniejszym współczynniku
- przyczyny zróżnicowania (na podstawie podręcznika)

Gr. IV Fazy rozwoju demograficznego.

- Analiza wykresów obrazujących fazy rozwoju demograficznego(podręcznik ryc.9, str.16)
- Przedstawienie charakterystyki faz rozwoju demograficznego;
- Przykłady państw znajdujących się w I, II, III, IV fazie rozwoju demograficznego;

Każda grupa w swojej pracy ma przedstawić dane w tabelach statystycznych i na wykresach i przedstawić właściwe wnioski. Grupa dokonuje zapisu swojej pracy na dyskietce uczniowskiej. Każda grupa ma wybrać osobę, która przedstawi i podsumuje pracę grupy dla reszty uczniów.

5. Podsumowanie lekcji:

- a. każda grupa w swojej pracy ma przedstawić dane w tabelach statystycznych i na wykresach i przedstawić w swojej właściwe wnioski.
- b. każda grupa ma wybrać osobę, która przedstawi i podsumuje pracę grupy dla reszty uczniów
- c. na zakończenie wybrane zostaną 3 najlepsze prace pod względem merytorycznym, estetycznym, za które uczniowie otrzymają oceny celujące lub bdb, pozostali uczniowie otrzymają ocenę dobrą. W przypadku nie dokończenia pracy ocenę dostateczną. Najciekawsze i najwyżej ocenione prace zostają przez uczniów wydrukowane

## 7. Materiał nauczania

Prezentowane treści nauczania odnoszą się do treści wymaganych w podstawie programowej dla zakresu podstawowego.

### 7.1. Treści nauczania określone w podstawie programowej

1. Korzystanie z różnorodnych źródeł informacji geograficznej.
2. Funkcjonowanie systemu przyrodniczego Ziemi - zjawiska, procesy, wzajemne zależności, zmienność środowiska w przestrzeni i w czasie, m.in. zmiany pogody i ich prognozowanie, klęski żywiołowe. Równowaga ekologiczna.
3. Funkcjonalne i przestrzenne powiązania oraz wzajemne zależności w systemie człowiek - przyroda -gospodarka. Typy gospodarowania w środowisku i ich następstwa, na wybranych przykładach, np. stref, kontynentów, krajów, ze szczególnym uwzględnieniem Polski.
4. Przyczyny i skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności na Ziemi.
5. Problemy demograficzne społeczeństw (ze szczególnym uwzględnieniem Polski). Współczesne migracje ludności. Procesy przekształcania sieci osadniczej (wielkie miasta, suburbia, wyludnianie się terenów wiejskich itp.).
6. Świat w fazie przemian społecznych, gospodarczych i politycznych. Modernizacja, restrukturyzacja, globalizacja. Biedni i bogaci współczesnego świata.
7. Konflikty zbrojne i inne zagrożenia społeczno-ekonomiczne. Procesy przechodzenia od izolacji do integracji; współpraca między społecznościami; procesy integracji i dezintegracji w Europie (ze szczególnym uwzględnieniem roli Polski); euroregiony i miasta (gminy) "bliźniacze" jako przykład współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym.
8. Możliwości rozwoju turystyki i rekreacji wynikające z uwarunkowań i następstw przyrodniczych, społeczno -ekonomicznych i kulturowych

## 7.2. Zakres tematyczny

### Mapa jako obraz przestrzeni geograficznej

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Geografia jako nauka i źródła wiedzy geograficznej	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia rodzaje źródeł informacji geograficznej;</li> <li>– porządkuje informacje pochodzące z różnych źródeł wg określonego kryterium;</li> <li>– wyjaśnia pojęcia: geografia, atmosfera, hydrosfera, litosfera, biosfera, antroposfera, środowisko geograficzne;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– porównuje informacje pochodzące z różnych źródeł;</li> <li>– wartościuje i klasyfikuje informacje pochodzące z różnych źródeł</li> </ul>
2. Elementy mapy	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia zależności treści;</li> <li>– wyjaśnia pojęcia: mapa ,skala, liczbowa, skala mianowana, skala liniowa, siatka geograficzna, siatka kartograficzna, legenda mapy, znaki umowne, generalizacja mapy;</li> <li>– określa kierunki na mapie;</li> <li>– opisuje elementy środowiska na podstawie mapy</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– zna przykłady stosowania wybranych rodzajów odwzorowań kartograficznych map o różnej treści</li> </ul>
3. Metody prezentacji na mapie	<ul style="list-style-type: none"> <li>– konstruuje wykresy liniowe, słupkowe, kołowe i inne;</li> <li>– rozpoznaje metody kartograficznego przedstawiania zjawisk;</li> <li>– wymienia przykłady zastosowania metod prezentacji zjawisk dla określonych typów map.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wykreśla i interpretuje profil hipsometryczny;</li> <li>– porównuje i przetwarza dane statystyczne;</li> <li>– poprawnie odczytuje i interpretuje informacje zawarte na mapie tematycznej, wykonanej wybraną metodą.</li> </ul>
4. Interpretacja mapy turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> <li>– planuje działania z wykorzystaniem mapy turystycznej i samochodowej;</li> <li>– korzystając ze skali oblicza rzeczywista odległość w terenie</li> <li>– określa kierunki na mapie.</li> <li>– odczytuje wartości wysokości wybranych obiektów na mapie turystycznej.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– dokonuje obliczeń powierzchniowych, wykorzystując skalę mapy;</li> <li>– obliczyć nachylenie stoku;</li> <li>– zaprojektować plan zagospodarowania turystycznego wybranego obszaru;</li> </ul>

## Ziemia we wszechświecie

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Planeta Ziemia	<ul style="list-style-type: none"> <li>- zna budowę Galaktyki</li> <li>- wymienia nazwy planet Układu Słonecznego</li> <li>- opisuje teorie heliocentryczną i geocentryczną</li> <li>- rozumie zasady orientowania się we wszechświecie, na Ziemi i na niebie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia pojęcia: elipsoida obrotowa, geoida, planetoida, meteor, kometa, droga Mleczna, zaćmienie Słońca i Księżyca;</li> <li>- porównuje cechy budowy planet Układu Słonecznego na podstawie dostępnych danych;</li> <li>- opisuje zjawiska zaćmienia Słońca i Księżyca</li> </ul>
2. Ruch obiegowy Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia podstawowe cechy ruchu obiegowego Ziemi</li> <li>- wymienia i wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi</li> <li>- wyróżnia kalendarz juliański i gregoriański</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- formułuje zależność pomiędzy wyróżnieniem stref oświetlenia Ziemi i astronomicznych pór roku a zmianami wysokości Słońca nad horyzontem w ciągu roku;</li> <li>- porównuje kalendarz juliański i gregoriański; opisuje konsekwencje przyrodnicze wyróżnianych stref oświetlenia Ziemi</li> </ul>
3. Ruch obrotowy Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia cechy ruchu obrotowego Ziemi;</li> <li>- wyróżnia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi;</li> <li>- oblicza różnicę czasu słonecznego między dwoma punktami;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi;</li> <li>- wyjaśnia wpływ siły Coriolisa na kierunek stałych wiatrów;</li> <li>- oblicza czas słoneczny i strefowy;</li> <li>- analizuje wpływ ruchu obrotowego Ziemi na działalność i życie człowieka;</li> </ul>

## Atmosfera i klimat

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Budowa i skład atmosfery	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Zna skład powietrza atmosferycznego;</li> <li>- wymienia warstwy atmosfery, opisuje cechy charakterystyczne troposfery</li> <li>- oblicza średnią temperaturę powietrza oraz roczną amplitudę temperatury powietrza;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje poszczególne warstwy atmosfery;</li> <li>- analizuje bilans promieniowania na Ziemi;</li> <li>- oblicza spadek temperatury;</li> <li>- charakteryzuje czynniki wpływające na wielkość albedo powierzchni Ziemi;</li> </ul>
2. Woda w troposferze. Opady atmosferyczne.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić pojęcia: opad, osad, kondensacja, jądro kondensacji, poziom kondensacji;</li> <li>- potrafi wymienić: produkty kondensacji pary wodnej rodzaje opadów i osadów atmosferycznych, czynniki wpływające na wielkość opadów;</li> <li>- wyjaśnić powstawanie: mgły, szronu, gołoledzi.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić: sposób powstawania: szadzi, opadów orograficznych, konwekcyjnych, frontalnych;</li> <li>- scharakteryzować zróżnicowanie opadów na Ziemi;</li> </ul>
3. Ciśnienie atmosferyczne. Ogólna cyrkulacja atmosfery.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić terminy: ciśnienie powietrza, izobara, wyż baryczny, niż baryczny, wiatr;</li> <li>- wymienić stałe ośrodki baryczne na kuli ziemskiej, rodzaje mas powietrza;</li> <li>- podać przykłady wiatrów: stałych zmiennych i okresowych;</li> <li>- przedstawić na rysunku kierunek wiatru w wyżu i niżu barycznym;</li> <li>- wyjaśnić sposób powstawania pasatów, monsunów i bryzy morskiej;</li> <li>- wyjaśnić znaczenie monsunu i bryzy dla działalności człowieka.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- zredukować wartość ciśnienia do poziomu morza;</li> <li>- omówić cyrkulację powietrza na kuli ziemskiej;</li> <li>- wyjaśnić powstawanie cyklonów, wiatrów dolinnych i zboczowych;</li> <li>- wyjaśnić powstawanie strefy wędrownych niżów w umiarkowanych szerokościach</li> </ul>
4. Prognozowanie pogody.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia różnicę między pogodą i klimatem</li> <li>- rozumie wzajemne zależności pomiędzy poszczególnymi składnikami pogody i klimatu;</li> <li>- wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na pogodę i omawia przebieg procesów kształtujących pogodę i klimat;</li> <li>- wyjaśnia przydatność badań meteorologicznych w życiu i działalności człowieka;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia znaczenie prognozowania pogody dla działalności człowieka;</li> <li>- wymienia przykłady działań organizacji międzynarodowych w celu zmniejszenia negatywnego oddziaływań człowieka na klimat;</li> </ul>

5. Czynniki klimatotwórcze	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia wpływ czynników klimatotwórczych na klimat w poszczególnych strefach klimatycznych;</li> <li>- podaje przykłady oddziaływania człowieka na klimat;</li> <li>- wykazuje, w jaki sposób klimat wybranych obszarów wpływa na działalność człowieka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wykazuje regionalne zróżnicowania czynników klimatotwórczych;</li> <li>- charakteryzuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat wybranych regionów świat;</li> <li>- wykazuje związek między działalnością człowieka a klimatem lokalnym;</li> <li>- interpretuje wpływ działalności człowieka na warunki klimatyczne;</li> </ul>
6. Klimaty na kuli ziemskiej.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić pojęcia: klimat, pogoda, czynniki klimatotwórcze;</li> <li>- wymienić czynniki klimatyczne;</li> <li>- wskazać na mapie strefy klimatyczne.</li> <li>- wymienić typy klimatu w poszczególnych strefach klimatycznych;</li> <li>- podać cechy klimatu morskiego, kontynentalnego i górskiego;–</li> <li>- wskazać na mapie największe pustynie</li> <li>- podać jedną przyczynę ich występowania.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- podać gdzie występuje i na czym polega inwersja opadowa;</li> <li>- wyjaśnić wpływ poszczególnych czynników geograficznych na rodzaj klimatu;</li> <li>- wymienić najważniejsze cechy klimatu w poszczególnych strefach; podać gdzie występuje i na czym polega inwersja opadowa;</li> <li>- wyjaśnić wpływ poszczególnych czynników geograficznych na rodzaj klimatu;</li> <li>- wymienić najważniejsze cechy klimatu w poszczególnych strefach.</li> </ul>



## Hydrosfera

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Zasoby i krążenie wody w przyrodzie	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, na czym polega krążenie wody w przyrodzie</li> <li>– omawia znaczenie wody dla życia i działalności gospodarczej człowieka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenia skutki zmian jakości wody w środowisku przyrodniczym i w swoim regionie;</li> <li>– ocenia możliwości wykorzystania zasobów wodnych dla gospodarki</li> </ul>
2. Właściwości i ruchy wody w morzach i oceanach	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia występowanie zasobów wodnych w przyrodzie;</li> <li>– podaje przykłady zagrożenia wód wywołanego działalnością gospodarczą człowieka;</li> <li>– wyjaśnić terminy: ocean światowy, morze, tsunami;</li> <li>– wskazać na mapie granicę między poszczególnymi oceanami;</li> <li>– wymienić: typy mórz oraz wskazać na mapie ich przykłady, rodzaje ruchów wody morskiej.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić zależność między zasoleniem mórz i oceanów a temperaturą i opadami;</li> <li>– podać przykłady wpływu ruchów wody morskiej na działalność człowieka;</li> <li>– omówić układ prądów morskich na poszczególnych oceanach;</li> <li>– wyjaśnić na rysunku sposób powstawania pływów morskich.</li> </ul>
3. Wody powierzchniowe i podziemne.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić terminy: system rzeczny, dorzecze, dział wodny, zlewisko, obszar bezodpływowy, rzeka stała, okresowa, sporadyczna, jezioro, bagno;</li> <li>– wymienić: sposoby zasilania rzek;</li> <li>– wskazać na mapie największe rzeki i jeziora na świecie;</li> <li>– wymienić: czynniki wpływające na gęstość sieci rzecznej, typy genetyczne jezior;</li> <li>– na podstawie mapy porównać gęstość wód powierzchniowych na kontynentach;</li> <li>– podać przykłady gospodarczego wykorzystania rzek i jezior;</li> <li>– odczytać z planów batymetrycznych najważniejsze cechy jeziora.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić terminy: przepływ rzeczny, ustrój rzeczny;</li> <li>– omówić przyczyny występowania bagien;</li> <li>– scharakteryzować poszczególne typy jezior;</li> <li>– porównać i wyjaśnić zróżnicowanie gęstości wód powierzchniowych na kontynentach;</li> <li>– wyjaśnić występowanie obszarów bezodpływowych na poszczególnych kontynentach.</li> </ul>
4. Lodowce	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić pojęcia: lodowiec górski, lądolód, wieloletnia zmarzlina, wody podziemne, warstwa wodonośna, wody mineralne, źródło;</li> <li>– wskazać na mapie: obszary współcześnie zlodowacone i obszary występowania wieloletniej zmarzliny.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– porównać obszar współczesnego zlodowacenia ze zlodowaceniami plejstoceńskimi;</li> </ul>

## Wewnętrzne procesy kształtujące litosferę

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Budowa Ziemi i jej ewolucja	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienić: poszczególne sfery wnętrza Ziemi, główne pierwiastki wchodzące w skład skorupy ziemskiej, źródła informacji o budowie Ziemi;</li> <li>– wyjaśnić terminy: jądro, płaszcz, litosfera, stopień geotermiczny;</li> <li>– wskazać na mapie i podać nazwy głównych płyt litosfery;</li> <li>– dokonać podziału procesów geologicznych na zewnętrzne i wewnętrzne.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omówić cechy warstw występujących w budowie wnętrza Ziemi;</li> <li>– wyjaśnić różnicę między litosferą a skorupą ziemską;</li> <li>– wymienić główne założenia teorii płyt litosfery;</li> <li>– omówić zjawiska zachodzące w strefie ryftu i subdukcji.</li> </ul>
2. Składniki litosfery.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia rodzaje skał;</li> <li>– wyjaśnia procesy prowadzące do powstawania surowców mineralnych;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia zasoby mineralne w najbliższym regionie i wskazuje możliwości ich wykorzystania</li> <li>– opisuje metody eksploatacji surowców;</li> </ul>
3. Teoria tektoniki płyt.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia różnice między płytą kontynentalną a oceaniczną;</li> <li>– przedstawia na mapie tektonicznej świata poszczególne płyty litosfery, grzbiety śródoceaniczne oraz strefy subdukcji i ryftów;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– interpretuje główne założenia teorii tektoniki płyt;</li> <li>– opisuje poszczególne procesy tektoniczne;</li> <li>– opisuje mechanizm działania prądów konwencyjnych;</li> </ul>
4. Zjawiska występujące na krawędziach płyt litosfery.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić terminy: wulkanizm, trzęsienie ziemi, magma, lava, epicentrum, sejsmograf, obszar sejsmiczny, asejsmiczny,</li> <li>– podać skutki trzęsień ziemi;</li> <li>– wymienić produkty wybuchu wulkanu.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić zależność między teorią tektoniki płyt a występowaniem obszarów sejsmicznych i wulkanicznych;</li> <li>– omówić na przykładach wpływ procesów wulkanicznych na środowisko naturalne i działalność człowieka</li> </ul>
5. Budowa geologiczna kuli ziemskiej.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić terminy: procesy górotwórcze, łądotwórcze;</li> <li>– wymienić rodzaje gór;</li> <li>– podać przykłady skutków procesów łądotwórczych;</li> <li>– wskazać na mapie przykłady gór fałdowych i zrębowych.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– podać przykłady skutków procesów łądotwórczych;</li> <li>– wskazać na mapie przykłady gór fałdowych i zrębowych;</li> <li>– wyjaśnić: powstawanie gór fałdowych w świetle teorii tektoniki płyt; powstawanie gór zrębowych;</li> <li>– wyjaśnić na przykładach zjawisko izostazji</li> </ul>
6. Związki między budową geologiczną a kształtowaniem terenu.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia i opisuje formy ukształtowania powierzchni łądów i den oceanicznych;</li> <li>– wskazuje na mapie i nazywa wybrane formy ukształtowania powierzchni poszczególnych kontynentów;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenia formy ukształtowania powierzchni łądów ze względu na ich przydatność gospodarczą i rolę w procesach osadniczych;</li> </ul>

Zewnętrzne procesy kształtujące litosferę

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Wietrzenie i jego zależność od klimatu. Zjawiska krasowe.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić terminy: wietrzenie skał, wietrzenie fizyczne, chemiczne, biologiczne, ruchy masowe, zwietrzelina;</li> <li>- podać czynnik wpływający na rzeźbotwórczą działalność wiatru, wymienić rodzaje pustyń;</li> <li>- wyjaśnić termin: korazja, grzyb skalny.</li> <li>- wymienić główne czynniki oraz produkty wietrzenia fizycznego i chemicznego;</li> <li>- podać przykłady grawitacyjnych ruchów masowych;</li> <li>- wymienić różne formy działalności wiatru.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- omówić przebieg wietrzenia skał w poszczególnych strefach klimatycznych;</li> <li>- wyjaśnić przyczyny ruchów masowych oraz wskazać sposoby ich zapobiegania;</li> <li>- wyjaśnić powstawanie barchanów i wydym parabolicznych;</li> </ul>
2. Działalność rzeźbotwórcza wód płynących.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić terminy: koryto rzeczne, dolina rzeczna, erozja wgłębna, erozja boczna, dolina V</li> <li>- kształtna, procesy krasowe;</li> <li>- wymienić rodzaje ujść rzecznych;</li> <li>- wymienić skały podlegające procesom krasowienia;</li> <li>- scharakteryzować działalność rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym;</li> <li>- podać przykłady form krasowych.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić sposób powstawania meandrów rzecznych i starorzeczy;</li> <li>- rozpoznać na rysunku formy krasu powierzchniowego i podziemnego;</li> <li>- podać obszary występowania zjawisk krasowych w Polsce;</li> <li>- wyjaśnić na przykładach warunki tworzenia delty i ujścia lejkowatego;</li> <li>- omówić sposób powstawania najważniejszych form krasowych.</li> </ul>
3. Grawitacyjne ruchy masowe.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- podać przykłady grawitacyjnych ruchów masowych;</li> <li>- wymienić przyczyny powstawania ruchów masowych;</li> <li>- opisać skutki grawitacyjnych ruchów masowych;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić przyczyny ruchów masowych oraz wskazać sposoby ich zapobiegania;</li> <li>- scharakteryzować różne postaci ruchów masowych i omówić ich skutki;</li> </ul>

<p>4. Rzeźbotwórcza działalność lodowców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić terminy: lodowiec, lądolód, granica wietrznego śniegu, firm, pole firmowe;</li> <li>- wskazać na mapie obszary współcześnie zlodowacone;</li> <li>- omówić przebieg granicy wieloletniego śniegu;</li> <li>- podać różnicę między sposobem powstawania form lodowcowych (glacjalnych) a wodnolodowcowych (fluwioglacjalnych);</li> <li>- podać przykłady form powstających w wyniku erozyjnej i akumulacyjnej działalności lodowców górskich i lądolodów.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić sposób powstawania: doliny U kształtnej, moreny czotowej, pradolina;</li> <li>- podać przykłady osadów i form wodnolodowcowych;</li> <li>- omówić wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Polski;</li> <li>- wymienić typy lodowców górskich;</li> <li>- wskazać na mapie Polski pradolina i wyjaśnić sposób ich powstania.</li> </ul>
<p>5. Działalność rzeźbotwórcza wiatru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyróżnia czynniki wpływające na intensywność oddziaływania wiatru;</li> <li>- wyróżnia rodzaje erozji eolicznej;</li> <li>- wymienia formy powstające w wyniku budującej działalności wiatru;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje cechy i wskazuje na mapie obszary, na których zachodzą intensywne działanie rzeźbotwórcze wiatru;</li> <li>- opisuje proces powstawania grzybów skalnych, wydmy parabolicznej i barchanu;</li> </ul>
<p>6. Działalność rzeźbotwórcza fal morskich. Typy wybrzeży.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić terminy: abrazja, klif, nisza abrazyjna, platforma abrazyjna, mierzeja;</li> <li>- dokonać podziału wybrzeży na niskie, wysokie, wynurzone, zanurzone;</li> <li>- wymienić czynniki wpływające na działalność morza na wybrzeżu;</li> <li>- podać przykłady wybrzeży niskich i wysokich;</li> <li>- wymienić formy powstające na wybrzeżu klifowym i mierzejowym.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- omówić działalność morza na wybrzeżu niskim i wysokim – podać przykłady form;</li> <li>- podać sposoby ochrony wybrzeży przed niszczeniem;</li> <li>- wskazać na mapie świata i wyjaśnić sposób powstania wybrzeża: dalmatyńskiego, fiordowego, szkierowego, lagunowego, mangrowego.</li> </ul>

## Zróżnicowanie gleb i biosfery na ziemi

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	
1. Procesy glebotwórcze.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia i opisuje wybrane profile glebowe;</li> <li>– wyjaśnia wpływ czynników naturalnych na zróżnicowanie procesu glebotwórczego;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia czynniki glebotwórcze, z uwzględnieniem czynników abiotycznych i biotycznych;</li> <li>– analizuje wpływ niszczenia naturalnej szaty roślinnej na proces hamowania procesów glebotwórczych i erozji gleby;</li> </ul>
2. Zróżnicowanie gleb na kuli ziemskiej.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia czynniki degradujące i niszczące gleby;</li> <li>– podaje przykłady zapobiegające niszczeniu gleb;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia typy gleb występujące w najbliższym regionie</li> <li>– ocenia znaczenie gleb dla rolnictwa</li> <li>– wykazuje zależności między składnikami środowiska a glebami na podstawie map tematycznych</li> </ul>
3. Zróżnicowanie biosfery na kuli ziemskiej.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia rozmieszczenie formacji roślinnych i zwierzęcych występujących na Ziemi;</li> <li>– wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie formacji roślinnych i zwierzęcych;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wykazuje zależności między klimatem a występowaniem organizmów na Ziemi;</li> <li>– charakteryzuje cechy rozmieszczenia formacji roślinnych na świecie;</li> <li>– wyjaśnia zależność występującą między zasięgiem formacji roślinnych a granicami stref klimatycznych i pięter klimatycznych w górach;</li> </ul>
4. Powiązania między elementami środowiska geograficznego.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia składniki środowiska przyrodniczego i omawia na podstawie map tematycznych wybrany region świata, Europy, Polski;</li> <li>– omawia negatywne i pozytywne działania człowieka w swoim regionie na wybranych ;</li> <li>– podaje przykłady możliwości podejmowania działań proekologicznych i prozdrowotnych;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia zależności między elementami środowiska przyrodniczego na wybranych przykładach;</li> <li>– wyjaśnia mechanizmy powstawania zagrożeń dla środowiska przyrodniczego i wskazuje sposoby przeciwdziałania;</li> </ul>
5. Środowisko przyrodnicze a działalność człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wskazuje przykłady zachwiania równowagi środowiska przyrodniczego wywołanego działalnością człowieka;</li> <li>– wymienia formy ochrony zasobów przyrody żywej i nieożywionej w Polsce i na świecie;</li> <li>– wymienia propozycje działań mających na celu ochronę zasobów przyrody w swoim regionie;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenia skutki zagrożeń lasów spowodowane działalnością człowieka w Polsce i na świecie;</li> <li>– podaje przyczyny wyginięcia niektórych gatunków flory i fauny na Ziemi;</li> </ul>

## Demografia i procesy osadnicze

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Wzrost liczby ludności świata.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– posługując się Słownikiem terminów geograficznych wyjaśnić terminy: ruch naturalny, przyrost naturalny, ubytek naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego;</li> <li>– wymienić źródła danych o liczbie ludności</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić, jakie czynniki wpływają na wielkość przyrostu naturalnego w poszczególnych fazach cyklu demograficznego;</li> <li>– wskazać na Mapie politycznej świata kraje o największym wzroście liczby ludności i kraje regresu demograficznego oraz wyjaśnić, jakie czynniki wpływają na liczbę ludności w wymienionych krajach.</li> </ul>
2. Cechy demograficzne społeczeństw na świecie	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić pojęcia: struktura wieku, struktura płci, współczynnik feminizacji, struktura zatrudnienia;</li> <li>– wymienić czynniki wpływające na strukturę wieku ludności;</li> <li>– dokonać podziału ludności ze względu na wiek i zatrudnienie;</li> <li>– dokonać podziału społeczeństw ze względu na ich strukturę wieku;</li> <li>– wymienić cechy społeczeństwa starego i młodego;</li> <li>– rozpoznać na podstawie piramidy wieku społeczeństwo młode i stare.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– obliczyć współczynnik feminizacji;</li> <li>– omówić regionalne zróżnicowanie struktury płci, wymienić czynniki, które wpłynęły na strukturę płci w różnych krajach;</li> <li>– omówić, na podstawie piramidy wieku strukturę demograficzną wybranego kraju;</li> <li>– wymienić i omówić główne etapy rozwoju cywilizacyjnego;</li> <li>– przedstawić, na podstawie piramidy wieku, podobieństwa i różnice między społeczeństwami młodymi, zastojowymi i starymi;</li> <li>– omówić kryteria definiowania bezrobocia oraz jego regionalne zróżnicowanie.</li> </ul>
3. Rozmieszczenie ludności na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić pojęcie: gęstość zaludnienia;</li> <li>– wymienić przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki warunkujące rozmieszczenie ludności;</li> <li>– wskazać na mapie Rozmieszczenie ludności świata obszary gęsto i słabo zaludnione.</li> <li>– wyjaśnić wpływ temperatury powietrza i dostępu do wody na rozmieszczenie ludności;</li> <li>– wskazać na mapie Rozmieszczenie ludności świata obszary, na których temperatura powietrza i dostęp do wody mają decydujący wpływ na gęstość zaludnienia;</li> <li>– obliczyć gęstość zaludnienia na wybranym obszarze.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić terminy: ekumena, subekumena, anekumena;</li> <li>– wskazać na mapie Rozmieszczenie ludności świata ekumenę, subekumenę, anekumenę oraz wyjaśnić, co zdecydowało o różnej gęstości zaludnienia na wymienionych obszarach.</li> </ul>
4. Migracje ludności na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Wyjaśnić pojęcie „migracja”.</li> <li>– Wymienia przyczyny migracji.</li> <li>– Wymienia kierunki migracji światowej.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić, jakie są skutki migracji dla krajów imigracyjnych i emigracyjnych.</li> </ul>

<p>5. Sieć osadnicza i typy fizjonomiczne miast.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia główne cechy osadnictwa wiejskiego;</li> <li>- wymienia funkcje miast;</li> <li>- wskazuje na mapie największe miasta świata;</li> <li>- omawia społeczne, ekologiczne i gospodarcze problemy wielkich miast;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- porównuje cechy różnych typów fizjonomicznych miast;</li> <li>- wyjaśnia i podaje przykłady wielofunkcyjności miast;</li> <li>- porównuje uwarunkowania historyczne, kulturowej cywilizacyjne rozwoju miast na poszczególnych kontynentach;</li> </ul>
<p>6. Współczesne procesy urbanizacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia pojęcie „urbanizacja”.</li> <li>- wymienia typy zespołów miejskich i omawia różnice między nimi.</li> <li>- wymienia kraje, które osiągnęły najwyższy stopień urbanizacji i wskazuje je na mapie.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia przyczyny wzrostu liczby ludności miejskiej.</li> <li>- ocenia intensywność procesów urbanizacyjnych w różnych częściach świata.</li> <li>- ocenia wpływ urbanizacji na środowisko przyrodnicze.</li> </ul>

## Rolnictwo

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa;</li> <li>– wyróżnia najważniejsze funkcje rolnictwa;</li> <li>– wskazać na mapie świata obszary o najkorzystniejszych i najmniej korzystnych warunkach rozwoju rolnictwa;</li> <li>– dokonać podziału użytków rolnych;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omówić użytkowanie ziemi na świecie, podać czynniki, które zdecydowały o strukturze użytkowania ziemi na poszczególnych kontynentach;</li> <li>– wskazać na mapie świata obszary uważane za kolebkę rolnictwa oraz wyjaśnić, co zdecydowało o rozwoju rolnictwa pierwotnego na tych terenach;</li> <li>– analizuje udział rolnictwa w tworzeniu PKB w wybranych krajach;</li> </ul>
2. Pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa;</li> <li>– wymienia podstawowe typy własności w rolnictwie i ich wpływ na poziom rozwoju rolnictwa;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– scharakteryzować wpływ czynników pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa;</li> <li>– dokonać podziału i scharakteryzować rolnictwo ze względu na nakłady pracy i kapitału;</li> <li>– porównuje czynniki społeczno-gospodarcze w krajach o zróżnicowanym poziomie rozwoju gospodarczego;</li> </ul>
3. Typy rolnictwa na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienić typy rolnictwa;</li> <li>– wskazać na mapie Typy rolnictwa na świecie obszary, na których dominuje rolnictwo pierwotne, tradycyjne, rynkowe i uspołecznione;</li> <li>– podać cechy rolnictwa ekologicznego;</li> <li>– wymienić różnice między rolnictwem intensywnym i ekstensywnym oraz wskazać na mapie świata obszary, na których dominuje taki typ rolnictwa;</li> <li>– podać przykłady wpływu rolnictwa na środowisko naturalne.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– scharakteryzować typy rolnictwa oraz podać przykłady obszarów, na których dominują poszczególne typy;</li> <li>– porównać cechy rolnictwa dominujące w krajach rozwijających się i wysoko rozwiniętych;</li> <li>– omówić wpływ warunków przyrodniczych i czynników pozaprzyrodniczych na różny sposób gospodarowania rolnego na wybranych obszarach</li> </ul>



<p>4. Rozwój rybołówstwa na świecie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienić rodzaje zasobów oceanów;</li> <li>- wskazać na mapie świata regiony intensywnego rybołówstwa morskiego;</li> <li>- wymienić, korzystając z Rocznika statystycznego państwa mające największy udział w połowach światowych;</li> <li>- wskazać na mapie świata główne obszary eksploatacji surowców mineralnych z dna morskiego.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienić i omówić główne zagrożenia rozwoju rybołówstwa; wymienić rodzaje zasobów oceanów statystycznego państwa mające największy udział w połowach światowych w pierwotnego na ty</li> <li>- podać przykłady zagrożeń wynikających z eksploatacji surowców mineralnych z dna oceanów;</li> <li>- scharakteryzować na wybranych przykładach przyrodnicze i pozapryrodnicze warunki rozwoju rybołówstwa;</li> <li>- wyjaśnić przyczyny wysokich połowów w krajach należących do czołówki światowej;</li> </ul>
<p>5. Problemy żywienia na świecie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia terminy: „głód jawny” i „głód utajony”.</li> <li>- wymienia przyczyny występowania głodu na Ziemi.</li> <li>- wskazuje na znaczenie tzw. zielonej rewolucji.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia przyczyny występowania głodu na Ziemi.</li> <li>- wskazuje sposoby działań, które prowadzą do rozwiązania problemu głodu.</li> <li>- omawia rolę organizacji międzynarodowych w walce z głodem na Ziemi.</li> </ul>

## Energetyka i przemysł

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Bilans energetyczny świata.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– dokonać podziału surowców mineralnych;</li> <li>– wymienić surowce odgrywające szczególną rolę w wymianie międzynarodowej;</li> <li>– wskazać na mapie świata głównych producentów i importerów ropy naftowej;</li> <li>– korzystając z atlasu wymienić obszary eksploatacji głównych surowców mineralnych;</li> <li>– na podstawie danych w podręczniku wymienić kraje, których gospodarka uzależniona jest od eksportu surowców.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić, dlaczego ropa naftowa zajmuje pierwsze miejsce wśród surowców będących przedmiotem wymiany międzynarodowej;</li> <li>– omówić rolę OPEC w międzynarodowym handlu ropą naftową;</li> <li>– podać przykłady makroekonomicznych problemów wynikających z uzależnienia gospodarki kraju od eksportu surowców mineralnych.</li> </ul>
2. Produkcja energii elektrycznej na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podać przykład odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii;</li> <li>– wyjaśnić, dlaczego przemysł energetyczny decyduje o poziomie rozwoju kraju;</li> <li>– wymienić, korzystając z Rocznika statystycznego największych producentów energii elektrycznej oraz państwa o największej produkcji energii na jednego mieszkańca.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omówić i wyjaśnić różnice w strukturze produkcji energii w wybranych krajach;</li> <li>– scharakteryzować czynniki sprzyjające i ograniczające wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;</li> <li>– wyjaśnić przyczyny zmian w światowej strukturze wykorzystania nośników energii pierwotnej;</li> <li>– wyjaśnić przyczyny ponownego wzrostu znaczenia energetyki jądrowej.</li> </ul>
3. Czynniki lokalizacji przemysłu.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienić główne czynniki lokalizacji przemysłu;</li> <li>– wyjaśnić pojęcie: okręg przemysłowy;</li> <li>– wyjaśnić, dlaczego przemysł wykazuje silne tendencje do przestrzennej koncentracji;</li> <li>– wskazać na mapie świata tradycyjne okręgi przemysłowe i okręgi technologiczne;</li> <li>– wymienić główne czynniki lokalizacji przemysłu zaawansowanych technologii.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić, na wybranych przykładach, znaczenie węgla kamiennego w powstaniu okręgów przemysłowych;</li> <li>– wymienić i omówić przyczyny kryzysu okręgów przemysłowych „węgla i stali</li> </ul>

4.Problemy gospodarcze na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia przykłady gałęzi przemysłu nowych technologii;</li> <li>- wskazuje przykłady zastosowania przemysłu wysokiej technologii w życiu człowieka;</li> <li>- wskazuje na mapie świata najważniejsze technopole i uzasadnia ich rozmieszczenie;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- uzasadnia znaczenie przemysłu zaawansowanej technologii w gospodarce kraju i życiu człowieka;</li> <li>- przedstawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające rozwojowi przemysłu nowych technologii;</li> <li>- przedstawia znaczenie Doliny Krzemowej;</li> </ul>
------------------------------------	---	--

### Usługi

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	
1.Usługi na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia rodzaje usług.</li> <li>- zauważa rolę usług w gospodarce współczesnego świata.</li> <li>- korzysta z różnych źródeł informacji.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ocenia znaczenie usług w gospodarce każdego państwa.</li> <li>- wskazuje na zależność rozwoju niektórych usług od środowiska.</li> <li>- omawia nowy rodzaj usług</li> <li>- logistyka.</li> </ul>
2.Rozwój turystyki na świecie	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienić rodzaje turystyki uwzględniając różne kryteria podziału;</li> <li>- podać przykłady przyrodniczych i kulturowych walorów turystycznych.;</li> <li>- wymienić czynniki sprzyjające rozwojowi turystyki;</li> <li>- podać przykłady negatywnego wpływu turystyki na środowisko;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienić kraje uzyskujące największe wpływy z turystyki oraz kraje najliczniej odwiedzane przez turystów;</li> <li>- przedstawić schemat przyczynowo-skutkowy wzajemnych zależności między środowiskiem naturalnym a rozwojem turystyki;</li> <li>- scharakteryzować dynamikę rozwoju turystyki światowej;</li> <li>- scharakteryzować różne rodzaje turystyki;</li> <li>- wyjaśnić wpływ turystyki na rozwój społeczny i gospodarczy kraju</li> </ul>
3.Regiony turystyczne świata.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić, co rozumiemy pod pojęciem „region turystyczny”;</li> <li>- wymienić różne rodzaje regionów turystycznych;</li> <li>- wymienić i wskazać na mapie Europy główne regiony turystyczne kontynentu;</li> <li>- wyjaśnić, co to jest Lista Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnić, co decyduje o atrakcyjności turystycznej Europy;</li> <li>- wymienić i wskazać na mapie Europy miasta będące ośrodkami turystyki kulturalnej, pielgrzymkowej, handlowej, kongresowej i rozrywkowej;</li> <li>- podać przykłady „cudów świata”, „cudów natury” na różnych kontynentach;</li> <li>- omówić specyfikę walorów kulturowych różnych regionów turystycznych na poszczególnych kontynentach</li> </ul>

## Problemy współczesnego świata

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1.Globalizacja	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, co to jest globalizacja;</li> <li>– wymienia przyczyny i konsekwencje globalizacji na świecie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia przejawy globalizacji;</li> <li>– wyjaśnia na wybranych przykładach ze świata wpływ globalizacji na świecie;</li> </ul>
2.Zróźnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wskazuje przyczyny zróźnicowania gospodarczego państw świata na wybranych przykładach</li> <li>– wymienia sposoby gospodarowania na świecie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenia przyczyny i konsekwencje dysproporcji gospodarczej pomiędzy krajami na ziemi</li> </ul>
3.Zmiany na mapie politycznej świata.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia przyczyny integracji gospodarczej, politycznej i społecznej w Europie i na świecie;</li> <li>– wskazuje na rolę Unii Europejskiej w integracji Europy;</li> <li>– omawia działania organizacji integracyjnych działających na świecie;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wskazuje różnice pomiędzy integracją a dezintegracją;</li> <li>– wyjaśnia, na czym polega</li> </ul>
4.Organizacje integracyjne na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje podstawy działań integracyjnych na świecie;</li> <li>– wyróżnia podstawowe kierunki działań ONZ;</li> <li>– wymienia i wskazuje na mapie przykłady międzynarodowych organizacji gospodarczych;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyróżnia i opisuje najważniejsze organy ONZ;</li> <li>– analizuje korzyści i zagrożenia wynikające z integracji gospodarczej na świecie;</li> </ul>
5.Unia Europejska	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienić trzy obszary działań –filary Unii Europejskiej;</li> <li>– wskazać na mapie politycznej Europy zasięg terytorialny UE oraz państwa stowarzyszone;</li> <li>– wymienić korzyści wynikające z przynależności Polski do Unii Europejskiej;</li> <li>– wyjaśnić, na czym polega tworzenie wspólnego rynku wewnętrznego;</li> <li>– wyjaśnić, czego dotyczy Układ z Schengen;</li> <li>– wymienić główne działania w ramach wspólnej polityki rolnej.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– scharakteryzować miejsce UE w gospodarce światowej;</li> <li>– przedstawić główne instytucje i organy unijne;</li> <li>– omówić kolejne etapy powstawania i rozszerzania Unii Europejskiej;</li> <li>– scharakteryzować rolę poszczególnych instytucji europejskich w realizacji zadań UE.</li> </ul>
6.Konflikty zbrojne na świecie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia przyczyny i skutki wybuchających konfliktów w świecie współczesnym.</li> <li>– ocenia wpływ konfliktów na gospodarkę światową.</li> <li>– wskazuje na mapie świata terytoria objęte aktualnie konfliktami.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– tworzy mapę tematyczną, informującą o toczących się na świecie konfliktach.</li> <li>– wyjaśnia rolę organizacji międzynarodowych w rozwiązywaniu konfliktów na świecie.</li> </ul>

## Środowisko przyrodnicze Polski

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1.Czynniki klimatotwórcze Polski. Przejęciowość klimatu.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienić: czynniki wpływające na klimat Polski, typ i najważniejsze cechy klimatu Polski;</li> <li>- wymienić pory roku w Polsce;</li> <li>- wyjaśnić pojęcie: klimat lokalny.</li> <li>- wyjaśnić, czym przejawia się przejściowość klimatu Polski;</li> <li>- wymienić rodzaje i wskazać kierunek napływu mas powietrza nad Polskę;</li> <li>- wymienić cechy klimatu wielkiego miasta</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- omówić na podstawie mapy i wyjaśnić zróżnicowanie temperatury i opadów w Polsce;</li> <li>- scharakteryzować masy powietrza i ich wpływ na pogodę i klimat Polski.</li> <li>- scharakteryzować klimat Polski na tle innych krajów Europy;</li> <li>- ocenić klimat Polski pod kątem przydatności dla gospodarki naszego kraju.</li> </ul>
2.Sieć hydrograficzna i zasoby wodne Polski.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazać na mapie: dorzecza największych rzek Polski, obszary źródłiskowe, największe jeziora;</li> <li>- wymienić najważniejsze cechy sieci rzecznej Polski;</li> <li>- wymienić przyczyny i okresy występowania powodzi w Polsce;</li> <li>- wyjaśnić, czym jest spowodowana asymetria dorzeczy Wisły i Odry;</li> <li>- wskazać na mapie największe kanały śródlądowe w Polsce;</li> <li>- podać przykłady gospodarczego wykorzystania rzek i jezior.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- scharakteryzować ustrój rzek polskich;</li> <li>- wskazać na mapie Polski obszary należące do zlewiska Morza Czarnego i Północnego;</li> <li>- omówić występowanie i typy genetyczne jezior w Polsce.</li> <li>- omówić sieć wodną Polski na tle innych krajów Europy;</li> </ul>
3.Morze Bałtyckie.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- odczytać z mapy: nazwy państw nadbałtyckich, największe zatoki, wyspy, głębie i płycizny Morza Bałtyckiego;</li> <li>- podać źródła zanieczyszczenia wód powierzchniowych Polski oraz wód Bałtyku.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- scharakteryzować cechy i środowisko geograficzne Morza Bałtyckiego.</li> </ul>
4.Budowa geologiczna Polski. Surowce mineralne.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia surowce mineralne występujące na terenie Polski;</li> <li>- wyróżnia główne jednostki tektoniczne Polski i potrafi je wskazać na mapie;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia proces powstawania surowców mineralnych występujących na obszarze Polski;</li> <li>- opisuje w porządku chronologicznym główne etapy rozwoju geologicznego Polski;</li> </ul>
5.Ukształtowanie powierzchni Polski.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyróżnia i opisuje pasowy wkład rzeźby w Polsce;</li> <li>- wyróżnia dominujące cechy ukształtowania powierzchni Polski;</li> <li>- wykazuje najważniejsze cechy rzeźby gór, nizin, wyżyn i pojezierzy;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje procesy rzeźbotwórcze kształtujące rzeźbę powierzchni Polski;</li> <li>- analizuje związki pomiędzy budową geologiczną a ukształtowaniem powierzchni Polski;</li> </ul>

<p>6. Zróżnicowanie glebowe i roślinne Polski.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- nazwać rodzaj formacji roślinnej występującej w Polsce;</li> <li>- wymienić typy gleb występujące w Polsce oraz zaliczyć poszczególne gleby do strefowych lub astrefowych;</li> <li>- omówić, korzystając z mapy rozmieszczenie najważniejszych gleb w Polsce;</li> <li>- wymienić najważniejsze cechy borów, grądów, łęgów i olsów;</li> <li>- wskazać na mapie największe puszcze w Polsce.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- podać przykłady gatunków reliktowych i endemicznych występujących w Polsce;</li> <li>- wyjaśnić związek między typem gleb a rodzajem roślinności, różnicę między torfowiskiem niskim a wysokim;</li> <li>- wyjaśnić, dlaczego najważniejszą cechą roślinności Polski jest jej przejściowość;</li> <li>- porównać zasięg występowania poszczególnych pięter roślinnych w Tatrach, Karkonoszach i Bieszczadach;</li> <li>- scharakteryzować roślinność poszczególnych pięter roślinnych;</li> <li>- porównać zróżnicowanie świata zwierzęcego na nizinach i w górach.</li> </ul>
--	---	---

Spółczesność Polski

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
<p>1. Liczba i rozmieszczenie ludności Polski.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazać na mapie Rozmieszczenie ludności w Polsce obszary słabo i gęsto zaludnione oraz wymienić czynniki wpływające na gęstość zaludnienia tych obszarów;</li> <li>- na podstawie piramidy wieku ludności Polski wskazać okresy wyżów i niżów demograficznych;</li> <li>- wyjaśnić, dlaczego ludność Polski się starzeje.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawić czynniki kształtujące sieć osadniczą w Polsce;</li> <li>- na podstawie mapy Bezrobocie omówić przestrzenny rozkład bezrobocia w Polsce i podać jego przyczyny;</li> <li>- scharakteryzować strukturę płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy wieku.</li> </ul>
<p>2. Struktura demograficzna ludności Polski.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego i wymienia przyczyny tego zróżnicowania.</li> <li>- analizuje strukturę zatrudnienia i stopę bezrobocia w Polsce na podstawie danych statystycznych i map tematycznych.</li> <li>- ocenia wpływ zmian zachodzących w gospodarce na społeczeństwo polskie.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania stopy bezrobocia.</li> <li>- wykazuje związek między stopą bezrobocia a sytuacją polityczno-gospodarczą w kraju.</li> <li>- przewiduje zmiany, jakie nastąpią w strukturze wieku ludności w kraju w ciągu najbliższych lat, i wyjaśnia, jaki to może mieć wpływ na strukturę zatrudnienia, finansów.</li> </ul>
<p>3. Sieć osadnicza i procesy urbanizacyjne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia typy wsi w Polsce;</li> <li>- opisuje genezę miast w Polsce;</li> <li>- wymienia przykłady aglomeracji monocentrycznych i konurbacji;</li> <li>- wskazuje na mapie województwa o największym i najmniejszym wskaźniku urbanizacji;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawić czynniki kształtujące sieć osadniczą w Polsce;</li> <li>- dokonać analizy zmian demograficznych i osadniczych w Polsce po II wojnie światowej;</li> </ul>

## Gospodarka Polski

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Czynniki warunkujące rozwój rolnictwa Polski.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienić przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce;</li> <li>– wymienić mocne i słabe strony polskiego rolnictwa;</li> <li>– omówić strukturę użytków rolnych w Polsce;</li> <li>– korzystając z mapy Okresu wegetacji, Przydatność gleb dla rolnictwa wymienić obszary o najkorzystniejszych przyrodniczych warunkach dla rozwoju rolnictwa.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenić przyrodnicze i pozapryrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce;</li> <li>– scharakteryzować zróżnicowanie struktury własności i wielkości gospodarstw w Polsce;</li> </ul>
2. Rolnictwo Polski w Unii Europejskiej.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia strukturę upraw ichów zwierząt w Polsce na podstawie map i danych statystycznych.</li> <li>– porównuje dane dotyczące rolnictwa w Polsce i w wybranych krajach Europy.</li> <li>– ocenia wpływ rolnictwa na środowisko przyrodnicze;</li> <li>– opisuje cechy społeczno-gospodarcze rolnictwa Polski na tle Unii Europejskiej;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– porównać, posługując się różnymi wskaźnikami poziom rolnictwa polskiego z rolnictwem innych krajów Unii Europejskiej;</li> <li>– proponuje zmiany w polskim rolnictwie, które mogłyby spowodować wzrost jego efektywności i intensywności;</li> <li>– porównuje użytkowanie ziemi w Polsce i w wybranych krajach Europy;</li> </ul>
3. Problemy polskiej energetyki.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– podać przykłady odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii w Polsce;</li> <li>– wyjaśnić, dlaczego przemysł energetyczny decyduje o poziomie rozwoju kraju;</li> <li>– wymienia główne problemy polskiej energetyki</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje strukturę produkcji energii elektrycznej Polski;</li> <li>– analizuje konieczność przeprowadzenia zmian w energetyce polskiej;</li> </ul>
4. Rozwój przemysłu Polski.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce i ich znaczenie dla rozwoju przemysłu.</li> <li>– wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie okręgów przemysłowych.</li> <li>– wymienia i wskazuje na mapie zakłady przemysłowe, w których profil produkcji wiąże się z jego przyszłym zawodem.</li> <li>– analizuje strukturę i wielkość produkcji przemysłowej na podstawie danych statystycznych.</li> <li>– ocenia wpływ rozwoju przemysłu na środowisko przyrodnicze.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wykazuje związki między bazą surowcową a rozmieszczeniem i wielkością produkcji.</li> <li>– omawia znaczenie rozwoju przemysłu w gospodarce kraju.</li> <li>– opisuje zakład przemysłowy położony w najbliższym regionie, który odpowiada profilowi kształcenia uczniów w danej szkole.</li> <li>– na wybranym przykładzie omawia rozwiązania, które prowadzą do poprawy stanu zanieczyszczonego przez przemysł środowiska.</li> </ul>

5. Rozwój sektora usług w Polsce.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia czynniki decydujące o rozwoju usług.</li> <li>– omawia rodzaje i znaczenie usług w gospodarce.</li> <li>– przedstawia firmę usługową, działającą w najbliższym regionie (wybraną zgodnie z profilem kształcenia i przyszłym zawodem).</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– porównuje rozwój usług w Polsce i w innych krajach.</li> <li>– wymienia przyczyny, które powodują powstawanie wielu rodzajów usług w Polsce.</li> </ul>
6. Rozwój turystyki w Polsce.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wskazuje na mapie Polski obszary o wybitnych walorach turystycznych, wypoczynkowych, krajoznawczych.</li> <li>– na podstawie różnych źródeł informacji geograficznych omawia atrakcyjność turystyczną swego regionu.</li> <li>– wskazuje na szczególną konieczność ochrony walorów krajoznawczych.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– projektuje i opisuje trasę kilkudniowej wycieczki po Polsce.</li> <li>– przedstawia własną opinię dotyczącą zagospodarowania i wykorzystania najbliższego regionu, w związku z profilem kształcenia w szkole i przyszłym zawodem.</li> </ul>

## Regiony Polski

Temat	Wymagania	
	programowe podstawowe	programowe ponadpodstawowe
	Uczeń:	Uczeń:
1. Zróżnicowanie regionalne Polski.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje wpływ środowiska przyrodniczego na kształtowanie się regionów;</li> <li>– opisuje wpływ uprzemysłowienia na rozwój nowych regionów;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenia znaczenie podziału administracyjnego na kształtowanie nowych przestrzeni regionalnych</li> <li>– wymienia aspekty uwzględniane przy wytyczaniu granic obecnych województw;</li> </ul>
2. Tożsamość regionalna i lokalna.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnić pojęcia: euroregion, miasta bliźniacze;</li> <li>– wymienić miasta bliźniacze swojej miejscowości;</li> <li>– podać przykłady działań realizowanych w ramach współpracy europejskiej w swoim regionie.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– scharakteryzować cele europejskiej współpracy terytorialnej;</li> <li>– przedstawić cele i zadania wybranych euroregionów oraz czynniki utrudniające współpracę na ich obszarach;</li> <li>– zaproponować i uzasadnić lokalizację nowego euroregionu na obszarze polskiego pogranicza.</li> </ul>



## 8. Oczekiwane osiągnięcia ucznia

Realizacja programu zapewnia uczniowi wykształcenie wielu umiejętności i nabyć zdolności ich przetwarzania. Poniżej przedstawione są najważniejsze osiągnięcia ucznia w trzech głównych kategoriach.

### 8.1. Wiedza

Uczeń zna:

1. podstawową terminologię geograficzną;
2. przykłady skutków nieodpowiedzialnej gospodarki człowieka w środowisku przyrodniczym;
3. cechy różnicujące ludność poszczególnych regionów świata;
4. przyczyny regionalnego zróżnicowania gęstości zaludnienia na Ziemi;
5. przyczyny i skutki migracji oraz rozrostu wielkich miast;
6. skutki procesów starzenia się społeczeństw i sposoby ich eliminacji;
7. główne przyczyny bezrobocia;
8. cechy decydujące o przynależności narodowej;
9. wady i zalety różnych typów gospodarki rolnej;
10. metody pobudzania wzrostu gospodarczego;
11. sposoby określania poziomu rozwoju gospodarczego państw i poziomu życia ich mieszkańców.

### 8.2. Umiejętności

Uczeń potrafi:

1. posługiwać się ze zrozumieniem terminologią geograficzną;
2. prezentować dane statystyczne w postaci graficznej;
3. zastosować właściwą w danym przypadku metodę prezentacji kartograficznej;
4. umotywić konieczność ochrony zasobów naturalnych Ziemi i poszukiwać alternatywnych źródeł energii;
5. prognozować zmiany w środowisku przyrodniczym na podstawie uzyskanych informacji geograficznych;
6. wskazać przyczyny najważniejszych konfliktów i problemów regionalnych i globalnych współczesnego świata;
7. przedstawić związek typów gospodarki rolnej funkcjonującej w różnych regionach oświata z warunkami naturalnymi i społeczno-gospodarczymi;
8. uzasadnić rolę organizacji międzynarodowych w kształtowaniu i zmienianiu dzisiejszego świata;

9. przedstawić zalety i wady z wolnej wymiany handlowej;
10. zaproponować zmiany w infrastrukturze turystycznej, które doprowadziłyby do zwiększenia intensywności ruchu turystycznego w danym regionie lub państwie;
11. oceniać zachodzące w czasie i przestrzeni przemiany społeczno-gospodarcze pod kątem właściwości kierunku zmian;
12. nazywać główne problemy regionu, kraju i oewiata i proponować sposoby ich rozwiązania;
13. zaproponować sposoby walki z negatywnymi zjawiskami społecznymi nękającymi współczesny świat.

### 8.3. Postawy

Uczeń rozumie:

1. podstawowe założenia funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi;
2. związki pomiędzy działalnością człowieka, a zagrożeniami środowiska przyrodniczego o skali planetarnej;
3. konieczność uwzględniania wymogów środowiska przy planowaniu rozwoju gospodarczego (rozwój zrównoważony)
4. wpływ różnych sposobów pozyskiwania energii na środowisko naturalne
5. związek między ogólnym poziomem rozwoju państw, a ich strukturą gospodarczą (strukturą zatrudnienia, handlu zagranicznego i inne)
6. skutki geopolitycznego położenia Polski w Europie
7. konieczność współpracy międzynarodowej w celu rozwiązywania globalnych problemów gospodarczych i społecznych
8. konieczność selektywnego przyjmowania i krytycznego oceniania informacji.

## 9. Kontrola i ocena osiągnięć ucznia

Sprawdzanie uczniów pozwala nie tylko na bieżącą kontrolę realizacji celów programu, ale jednocześnie jest czynnikiem motywującym ucznia do systematycznej pracy.

### 9.1. Samokontrola i samoocena

Ocenianie pełni istotną rolę w procesie kształcenia i stanowi ważne ogniwo procesu nauczania. Jedną z ważniejszych jego funkcji jest diagnoza poziomu osiągnięć przez uczniów umiejętności i kompetencji. Ocenianie osiągnięć uczniów polega na

ustalaniu i komunikowaniu ocen szkolnych, natomiast ocena jest symbolem spełnienia określonych wymagań programowych.

Ocenianie ucznia ma na celu:

- bieżące i systematyczne obserwowanie postępów ucznia w nauce;
- pobudzenie rozwoju umysłowego ucznia, jego uzdolnień i zainteresowań przedmiotem;
- uświadomienie uczniowi stopnia opanowania wiadomości i umiejętności przewidzianych programem nauczania oraz ewentualnych braków w tym zakresie;
- wdrażanie ucznia do systematycznej pracy, samokontroli i samooceny;
- ukierunkowanie samodzielnej pracy ucznia;
- okresowe i roczne podsumowanie wiadomości i umiejętności oraz określenie na tej podstawie stopnia opanowania przez ucznia materiału programowego przewidzianego na dany semestr;
- dostarczenie rodzicom informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- wzmocnienie motywacji uczniów.

Przedmiotem oceny są:

- wiadomości (zgodnie z podstawą programową);
- umiejętności (zgodnie z podstawą programową);
- postawa-aktywność (zgodnie z postawą programową).

## **9.2. Metody sprawdzania wiedzy, umiejętności i postaw**

Oceny z geografii wystawiane są z:

- odpowiedzi ustnych(uczeń obowiązany jest być przygotowanym z przynajmniej trzech ostatnio realizowanych tematów)
- Orientację na mapie i czytanie map tematycznych
- odpowiedzi pisemnych( tzw. kartkówki)-treści trzech tematów
- sprawdzianów pisemnych( zapowiedzianych na 1 tydzień lub wcześniej przed terminem sprawdzian)
- zadania domowego
- aktywności na lekcji(brana jest pod uwagę także frekwencja)
- prac dodatkowych ( referaty, mapy)
- za udział w konkursach geograficznych, olimpiadach
- przygotowanie materiału do nowej lekcji
- wypełnienie zadań w zeszytcie przedmiotowym i w zeszytcie zadań
- orientowanie się w aktualnej sytuacji na świecie i w Polsce
- prace wykonane poza salą szkolną- w terenie

**9.3. Przykładowe zadania**

Test z działu Demografia i osadnictwo

1. Wstaw literę B, jeśli zdanie jest błędne, literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe.  
 Wysokie temperatury powietrza i duża wilgotność sprzyjają osadnictwu....  
 Brak lub nadmiar wody uniemożliwia gospodarowanie na Ziemi.....  
 Zbyt duże różnice wysokości nad poziomem można utrudniają osadnictwo.....  
 Obszary o małej gęstości zaludnienia znajdują się wokół dużych miast.....

2. Wymień trzy konsekwencje społeczno-gospodarcze eksplozji demograficznej  
 .....  
 .....  
 .....

3. Wymień dwa pozytywne i dwa negatywne skutki migracji ludności dla kraju imigracyjnego.

Skutki pozytywne	Skutki negatywne
dla kraju imigracyjnego	
1.	1.
2.	2.

4. Podaj dwie przyczyny bezrobocia w krajach wysoko rozwiniętych.  
 .....  
 .....  
 .....  
 .....

5. Do jakiej rasy ludzkiej należą:
  - a) Aborygeni.....
  - b) Afrykanerzy.....
  - c) Arabowie.....
  - d) Eskimosi.....
  - e) Indianie.....
  - f) Papuasi.....
  - g) Pigmeje.....
  - h) Słowianie.....

6. Europa Zachodnia odznacza się dużą gęstością zaludnienia. Wymień 3 przyczyny(środowiskowa, ekonomiczna, historyczna/polityczna) dużej gęstości na tym obszarze. Krótko uzasadnij wpływ każdej z przyczyn na gęstość zaludnienia .

Przyczyna środowiskowa.....

Wyjaśnienie.....

Przyczyna ekonomiczna.....

Wyjaśnienie.....

Przyczyna historyczna/polityczna.....

Wyjaśnienie.....

7. W tabeli przedstawiono liczbę ludności i powierzchnię wybranych krajów Europy według danych z 1998 roku:

Państwo	Liczba ludności w tysiącach	Powierzchnia w tysiącach km <sup>2</sup>
Francja	58850	551,5
Włochy	57370	301,3
Hiszpania	39370	506,0
Szwecja	8850	450,0
Węgry	10110	93,0
Polska	38670	312,7

Oblicz, w którym kraju gęstość zaludnienia (liczba ludności przypadająca na 1 km<sup>2</sup>) jest najmniejsza, a w którym największa.

8. Do każdego z pojęć dobierz prawidłowe wyjaśnienie:

A. „ekumena”, a. teren bezludny

B. „anekumena”, b. teren zamieszkały czasowo przez ludzi

C. „subekumena” c. teren zamieszkały

d. tereny zamieszkane tylko wokół miast

A..... B..... C.....

9. Na podstawie opisu rozpoznaj typ fizjonomiczny miasta oraz dobierz charakterystyczne miasta.

Opis:

a) wielkoprzestrzenne układy osadnicze, powstające w wyniku łączenia rozległych, peryferyjnych stref zabudowy jednorodzinnej i związanych z nią usług rozwijających się wokół aglomeracji i dużych miast.

b) zespół miejski złożony z kilku miast, z których żadne nie dominuje. Miasta te pełnią rozmaite funkcje, dzięki czemu się uzupełniają. Jest to możliwe dzięki istniejącej, dobrze rozbudowanej sieci komunikacyjnej, łączącej poszczególne miasta.

c) skupisko sąsiadujących ze sobą miast i wsi, które stanowią wspólny organizm, poprzez zintegrowanie lub uzupełnianie się rozmaitych form infrastruktury

tych miejscowości oraz wzajemne wykorzystywanie potencjałów, którymi te miejscowości dysponują.

- A) Zagłębie Ruhry
- B) Warszawa, Łódź, Kraków
- C) Chicago, South Bend, Toledo, Detroit, Cleveland, Buffalo, Hamilton i Toronto,
- A..... B..... C.....

10. Mapa przedstawia stopę bezrobocia wg poszczególnych województw. Wymień 2 województwa o najmniejszym bezrobociu i scharakteryzuj przyczyny małego bezrobocia w wymienionych województwach.

Nazwy województw:

.....

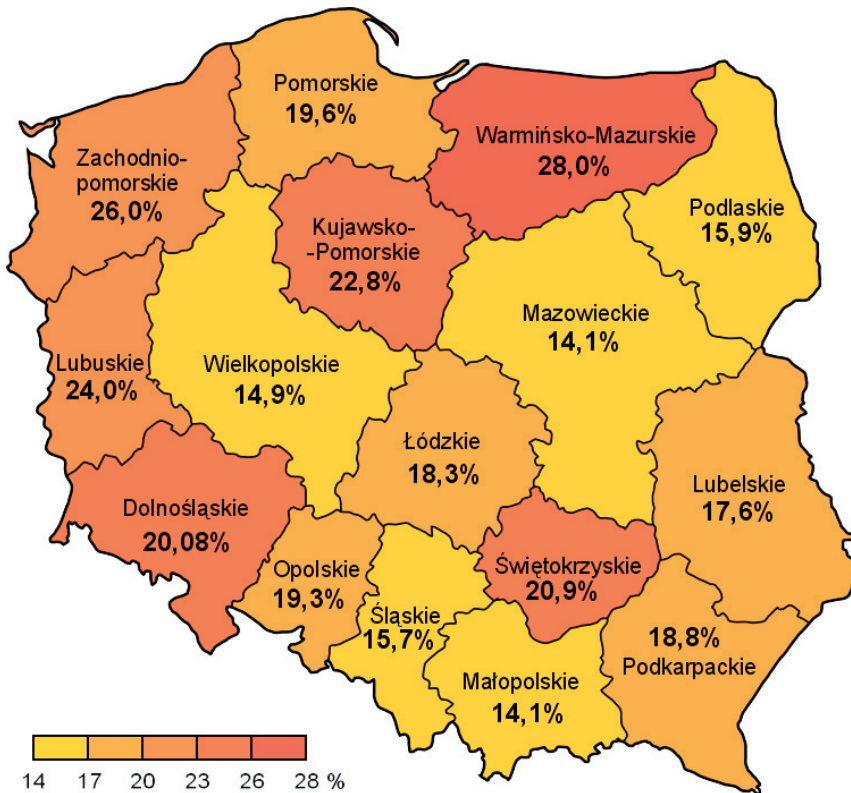
Przyczyny małego bezrobocia w tych województwach:

1).....

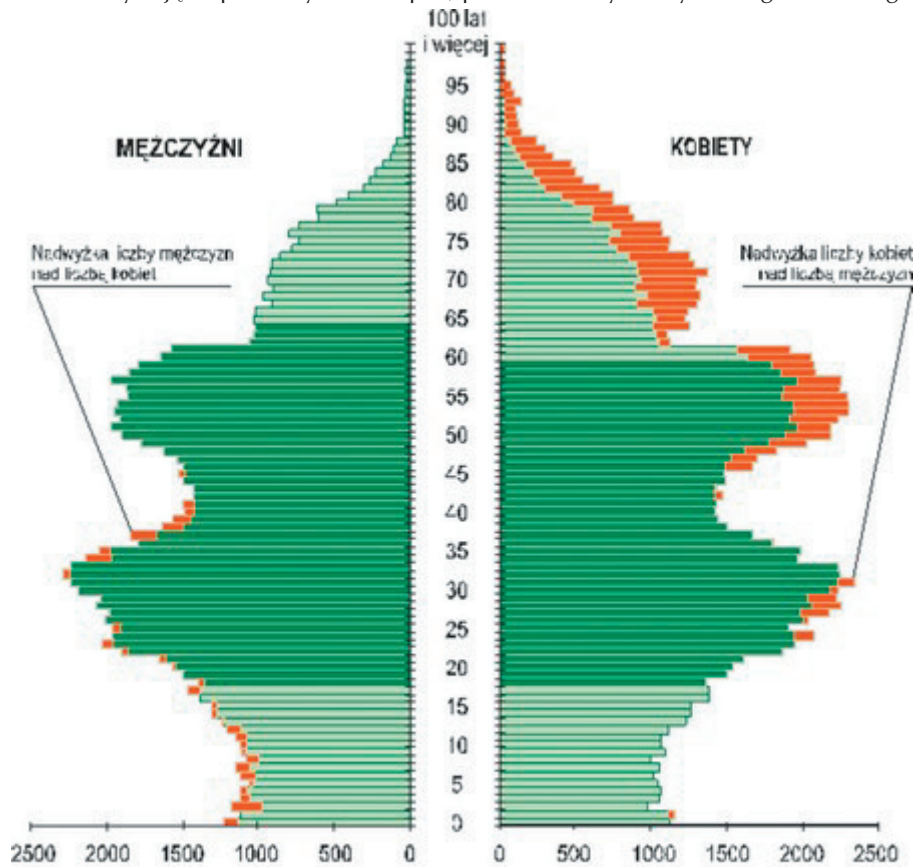
.....

2).....

.....



11. Korzystając z piramidy wieku i płci, przedstaw trzy cechy demograficzne tego



- 2007 r.: 
  wiek nieprodukcyjny 
  wiek produkcyjny
- 1 .....
- 2 .....
- 3 .....
- .....

Test z działu Mapa jako obraz przestrzeni geograficznej  
 Zadania 1-9rozwiąż, korzystając z mapy Słowiński Park Narodowy



skala 1 : 300 000

3 0 3 6 9 km

- |    |                 |   |                          |
|----|-----------------|---|--------------------------|
| —  | droga           | ⊙ | przystanek PKS           |
| ⊕  | kościół         | ★ | rezerwat przyrody        |
| 🏠  | hotel           | ▭ | granica parku narodowego |
| 🏕️ | kemping         | 📍 | szlaki turystyczne       |
| 🏛️ | muzeum          | 🌊 | rzeka, jezioro           |
| ✉️ | poczta          | 🌊 | kanal rzeczny            |
| 🗼  | latarnia morska | 📏 | poziomice                |
| 🚿  | kapielisko      | 🌊 | teren podmokły           |
| 🌳  | leśniczówka     | 🌲 | las                      |
| 🌳  | pomnik przyrody |   |                          |

- Oblicz powierzchnię jeziora Łebsko na mapie, wiedząc, że jego naturalna powierzchnia wynosi 7142 ha?
- Wykorzystaj treść mapy i podaj trzy różnice między miejscowościami Rowy a Łzbi-ca. Uwzględnij różnice w położeniu tych miejscowości
  - .....
  - .....
  - .....
- Wyjaśnij, dlaczego na obszarze przedstawionym na mapie występują jeziora?
 

.....

.....

.....

.....
- Podaj dwie formy ochrony przyrody występujące na obszarze przedstawionym na mapie.
  - .....
  - .....



5. Zaznacz trzy z podanych niżej form działalności gospodarczej, które mogą być zlokalizowane w Sowinskim Parku Narodowym z punktu widzenia racjonalnej gospodarki człowieka w środowisku.

1. Gospodarstwo agroturystyczne.

2. Elektrownia wiatrowa.

3. Farma trzody chlewnej.

4. Uprawa ekologicznych ziół.

5. Stadnina koni.

6. W sezonie letnim w nadmorskich miejscowościach wczasowych napływ turystów powoduje, że liczba ich mieszkańców wzrasta nawet kilkakrotnie.

Wymień trzy negatywne skutki (np.: ekologiczne, ekonomiczne lub społeczne) wynikające z sezonowości ruchu turystycznego w regionie nadmorskim.

1.....

2.....

3.....

7. Długość odcinka szlaku rowerowego, który turysta pokonał między Rowy a Żelazna, wynosi na załączonej mapie 5 cm. Oblicz długość tego odcinka szlaku w terenie. Zapisz obliczenia.

9. Mieszkasz w Słodzińskim Lesie . Wybierasz się Gardnej Wielkiej. Na podstawie mapy opisz przebieg pieszej wędrowki, uwzględniając: kierunek marszu, rodzaje dróg, pokrycie terenu, mijane po drodze obiekty istotne dla turysty.

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

#### 9.4. Kryteria oceniania

Przedmiotowy System Oceniania w zakresie nauczania geografii w technikum skorelowany jest z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania Zespołu Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze.

Rezultatem sprawdzania osiągnięć ucznia są oceny bieżące (częstkowe), które brane są pod uwagę przy ocenianiu semestralnym i końcoworocznym.

Wszystkie oceny ustala się według następującej skali:

- stopień celujący 6
- stopień bardzo dobry 5
- stopień dobry 4
- stopień dostateczny 3
- stopień dopuszczający 2
- stopień niedostateczny 1

Kryteria oceny z geografii z prac pisemnych( testy , sprawdziany):

- celujący 96%-100%
- bardzo dobry 86%-95%
- dobry 71%-85%
- dostateczny 55%-70%
- dopuszczający 54%-41%
- niedostateczny 40% i poniżej

Kryteria oceny z geografii z wypowiedzi ustnej:

- celujący-odpowiedź wskazuje na szczególne zainteresowanie przedmiotem, spełnia kryteria oceny bardzo dobrej, wykracza poza obowiązujący program nauczania, zawiera treści z literatury popularnonaukowej, zawiera własne, oryginalne przemyślenia; uczeń umie formułować problemy i dokonywać analizy lub syntezy różnych zjawisk; przy omawianiu problemu wykazuje się bardzo dobrą znajomością mapy fizycznej świata i Polski; biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych, proponuje rozwiązania nietypowe; dostrzega i rozwiązuje problemy istniejące w środowisku geograficznym w różnych skalach przestrzennych i czasowych; osiągnięcia konkursowe i olimpijskie szczebla wojewódzkiego;
- bardzo dobry- odpowiedź wyczerpująca( wiadomości i umiejętności podstawowe i ponadpodstawowe), swobodnie operuje terminologia geograficzną, odpowiedz ilustruje samodzielnie wykonanymi schematami i rysunkami, wykazuje się bardzo dobrą znajomością mapy fizycznej świata i Polski; uczeń wykazuje związki między człowiekiem i środowiskiem- dostrzega relacje między nimi, potrafi poprawnie rozumować w kategoriach przyczynowo-skutkowych i wyciągać wnioski; wiąże wiedzę z różnych przedmiotów przy rozwiązywaniu zadań; wyjaśnia i ocenia przebieg o konsekwencje zjawisk i procesów przyrodniczych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych; wypowiedzi ucznia są samodzielne, wyczerpujące pod względem merytorycznym, poprawne rzeczowo i językowo;

- dobry- odpowiedź zasadniczo samodzielna, zawiera większość wymagań treści(wiadomości podstawowe uzupełnione są nieco trudniejszą rozszerzającą); uczeń wykazuje się znajomością definicji, faktów, pojęć i dobrą znajomością mapy fizycznej świata i Polski; operuje poprawnie językiem geograficznym; odpowiedź jest poprawna pod względem języka; dopuszczalne są drugorzędne błędy; uczeń nie wyczerpuje zagadnienia.
- dostateczny- odpowiedź zawiera wiadomości i umiejętności podstawowe, potrafi je zinterpretować, odpowiedź odbywa się przy niewielkim i kierunkowaniu nauczyciela, występujące nieliczne błędy rzeczowej językowe; uczeń zna fakty, definicje i pojęcia pozwalające na zrozumienie najważniejszych zagadnień, stosuje wiedzę w sytuacjach typowych;
- dopuszczający- odpowiedź zawiera niezbędną wiedzę, konieczną z punktu widzenia realizacji celów przedmiotu i nieodzowną toku dalszego kształcenia; uczeń udziela odpowiedzi przy wyraźnej pomocy nauczyciela; jego wypowiedź jest fragmentaryczna, zawiera liczne błędy rzeczowe zna jednak podstawowe fakty i przy pomocy nauczyciela zasadniczo udziela odpowiedzi na postawione pytanie; uczeń nie potrafi ująć zagadnień całościowo i wykazuje się mierną znajomością mapy fizycznej świat i Polski; odpowiedź nie jest poprawna językowo. Do odpowiedzi ustnej uczeń obowiązany jest być przygotowany z trzech ostatnio zrealizowanych tematów.

Prace pisemne testy lub sprawdziany są obowiązkowe. W razie nieobecności ucznia z przyczyn losowych uczeń jest zobowiązany pisać go w dodatkowym terminie wyznaczonym przez nauczyciela w ciągu dwóch tygodni od rozdania prac. nieobecność ucznia na sprawdzianie z celowego unikania lekcji równoznaczna z otrzymaniem oceny niedostatecznej.

Poprawa oceny niedostatecznej otrzymanej z testu lub sprawdzianu jest dobrowolna; musi odbywać się poza lekcjami.

Odpowiedzi pisemne( karkówki)dotyczą trzech ostatnich tematów i nie muszą być zapowiadane przez nauczyciela. Sprawdzają przygotowanie uczniów do lekcji bieżącej; nieobecność nie ma żadnego wpływu na otrzymanie oceny semestralnej lub końcowo rocznej.

Za brak zadania domowego uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną.

Brak atlasu lub podręcznika(1 na dwoje uczniów), co uniemożliwia przeprowadzenie lekcji, jest równoznaczne z nieprzygotowaniem ucznia do lekcji.

Ocena końcowo roczna uwzględnia również udziału konkursach i zawodach olimpiady geograficznej, pracę nad projektami edukacyjnymi i ich prezentację.

Ucznia obowiązuje systematyczna praca.

Na koniec semestru( roku szkolnego) nauczyciel nie przewiduje sprawdzianu zaliczeniowego. Ocena semestralna(końcowo roczna) jest wystawiana za pracę w całym semestrze(roku szkolnym). w przypadku uzyskania przez ucznia oceny niedostatecznej na semestr, uczeń może zaliczyć pisemnie materiał nauczania w ciągu jednego miesiąca od momentu klasyfikacji; zaliczyć można tylko po lekcjach w terminie uzgodnionym z nauczycielem.

O terminie sprawdzianów uczeń jest poinformowany z wyprzedzeniem, zgodnie z wewnątrzszkolnym systemem oceniania, co najmniej 2 tygodnie przed pracą pisemną tego typu.

Uczniowie wypełniają ankiety pozwalające na samoocenę, a także pozwalają badać efektywność nauczania.

Rodzice są informowani o ocenach cząstkowych raz w miesiącu na dyżurach nauczycieli oraz na spotkaniach śródsemestralnych.

## 10. Ewaluacja

Opracowany program zajęć jest dokumentem otwartym, w związku z tym podlegać będzie systematycznej ewaluacji. Ma ona prowadzić do wyciągnięcia wniosków i podjęcia właściwych decyzji związanych z poprawieniem struktury treści programowych i doskonaleniem metodyki nauczania.

Do oceny procesu dydaktycznego należy przede wszystkim zaangażować uczniów, którzy przy pomocy anonimowych ankiet ewaluacyjnych prześlą swoje obserwacje dotyczące pracy nauczyciela, przekazywanych treści i stosowanych metodach. Dzięki nim nauczyciel szybko uzyska informacje zwrotną i będzie mógł doskonalić swój warsztat pracy.

Niniejszy program ewaluowany będzie przy użyciu następujących narzędzi:

- ankieta dla ucznia (diagnoza „na wejście” i po zakończonym cyklu)
- arkusz samooceny nauczyciela i ucznia,
- analiza dokumentów szkolnych,
- arkusze obserwacji zajęć,
- analiza arkuszy obserwacji.

Przykłady ankiet :

### KARTA SAMOOCENY UCZNIĄ PO SEMESTRZE

Celem tej anonimowej ankiety jest zapoznanie się z Twoją opinią na temat zajęć prowadzonych w tym semestrze, ich formą, treściami, twoim zaangażowaniem i ewentualnymi propozycjami zmian na przyszłość.

1. Czy atmosfera panująca na zajęciach zachęcała Cię do własnej aktywności i sprzyjała zdobywaniu wiedzy i umiejętności? Uzasadnij odpowiedź.

TAK

.....  
.....  
.....

NIE

.....  
.....  
.....

2. Czy twój udział w zajęciach był na ogół?

MAŁO AKTYWNY ŚREDNIO AKTYWNY BARDZO AKTYWNY

3. Co szczególnie Cię zainteresowało w treściach nauczania geografii w tym semestrze?

.....  
.....  
.....

4. Co sprawiało Ci największe trudności w opanowaniu materiału tego semestru?

.....  
.....  
.....

5. Czy zajęcia Twoim zdaniem były:

MAŁO ŚREDNIO BARDZO

INTERESUJĄCE INTERESUJĄCE INTERESUJĄCE

6. Na zajęciach lubisz pracować:

INDYWIDUALNIE W GRUPACH

7. Swoją wiedzę i umiejętności zdobyte w tym semestrze oceniasz na:

NIEDOSTATECZNY

DOPUSZCZAJACY

DOSTATECZNY

DOBRY

BARDZO DOBRY

CELUJĄCY

8. Czy znałeś Przedmiotowy System Oceniania (różne sposoby oceniania) z geografii?

TAK NIE

9. Czy na bieżąco byłeś informowany o każdej swojej ocenie?

TAK NIE

10. Czy na bieżąco informowałeś Rodziców o swoich ocenach z geografii?

TAK NIE

KARTA SAMOOCENY UCZNIĄ PO LEKCJI

Celem tej anonimowej ankiety jest zapoznanie się z twoją opinią na temat zajęć, ich tematyki, sposobu prowadzenia ewentualnych propozycji zmian, które umożliwiłyby ci uzyskiwanie lepszych wyników w nauce.

1. Czy Twoim zadaniem temat lekcji był ciekawy?

TAK ŚREDNIO NIE

2. Jak oceniasz swoją aktywność na dzisiejszej lekcji?

ŹLE DOBRZE BARDZO DOBRZE

3. Czy atmosfera panująca na lekcji zachęcała cię do własnej aktywności i sprzyjała zdobywaniu wiedzy? Uzasadnij odpowiedź.

TAK

.....  
.....  
.....

NIE

.....  
.....  
.....

4. Co szczególnie podobało Ci się na dzisiejszej lekcji?

.....  
.....  
.....

5. Co zmieniłbyś w lekcji, żeby się więcej nauczyć? Co ci szczególnie przeszkadzało?

.....  
.....  
.....

DZIĘKUJĘ

KARTA SAMOOCENY WŁASNEJ PRACY DLA NAUCZYCIELA

1. Mocne strony nauczyciela.

.....  
.....

2. Co nauczyciel chciałby poprawić w swojej pracy?

.....

.....  
3. Sukcesy osobiste nauczyciela?  
.....

.....  
4. Sukcesy uczniów, którymi opiekował się nauczyciel (termin, nazwa imprezy lub konkursu itp.)  
.....

.....  
5. Formy doskonalenia zawodowego (nazwa, termin, dokument potwierdzający szkolenie)  
.....

.....  
6. Opieka nad nauczycielami w trakcie awansu lub studentami (nazwisko stażysty, termin, uczelnia)  
.....

.....  
7. Imprezy organizowane przez nauczyciela (wycieczki, konkursy klasowe, szkolne, regionalne itp.)  
.....

.....  
8. Przeprowadzone ankiety (nazwa ankiety, klasy/uczniowie/rodzice).  
.....

.....  
**ANKIETA DLA NAUCZYCIELA – AUTOANALIZA PO PRZEPROWADZONYCH ZAJĘCIACH**

Podkreśl wybrane odpowiedzi.

1. Czuję się: zestresowany, smutny, rozgoryczony, zmęczony, zirytowany, wściekły, załęczniony, zawstydzony, skrępowany.
2. Czuję się: odprężony, radosny, wesoły, wypoczęty, entuzjastyczny, zadowolony.

3. Z przyjemnością - z przykrością prowadziłem te zajęcia.
4. Na lekcjach sam się czegoś uczę: tak - nie.
5. Potrafiłem - nie potrafiłem pobudzić ich do myślenia.
6. Szkoda, że przed zajęciami nie zerknąłem do paru książek - dobrze, że przed zajęciami nie zerknąłem do paru książek.
7. Byłem do lekcji przygotowany: najlepiej jak tylko można - dobrze - przeciętnie - słabo - fatalnie.
8. Wstydzilem się każdego popełnionego błędu: tak - nie.
9. Moje lekcje były na ogół interesujące: tak - nie.
10. Uczniowie demonstrowali, że: lubią mnie - nie lubią mnie.
  11. Prowadziłem lekcje językiem zrozumiałym dla uczniów: tak - nie.
  12. Zamierzam coś zmienić w moim postępowaniu na następnych lekcjach: tak - nie.
  13. Panowałem nad tempem mówienia i gestykulacją: tak - nie.
  14. Byłem nauczycielem: doskonałym - dobrym - średnim - słabym.

PRZYKŁADOWA ANKIETA DOTYCZĄCA JAKOŚCI PROWADZONYCH ZAJĘĆ

I POSTAWY NAUCZYCIELA NA ZAJĘCIACH

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
1. Czy nauczyciel Twoim zdaniem ciekawie prowadzi zajęcia?			
2. Czy nauczyciel właściwie zagospodarowuje czas na lekcji?			
3. Czy nauczyciel uwzględnia na zajęciach autonomię ucznia, jego potrzeby, umiejętności i możliwości?			
4. Czy nauczyciel jest otwarty na różne propozycje dotyczące realizacji zajęć?			
5. Czy nauczyciel chętnie udziela pomocy i wskazówek?			
6. Czy formy pracy stosowane przez nauczyciela są skuteczne?			
7. Czy nauczyciel dokładnie i jasno przedstawia instrukcje dotyczące wykonania ćwiczenia?			
8. Czy nauczyciel prowadzi indywidualne rozmowy z uczniami na temat ich postępów w nauce?			
9. Czy nauczyciel uwzględnia na zajęciach indywidualne możliwości ucznia?			
10. Czy nauczyciel utrzymuje na zajęciach klimat sprzyjający uczeniu się?			
11. Czy nauczyciel motywuje uczniów do nauki, stymuluje i zachęca do twórczego rozwiązywania problemu?			
12. Czy nauczyciel traktuje każdego ucznia i jego potrzeby indywidualnie?			



## ANKIETA DLA RODZICÓW

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
Państwa dziecko chętnie uczestniczy w zajęciach geografii.			
Państwa dziecko czuje się bezpiecznie, ponieważ może liczyć na wsparcie nauczyciela i grupy.			
Państwa dziecko obawia się indywidualnych ćwiczeń przy całej grupie.			
Państwa dziecko rozmawia w domu na tematy poruszane na zajęciach, prezentuje to, czego się nauczyło.			
Państwa dziecko wie, co może zrobić, aby prawidłowo wykonać ćwiczenie lub zadanie.			
Państwa dziecko zna swoje mocne i słabe strony dotyczące geografii.			
Państwa dziecko korzysta z geograficznych stron w Internecie, szukając informacji potrzebnych do wykonania zadania.			
Państwa dziecko chętnie pracuje w domu przy zadaniach z geografii.			
Państwa dziecko czuje się kimś ważnym w grupie.			
Państwa dziecko zna techniki szybkiego zapamiętywania i uczenia się.			
Państwa dziecko miało możliwość zastosowania zdobytych umiejętności w praktyce.			

Wyniki ewaluacji zostaną zaprezentowane w czerwcu 2014 roku w formie raportu oraz prezentacji multimedialnej. Będą one zawierać analizę wyników przeprowadzonych ankiet, odpowiedzi na kluczowe pytania oraz wnioski i wskazania do dalszej pracy.

## 11. Bibliografia

- [1] Arends R. J., *Uczymy się nauczać*, Warszawa 1998
- [2] Brudnik E., Moszczyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących.*, Kielce 2000
- [3] *Encyklopedia-Geografia Turystyczna Świata*, Wydawnictwo Kluszczyński, Kraków 2001
- [4] Fierla I., *Geografia gospodarcza Polski*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001
- [5] Fierla I., *Geografia gospodarcza świata*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003

- [6] Flis J., Szkolny słownik geograficzny, WSiP Warszawa 1982
- [7] Kaczmarek J., Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski, Wydawnictwo atla 2, Wrocław 2001
- [8] Kruczek Z., Sacha S., Geografia atrakcji turystycznych Polski, Proksenia, Kraków 2000
- [9] Komorowska H., O programach prawie wszystko, Warszawa 1999
- [10] Lenartowicz B., Geografia. Ćwiczenia z mapą. Wydawnictwo Szkolne PWN 2006
- [11] Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., Geografia turystyki Polski, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002
- [12] Mały słownik stosunków międzynarodowych, red. Michałowska G., WSiP S.A., Warszawa 1999
- [13] Migoń P., Grykień S., Pawlak R., Sobik M., Słownik geograficzny. Wydawnictwo Europa Wrocław 2003
- [14] Mojsiewicz C., Leksykon problemów międzynarodowych i konfliktów zbrojnych, Wydawnictwo atla 2, Wrocław 2001
- [15] Otok S., Geografia polityczna, Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa 2002
- [16] Niemierko B., Między oceną szkolną a dydaktyką, Warszawa 1997
- [17] Praca zbiorowa pod redakcją E. Goździlińskiej, Reforma kształcenia zawodowego, Warszawa 1997
- [18] Słownik geograficzno-krajoznawczy Polski, red. Mileska M.I., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001
- [19] Warszńska J., Geografia turystyczna świata, część 1i 2, PWN, Warszawa 2001
- [20] Wojtkowicz Z., Przedmiotowy system oceniania w szkole ponadgimnazjalnej, Toruń 2003
- [21] Ziemia, Encyklopedia Geograficzna Świata, red. Jelonek A., OPRES, Kraków 1997

## **Część III**

### **PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI**

**Opracowanie: Jolanta Mozolewska-Zwatzko**

**Koordinator: Mirosława Gerkowicz**

## Spis treści

<b>Notatka o autorze.....</b>	<b>125</b>
<b>1. Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu.....</b>	<b>125</b>
<b>2. Cele edukacyjne – kształcenia i wychowania .....</b>	<b>127</b>
2.1. Szczegółowe cele wynikające z kluczowej kompetencji.....	127
2.2. Szczegółne cele wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty .....	127
2.3. Szczegółowe cele wynikające z profilu zawodowego klasy .....	128
2.4. Szczegółowe cele wynikające z podstawy programowej .....	128
<b>3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi .....</b>	<b>129</b>
3.1. Obserwuję rynek wokół mnie .....	129
3.2. Żyję w gospodarstwie domowym .....	130
3.3. Jestem pracownikiem.....	131
3.4. Zakładam swoje przedsiębiorstw– .....	132
3.5. Zarządzam swoim przedsiębiorstwem .....	132
3.6. Jestem etyczny .....	132
3.7. Obserwuję problemy ekonomiczne państwa .....	133
3.8. Nie jesteśmy sami – widzę świat jako globalną wioskę.....	133
<b>4. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych.....</b>	<b>134</b>
4.1. Założenia metodyczne .....	134
4.2. Proponowany podział godzin.....	134
4.3. Preferowane metody nauczania-uczenia się .....	134
4.4. Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej .....	136
4.5. Literatura przedmiotowa .....	136
<b>5. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje metod ich oceny.....</b>	<b>137</b>
5.1. Kryteria wymagań na poszczególne oceny z przedmiotu podstawy przedsiębiorczości.....	137
5.2. Metody oceny osiągnięć uczniów.....	140
5.3. Przykładowe narzędzia oceny osiągnięć uczniów .....	141
<b>6. Ewaluacja programu nauczania.....</b>	<b>146</b>
<b>7. Bibliografia.....</b>	<b>148</b>

## Notatka o autorze

Autorka ukończyła studia na Akademii Ekonomicznej oraz studia podyplomowe w zakresie nauczania podstaw przedsiębiorczości, zarządzania oświatą oraz andragogiki. Jest nauczycielem dyplomowanym o 19-sto letnim stażu.

Pracuje w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych (wcześniej Zespół Szkół Zawodowych nr 4) w Jeleniej Górze. Pełniła funkcję zastępcy dyrektora, lidera WDN oraz przewodniczącego zespołu przedmiotów zawodowych. Jest egzaminatorem dla zawodu sprzedawca.

Od 2 lat jest doradcą metodycznym w zakresie przedmiotów zawodowych w Zespole Doradców Metodycznych Miasta Jelenia Góra.

Napisała dwa autorskie programy do przedmiotów: organizacja sprzedaży i praktyczna nauka zawodu dla zawodu sprzedawca 522[01], które były z powodzeniem realizowane w jej szkole.

## 1. Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu

Przedsiębiorczość to słowo, które w ostatnich latach robi zawrotną karierę. Kojarzy się z sukcesem, pieniędzmi, gospodarką, powodzeniem na rynku pracy oraz władzą. Ludzie przedsiębiorczy posiadają umiejętność gotowości i zdolności podejmowania i rozwiązywania w sposób twórczy i nowatorski nowych problemów oraz umiejętności elastycznego przystosowania się do zmieniających się warunków funkcjonowania gospodarki, dostrzegania wokół siebie nie tylko zagrożeń, ale również szans. Misją przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” jest uświadomienie uczniowi konieczności zachowywania się w sposób innowacyjny, kreatywny, komunikatywny we współczesnej rzeczywistości gospodarczej. W niniejszym programie duży nacisk położono na kształtowanie umiejętności i postaw przedsiębiorczych, które mają pomóc przygotować uczniów do funkcjonowania w swojej pracy zawodowej, jak i w życiu codziennym. Program został opracowany na podstawie:

- **Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89, poz. 730).**
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczegół-

nych typach szkół (Dz. U. Nr 51 z 29.05.2002r. ze zmianami z dn. 06.09.2003r. i 13.01.2005r).

- Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (226/962/WE) w ramach Ponadregionalnego Programu rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Centralnej i Południowo-Zachodniej Projekt „ SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI”.

Przedmiot podstawy przedsiębiorczości jest realizowany w wymiarze dwóch godzin w cyklu kształcenia w szkole ponadgimnazjalnej, po jednej godzinie w klasie pierwszej i drugiej.

Dla potrzeb realizacji programu opracowano diagnozę implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych, regionalnych oświaty i rynku pracy w województwie dolnośląskim. Celem diagnozy regionalnej była ocena działań szkoły w kontekście potrzeb i możliwości lokalnego rynku pracy w relacji do uwarunkowań lokalnych i regionalnych szkoły.

Niniejszy program będzie realizowany w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze. Do realizacji programu Kształcenia Kluczowych Kompetencji w zakresie przedsiębiorczości wybrano uczniów Technikum w zawodzie technik żywienia i gospodarstwa domowego.

Treści kształcenia dobrano tak, aby kształtować umiejętności wynikające z podstawy programowej, diagnozy i standardów wymagań egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w zawodzie technik żywienia i gospodarstwa domowego - symbol cyfrowy 512[04] oraz Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006r. (9226/962/WE) w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Opracowując program skorzystano z programu nauczania Czas na przedsiębiorczość – nr dopuszczenia MEN DKOS- 5002-75/07.

Program składa się z ośmiu działań:

1. Obserwuję rynek wokół mnie
2. Żyję w gospodarstwie domowym
3. Jestem pracownikiem
4. Zakładam swoje przedsiębiorstwo
5. Zarządzam swoim przedsiębiorstwem
6. Jestem etyczny
7. Obserwuję problemy ekonomiczne państwa
8. Nie jesteśmy sami - widzę świat jako globalną wioskę

Każda z części koncentruje się na innych aspektach przedsiębiorczości i ma na celu kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych w różnych sferach życia.

Życie gospodarcze jest ściśle powiązane z życiem społecznym, kulturalnym i politycznym państwa. Dlatego w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości niezbędna jest korelacja z następującymi przedmiotami: wiedza o społeczeństwie, historia, wiedza o kulturze, geografia i przedsiębiorstwo gastronomiczne. Przedmioty te mają zbieżne treści dotyczące następujących zagadnień:

- integracja europejska,
- problemy współczesnego świata,
- prawne uwarunkowania działalności gospodarczej,
- systemy gospodarcze,
- rynek pracy,
- zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej.

Ważna jest zatem współpraca nauczycieli różnych przedmiotów w przekazywaniu całościowego obrazu otaczającej nas rzeczywistości.

## 2. Cele edukacyjne – kształcenia i wychowania

### 2.1. Szczegółowe cele wynikające z kluczowej kompetencji wyniku uczestnictwa w zajęciach uczeń będzie umiał:

- wcielić swoje pomysły w życie,
- ocenić i podejmować ryzyko,
- zaplanować przedsięwzięcie i prowadzić je do osiągnięcia zamierzonego celu,
- zidentyfikować dostępne możliwości rozwoju osobistego i zawodowego,
- podjąć działania w sferze życia prywatnego, społecznego i zawodowego,
- aktywnie zarządzać projektami,
- skutecznie negocjować,
- pracować indywidualnie i w zespole,
- zidentyfikować własne mocne i słabe strony.

### 2.2. Szczególne cele wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty wyniku uczestnictwa w zajęciach uczeń będzie umiał:

- scharakteryzować zasady rozwoju osobistego uwzględniając środowiskowe uwarunkowania (region turystyczny),

- przeprowadzić analizę SWOT pracy w zawodach gastronomiczno-hotelarskich w powiecie,
- określić warunki podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w środowisku lokalnym,
- określić swoje miejsce w branży gastronomicznej na rynku lokalnym i regionalnym,
- wymienić możliwe obszary działania małej firmy gastronomicznej i turystycznej na rynku lokalnym,
- współpracować z instytucjami, firmami w zakresie doradztwa zawodowego branży gastronomiczno-turystycznej,
- wyjaśnić funkcje lokalnych struktur rynku pracy,
- wyjaśnić zjawisko bezrobocia, scharakteryzować bezrobocie w województwie dolnośląskim i ziemi jeleniogórskiej,
- zorganizować spotkanie z lokalnym pracodawcą, który przedstawi wymagania stawiane absolwentom - przyszłym pracownikom branży gastronomiczno-hotelarskiej.

### **2.3. Szczegółowe cele wynikające z profilu zawodowego klasy wyniku uczestnictwa w zajęciach uczeń będzie umiał:**

- scharakteryzować różne typy osobowości człowieka akcentując predyspozycje w zawodach gastronomicznych,
- zaplanować przedsięwzięcie z uwzględnieniem własnych zdolności gastronomicznych, uwarunkowań ekonomiczno – finansowych, lokalnych i etyczno-moralnych,
- aktywnie uczestniczyć w pracy zespołu zgodnie z zasadami pracy zespołowej,
- określić cele własnej działalności gospodarczej w branży gastronomiczno-turystycznej,
- sporządzić zarys biznes planu własnej firmy,
- zaplanować sposoby aktywnego poszukiwania pracy,
- sporządzić dokumenty (CV, list motywacyjny),
- uczestniczyć w rozmowie kwalifikacyjnej,
- wskazać źródła pozyskiwania kapitału na otwarcie i prowadzenie działalności gospodarczej.

### **2.4. Szczegółowe cele wynikające z podstawy programowej wyniku uczestnictwa w zajęciach uczeń będzie umiał:**

- dokonać trafnej samooceny oraz autoprezentacji,
- zastosować podstawowe zasady pracy w zespole i prowadzić negocjacje,



- zaplanować budżet gospodarstwa domowego,
- rozróżnić formy inwestowania,
- przewidzieć opłacalność przedsięwzięcia gospodarczego w kontekście wydatków i przychodów, zysku i ryzyka,
- obliczyć wynik finansowy przedsiębiorstwa na prostych przykładach,
- zidentyfikować podstawowe formy własności oraz formy organizacyjno – prawne przedsiębiorstw,
- przygotować dokumenty do założenia i prowadzenia przedsiębiorstwa,
- przygotować podstawowe dokumenty niezbędne przy ubieganiu się o pracę oraz prowadzić rozmowę kwalifikacyjną z pracodawcą w warunkach symulowanych,
- zastosować podstawowe przepisy prawa dotyczące zatrudnienia oraz prawa i obowiązki pracowników i pracodawców,
- odróżnić zachowania etyczne i nieetyczne w osobie pracodawcy i pracownika,
- zidentyfikować podstawowe wskaźniki makroekonomiczne,
- określić wpływ polityki fiskalnej i monetarnej na życie gospodarcze kraju,
- wskazać korzyści i zagrożenia wynikające ze współpracy międzynarodowej, w tym z integracji Polski z Unią Europejską oraz z globalizacji gospodarki. Wyniku uczestnictwa w zajęciach uczeń zaprezentuje następujące postawy:
- odpowiedzialność za siebie i innych,
- świadomego i aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym,
- przedsiębiorczości,
- szacunku wobec przepisów prawa,
- przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy,
- zachowań etycznych,
- korzystania z różnych źródeł informacji.

### **3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi**

#### **3.1. Obserwuję rynek wokół mnie**

Po co mi pieniądz?

Historia pieniądza, wymiana barterowa, pojęcie pieniądza, funkcje pieniądza, cechy pieniądza, formy pieniądza, pieniądz elektroniczny motywy popytu na pieniądz, początki bankowości, współczesny system bankowy, bank centralny i jego rola.

Jak są zabezpieczone banknoty polskie i unijne?

Znak wodny, mikrodruk, druk wypukły, efekt kątowy, nitka zabezpieczająca, efekt recto-verso, folia hot-stamping, rysunek widoczny w świetle UV.

Znam i stosuję formy pieniądza.

Gotówka, przekaz pocztowy, polecenie przelewu.

Obieg okrężny i moje miejsce w nim.

Podmioty gospodarki: gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo, obieg okrężny w gospodarce: strumień pieniądza, strumień dóbr i usług, rynek i jego rodzaje: rynek czynników produkcji, pracy, dóbr i usług, dobra i usługi, zasoby i ich wykorzystanie.

Równowaga rynkowa – mój udział też się liczy.

Wielkość popytu i czynniki kształtujące popyt, wielkość podaży i czynniki kształtujące podaż, prawo popytu i podaży, ustalanie cen.

### 3.2. Żyję w gospodarstwie domowym

Ja i moje potrzeby.

Klasyfikacja typów osobowości, czynniki sprzyjające rozwojowi osobowości, potrzeby człowieka: piramida potrzeb wg A. Masłowa, zmienność potrzeb.

Budżet domowy – mam na niego wpływ.

Pojęcie gospodarstwa domowego, budżet gospodarstwa domowego i jego planowanie, źródła dochodów gospodarstw domowych, rodzaje wydatków w gospodarstwach domowych, sposoby racjonalnego gospodarowania pieniędzmi, deficyt w budżecie domowym i sposoby zapobiegania „dziurze budżetowej”.

Kredyty i pożyczki – są też dla mnie.

Kredyt a pożyczka, rodzaje kredytów: studencki, mieszkaniowy, hipoteczny, konsumpcyjny, kryteria wyboru kredytu.

Pozostałe usługi bankowe – czyli co jeszcze można mi zaproponować.

Konto osobiste, lokaty bankowe, czynniki wpływające na wybór banku, oprocentowanie, kapitalizacja odsetek.

Inwestowanie i inwestycje – to nie tylko pieniądze.

Oszczędzanie, inwestowanie i jego formy, charakterystyka inwestycji rzeczowych, charakterystyka inwestycji finansowych, inwestowanie w siebie i własne przedsiębiorstwo jako nietypowe formy inwestycji, przesłanki podejmowania decyzji dotyczących inwestowania, zależność pomiędzy ryzykiem a zyskiem.

Giełda Papierów Wartościowych – jestem inwestorem.

Struktura rynku kapitałowego, Giełda Papierów Wartościowych, papiery wartościowe, notowania giełdowe, indeksy giełdowe, inwestowanie na giełdzie papierów wartościowych.

Czy można nie płacić podatków?

Podatek dochodowy, przychody, koszty uzyskania przychodu, dochody, rodzaje deklaracji podatkowych PIT, wypełnianie deklaracji podatkowej PIT, źródła informacji o zasadach rozliczania PIT.

Prawa konsumenta – decyduję o zakupie.

Ochrona konsumenta, prawo do bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, prawo do informacji, prawo do ochrony interesu ekonomicznego, prawo do reprezentowania, instytucje wspierające konsumentów.

Korzystam z uprawnień konsumenta.

Uprawnienia konsumenta wynikające z niezgodności towaru z umową, uprawnienia konsumenta wynikające z gwarancji, składanie reklamacji, asertywny konsument.

Spory konsumenckie – jak je rozwiązywać?

Mediacje, sąd polubowny, arbitraż, Rzecznik Praw Konsumenta.

System ubezpieczeń – przezorny zawsze ubezpieczony.

Ubezpieczenia osobowe, ubezpieczenia rzeczowe, ubezpieczenia społeczne, system emerytalny.

### **3.3. Jestem pracownikiem**

Sztuka autoprezentacji – jak „sprzedać siebie”.

Mocne i słabe strony – analiza SWOT, metody wywierania wrażenia na innych, elementy autoprezentacji.

Asertywność – klucz do sukcesu.

Postępowanie osoby uległej, agresywnej i asertywnej, sztuka mówienia nie.

CV i list motywacyjny – czy mogę się pochwalić?

Proces rekrutacji, zasady pisania CV, zasady pisania listu motywacyjnego, przygotowanie Europass CV.

Rozmowa kwalifikacyjna – tworzenie pozytywnego wizerunku swojej osoby.

Komunikacja interpersonalna, schemat wysyłania komunikatu, komunikacja werbalna i niewerbalna, bariery komunikacyjne, przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej, wygląd zewnętrzny, przebieg rozmowy kwalifikacyjnej.

Jestem pracownikiem - formy zatrudnienia i wynagrodzenia.

Formy zatrudnienia wynikające z Kodeksu Pracy, formy zatrudnienia wynikające z Kodeksu Cywilnego, wady i zalety form zatrudnienia, formy wynagradzania pracownika, wynagrodzenie godzinowe, prowizyjne, akordowe, zadaniowe.

Jestem pracownikiem - obowiązki pracodawcy i pracownika.

Prawa i obowiązki pracownika, prawa i obowiązki pracodawcy, regulamin pracy, umowa o pracę – prawo czy obowiązek, związki zawodowe.

### **3.4. Zakładam swoje przedsiębiorstwo**

Pomysł na moje małe przedsiębiorstwo.

Poszukiwanie pomysłu na własną działalność gospodarczą, zalety i wady prowadzenia własnego przedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa, pozyskiwanie funduszy na działalność gospodarczą, formalności związane z zakładaniem małego przedsiębiorstwa.

Formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw – którą wybrać?

Rodzaje przedsiębiorstw: państwowe, spółdzielnie, spółki, charakterystyka spółek osobowych, charakterystyka spółek kapitałowych.

Majątek w mojej firmie.

Bilans, aktywa, pasywa.

Cel główny - opłacalność działalności przedsiębiorstwa.

Przychody w przedsiębiorstwie, koszty w przedsiębiorstwie, próg rentowności i zysk.

Będę rozliczać finanse firmy.

Formy rozliczania się z podatku, podatkowa księga przychodów i rozchodów oraz zasady jej wypełniania.

Mój pomysł na marketing firmy.

Identyfikacja klientów, marketing mix, rodzaje reklamy, funkcje reklamy, oddziaływanie reklamy na konsumenta.

Jak zbudować biznes plan?

Elementy biznesplanu, uproszczony biznesplan.

### **3.5. Zarządzam swoim przedsiębiorstwem**

Kieruję swoją firmą.

Kierownicy na różnych szczeblach zarządzania, umiejętności kierownicze, style kierowania.

Negocjuję i rozwiązuję konflikty.

Zasady negocjacji, wybrane techniki stosowane w czasie negocjacji, konflikt.

Pracuję w grupie.

Wady i zalety pracy indywidualnej i zespołowej, zakłócenia w procesie komunikacji między pracownikami.

### **3.6. Jestem etyczny**

Jestem etycznym pracownikiem.

Etyka i wartości etyczne, etyczny pracownik, etyczne i nieetyczne zachowania, odpowiedzialność za podejmowane działania.

Pracuję w etycznej firmie. Walczę z mobbingiem w pracy.

Obszary problemów etycznych dotyczących przedsiębiorstwa, odpowiedzialność wobec pracowników, odpowiedzialność wobec klientów, przykłady etycznych działań przedsiębiorstwa. zjawisko mobbingu i jego fazy, przykłady działań mobbingowych, obrona przed mobbinigiem, sposoby przeciwdziałania mobbingowi, instrukcje do walki z mobbingiem.

Nie daję i nie biorę - czyli o przeciwdziałaniu korupcji.

Regulacje prawne w gospodarce, etyczne państwo, obszary działalności etycznego państwa, propagowanie wartości społecznych, szara strefa i przyczyny jej powstania, rola i znaczenie społeczeństwa obywatelskiego. zjawisko korupcji, formy korupcji: łapownictwo, płatna protekcja, nadużycie władzy, nadużycie zaufania, przekupstwo, skutki korupcji dla jednostki, przedsiębiorstwa i państwa, metody walki z korupcją.

### **3.7. Obserwuję problemy ekonomiczne państwa**

Po co państwo w gospodarce?

Państwo i jego funkcje, zewnętrzne i wewnętrzne funkcje państwa, funkcje samorządów terytorialnych.

Budżet państwa – też z niego korzystam.

Dochody państwa, system podatkowy: podatki bezpośrednie (PIT, CIT), podatki pośrednie (akcyza, VAT), wydatki państwa.

Inflacja – przyczyny i skutki i skutki dla mnie.

Pojęcie inflacji, rodzaje inflacji, metody walki z inflacją.

Bezrobocie jako element rynku pracy – „nie dam się”.

Uczestnicy rynku pracy, osoba bezrobotna, rodzaje bezrobocia, metody walki z bezrobociem.

Rozwój gospodarczy państwa – czy jesteśmy bogatym państwem?

Wzrost gospodarczy, rozwój gospodarczy, wskaźniki wzrostu gospodarczego: PKB, PKB per capita, PNB.

### **3.8. Nie jesteśmy sami - widzę świat jako globalną wioskę**

Wymiana międzynarodowa i jej korzyści dla państwa i dla mnie.

Eksport i import, korzyści z handlu zagranicznego.

Mieszkam w globalnej wiosce.

Integracja gospodarcza, łączenie przedsiębiorstw – koncerny, korporacje, korzyści i koszty gospodarki globalnej.

## 4. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

### 4.1. Założenia metodyczne

Nauczanie przedmiotu podstawy przedsiębiorczości wiąże się z pobudzeniem aktywności u uczniów i skłonieniem ich do przedsiębiorczych i przemyślanych działań. Ważnym elementem nauczania przedmiotu podstawy przedsiębiorczości powinny być:

- spotkania z przedstawicielami lokalnego środowiska i otoczenia firmy: przedsiębiorcami, pracownikami urzędu pracy, bankowcami, absolwentami szkoły ;
- uczestniczenie we wszystkich formach aktywności ekonomicznej (Dzień Przedsiębiorczości. Światowy Tydzień Przedsiębiorczości, Tydzień Kariery, Debaty o gospodarowaniu itp.);
- uczestnictwo w konkursach wiedzy ekonomicznej;
- korzystanie z dostępnych źródeł wiedzy (portale ekonomiczne, platformy edukacyjne, filmy edukacyjne itp.);
- inicjowanie działań na rzecz szkoły i lokalnego środowiska (np. Czwartkowe gotowania z udziałem przedstawicieli Sudeckiego Stowarzyszenia Szefów Kuchni);
- odwoływanie się do praktyki gospodarczej, poprzez prowadzenie gazetki ekonomicznej;
- korzystanie z różnych źródeł wiedzy, takich jak portale wiedzy ekonomicznej, kursy e-learningowe, filmy edukacyjne, prezentacje multimedialne lub gry dydaktyczne.

### 4.2. Proponowany podział godzin

Numer działu	Dział tematyczny	Liczba godzin
1.	Obserwuję rynek wokół mnie	8
2.	Żyję w gospodarstwie domowym	21
3.	Jestem pracownikiem	9
4.	Zakładam swoje przedsiębiorstwo	12
5.	Zarządzam swoim przedsiębiorstwem	4
6.	Jestem etyczny	5
7.	Obserwuję problemy ekonomiczne państwa	6
8.	Nie jesteśmy sami - widzę świat jako globalną wioskę	5
Razem		70

### 4.3. Preferowane metody nauczania-uczenia się

Osiąganie zakładanych celów edukacyjnych powinno odbywać się według określonych etapów:

1. Wprowadzenie do tematyki zajęć:
  - określenie celu lekcji;
  - nawiązanie do sytuacji z życia codziennego.
2. Zastosowanie odpowiednich metod pracy ze szczególnym uwzględnieniem metod aktywizujących.
3. Podsumowanie zajęć:
  - dyskusja,
  - wyjaśnienie wątpliwości uczniów,
  - samodzielne sporządzenie notatki w zeszycie,
  - praca domowa.

Taki sposób prowadzenia zajęć pozwoli uczniom na zdobycie wiedzy merytorycznej, a jednocześnie wskaże jej praktyczny wymiar. W kształtowaniu umiejętności należy stosowane różne metody głównie aktywizujące, by wyzwalać ich przedsiębiorczość i inicjatywność. Wykorzystanie ich w procesie dydaktycznym wymaga dużego wysiłku i zaangażowania, zwłaszcza nauczyciela przed przystąpieniem do realizacji zajęć, a następnie także uczniów (zaangażowanie i aktywny udział w zajęciach lekcyjnych).

Aby przygotować uczniów do podejmowania działań o charakterze przedsiębiorczym należy stosować następujące metody prowadzenia zajęć:

1. problemowe:
  - dyskusja,
  - wykład problemowy,
  - metoda przypadków,
  - sytuacyjna, inscenizacji,
  - gry dydaktyczne (symulacyjne, decyzyjne),
  - burza mózgów,
  - mapa pamięci,
  - analiza SWOT,
  - portfolio,
  - studium przypadku,
  - wycieczki dydaktyczne,
2. praktyczne:
  - metoda projektów,
  - pokaz z objaśnieniem,
  - pokaz z instruktażem,
  - ćwiczenia przedmiotowe,
  - metoda przewodniego tekstu.

Wybór metody zależeć będzie od indywidualnych predyspozycji nauczyciela, osobowości i poziomu percepcji uczniów, środowiska, w którym funkcjonuje szkoła i zainteresowań uczniów.

#### **4.4. Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej**

Zajęcia z podstaw przedsiębiorczości powinny odbywać się w pracowni ekonomicznej wyposażonej w nowoczesne stoliki uczniowskie i krzesła, które można dowolnie ustawiać w przypadku metod interaktywnych. Poszczególne zajęcia należy prowadzić w pracowni multimedialnej.

Oprócz stolików uczniowskich i biurka nauczyciela niezbędnym elementem wyposażenia sali jest:

1. ekran,
2. stół pod rzutnik sprzężony z komputerem,
3. tablica zwykła lub biała,
4. tablica papierowa (flip chart),
5. miękkie tablice do przypinania plakatów.

Sugerowane wyposażenie pracowni ekonomicznej w środki dydaktyczne:

- laptop z dostępem do Internetu, rzutnik multimedialny, nośnik pamięci zewnętrznej,
- tablica interaktywna,
- kamera i aparat fotograficzny,
- rzutnik pisma (grafoskop, wizualizer),
- ekran, tablica magnetyczna,
- tablice tematyczne,
- zestaw pomocy do gier i zabaw dydaktycznych,
- filmy tematyczne,
- wzory i formularze pism, dokumentów, umów,
- kodeksy: cywilny, pracy, karny, spółek handlowych.

#### **4.5. Literatura przedmiotowa**

W skład podręcznej biblioteczki powinna znaleźć się następująca literatura przedmiotowa:

- Cichańska B. A. Egzamin zawodowy. Podstawy Przedsiębiorczości. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009;
- Czas na przedsiębiorczość. Niezbędnik nauczyciela. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009;
- Garbacik K., Żmiejkó M., Czas na przedsiębiorczość. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009;



- Garbacik K., Żmiejko M., Czas na przedsiębiorczość – zeszyt ćwiczeń. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009;
- Grzegorzczak S., Romanowska M., Sopińska A., Wachowiak P., Przedsiębiorczość bez tajemnic- -poradnik dla nauczyciela. WSIP, Warszawa 2002;
- Kaczorowska M., Kotowski W., Kuczkowska A., Ober B., Waczyńska-Wróblewska R., Moja przedsiębiorczość. Przewodnik dla nauczyciela. FMP, Warszawa 2005;
- Komosa S., Szkolny słownik ekonomiczny. EKONOMIK, Warszawa 2009
- Koszyńska M., Jestem świadomym konsumentem – projektowanie lekcji poświęconych edukacji konsumenckiej młodzieży. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2000;
- Neneman J., Pacholec J., Stężyła A., Moja przedsiębiorczość. Zanim przystąpisz do egzaminu zawodowego, FMP 2005;
- Pacewicz A., Brzezińska A., Marek A., Młodzi kupują. Poradnik dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2006;
- Rachwał T., Podstawy przedsiębiorczości. Słownik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. NOWA ERA, Warszawa 2005;
- słownik ortograficzny;
- uzupełniająca literatura fachowa, np. niezbędna podczas przygotowywania się uczniów do Olimpiady Przedsiębiorczości lub innych konkursów tematycznych;
- wybrane akty prawne tj. ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, ustawa kodeks spółek handlowych, ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawa kodeks pracy;
- prasa, np. Rzeczpospolita, Gazeta Prawna, bieżące roczniki statystyczne.

## **5. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje metod ich oceny**

### **5.1. Kryteria wymagań na poszczególne oceny z przedmiotu podstawy przedsiębiorczości**

1. Ocena „dopuszczający”, poziom konieczny: uczeń
  - stosuje podstawowe pojęcia, w tym ekonomiczne w sytuacjach typowych: osobowość, kreatywność, przedsiębiorczość, potrzeba, motywacja, konsument, zasoby, rynek, podaż, popyt, pieniądz, przedsiębiorstwo, osobowość prawna, spółka, aktywa, pasywa, strata, zysk, koszt, rentowność, rynek finansowy, rynek

pieniężny, kapitał, lokata, akcja, obligacja, dochód narodowy, PKB, inflacja, eksport, import, recesja koniunktura, rynek pracy, podaź i popyt na pracę, integracja gospodarcza.

2. Ocena „dostateczny”, poziom konieczny i podstawowy: uczeń

- spełnia wymagania na ocenę „dopuszczający”;
- charakteryzuje różne typy osobowości człowieka;
- wymienia cechy człowieka asertywnego;
- ocenia mocne i słabe strony własnej osobowości;
- charakteryzuje hierarchię potrzeb;
- omawia poszczególne rodzaje potrzeb;
- wymienia czynniki mające wpływ na zmianę hierarchii potrzeb;
- charakteryzuje role, jakie odgrywa człowiek w swoim życiu;
- wymienia i charakteryzuje podstawowe narzędzia motywacyjne;
- charakteryzuje sytuację konfliktową;
- wymienia rodzaje konfliktów;
- opisuje przebieg konfliktów;
- wymienia podmioty gospodarki rynkowej i określa ich role;
- wyjaśnia rolę rynku w gospodarce;
- omawia funkcje pieniądza;
- określa źródła dochodów i wydatków rodziny;
- wymienia sposoby zaspokajania potrzeb przez gospodarstwo domowe;
- wskazuje źródła oszczędności w rodzinie;
- wymienia i charakteryzuje formy organizacyjno - prawne przedsiębiorstw;
- charakteryzuje sposoby finansowania działalności przedsiębiorstwa;
- wyjaśnia znaczenie i funkcje banku centralnego;
- charakteryzuje zasady i instrumenty polityki monetarnej;
- charakteryzuje zasady i instrumenty polityki fiskalnej;
- wymienia instytucje finansowe;
- opisuje funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych;
- opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego;
- identyfikuje rodzaje inflacji;
- wymienia i charakteryzuje funkcje państwa;
- objaśnia konstrukcję budżetu państwa;
- wymienia cele społeczne w państwie;
- wymienia i charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaź pracy;
- omawia równowagę na rynku pracy,

- identyfikuje przyczyny i rodzaje bezrobocia;
  - charakteryzuje różne formy wynagrodzeń;
  - charakteryzuje podatki płacone od wynagrodzeń;
  - charakteryzuje system ubezpieczeń społecznych;
  - wyjaśnia znaczenie integracji gospodarczej;
  - charakteryzuje rolę Polski w UE.
3. Ocena „dobry”, poziom konieczny, podstawowy i rozszerzający: uczeń
- spełnia wymagania na ocenę „dostateczny”;
  - wyjaśnia, co to jest stres i jak można sobie z nim poradzić;
  - wskazuje, jakimi cechami powinien odznaczać się przywódca;
  - charakteryzuje potrzeby człowieka w pracy;
  - wymienia i charakteryzuje zasoby występujące w gospodarce;
  - wyjaśnia prawa popytu i podaży;
  - objaśnia, na czym polega racjonalne gospodarowanie budżetem rodzinnym;
  - wymienia czynniki wpływające na wybór formy organizacyjno – prawnej przedsiębiorstw;
  - wyjaśnia, na czym polega konflikt ról;
  - wyjaśnia, jak należy skutecznie motywować człowieka;
  - wymienia i charakteryzuje techniki wywierania wpływu na innych ludzi;
  - rozróżnia potrzeby teraźniejsze i przyszłe gospodarstwa domowego;
  - charakteryzuje rolę Rady Polityki Pieniężnej;
  - charakteryzuje zjawisko recesji i koniunktury w gospodarce;
  - charakteryzuje aktywne i pasywne sposoby zmniejszania bezrobocia;
  - charakteryzuje narzędzia przeciwdziałające powstawaniu bezrobocia;
  - omawia zasady funkcjonowania I, II i III filaru ubezpieczeń;
  - wymienia główne organy UE;
  - omawia zasady polityki UE.
4. Ocena „bardzo dobry”, poziom konieczny, podstawowy, rozszerzający i dopełniający: uczeń
- spełnia wymagania na ocenę „dobry”;
  - wyznacza cele i zadania do realizacji;
  - diagnozuje sytuacje konfliktową;
  - omawia rolę, jaką odgrywa konflikt w organizacji;
  - planuje wydatki gospodarstwa domowego;

- ocenia przydatność form organizacyjno - prawnych przedsiębiorstw do prowadzonej działalności;
  - oblicza zysk netto i brutto;
  - objaśnia wpływ polityki fiskalnej na rozwój państwa;
  - omawia role instytucji finansowych w gospodarce;
  - omawia wady i zalety różnych form lokowania pieniędzy;
  - odróżnia rynek pieniężny od kapitałowego;
  - wymienia cechy dobrej lokaty;
  - charakteryzuje wpływ wzrostu gospodarczego na działalność przedsiębiorstw;
  - analizuje przyczyny i skutki inflacji;
  - wskazuje powiązania między poszczególnymi wydatkami na cele społeczne;
  - wyjaśnia relację między wysokością płacy a wielkością popytu na pracę i wielkością podaży pracy;
  - wykazuje wpływ polityki rządu na rynek pracy;
  - oblicza wynagrodzenie netto i brutto.
5. Ocena „celujący”, poziomu konieczny, podstawowy i rozszerzający, dopełniający i wykraczający:
- spełnia wymagania na ocenę „bardzo dobry”;
  - posiada wiedzę i umiejętności wykraczające poza obowiązujący program nauczania;
  - uczestniczy w olimpiadach ekonomicznych oraz programach propagujących przedsiębiorcze zachowania.

## 5.2. Metody oceny osiągnięć uczniów

1. Uczeń jest oceniany systematycznie (przynajmniej jedna ocena na miesiąc).
2. Uczeń może otrzymać oceny za:
  - odpowiedź ustną na pytania,
  - opracowanie i wygłoszenie referatów,
  - wypowiedzi w trakcie zajęć – aktywność,
  - testy,
  - pisemne prace klasowe
  - prace domowe;
  - karty pracy;
  - wykonanie projektu;
  - udział w dyskusji,
  - samoocenę;
  - prezentacje.

### 5.3. Przykładowe narzędzia oceny osiągnięć uczniów

Test wstępny

IMIĘ I NAZWISKO:

Test składa się z 13 pytań. Tylko jedna jest poprawna. Poprawną odpowiedź zaznacz znakiem X. Za każde zadanie możesz otrzymać 1 punkt.

1. Cechą osoby asertywnej nie jest:
  - A. cecha dominacji nad innymi
  - B. akceptacja swojej autonomii
  - C. otwartość i szczerłość
  - D. umiejętność odmawiania w sposób nieuległy i nieraniący innych
2. Jak określa się osobę, która pomaga rozwiązać konflikt, pośrednicząc pomiędzy jego stronami?
  - A. negocjator
  - B. mediator
  - C. komunikator
  - D. sędzia
3. Jeżeli w sklepie ceny podawane są w złotówkach, to oznacza, że pieniądź pełni funkcję:
  - A. środka przechowywania wartości
  - B. środka spłaty zobowiązań
  - C. miernika wartości
  - D. środka wymiany
4. Przedsiębiorca, który chce założyć własną, jednoosobową firmę, musi w pierwszej kolejności udać się do:
  - A. ZUS-u
  - B. sądu rejonowego
  - C. banku
  - D. urzędu gminy
5. Podkreśl, co nie należy do zadań samorządu terytorialnego:
  - A. prowadzenie biur pracy
  - B. finansowanie szkół podstawowych
  - C. utrzymywanie bibliotek publicznych
  - D. dofinansowanie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych
6. Według przepisów prawnych bezrobotny to osoba:
  - A. zwolniona z pracy
  - B. poszukująca pracy na pół etatu
  - C. zarejestrowana w rejonowym urzędzie pracy
  - D. pozostająca bez pracy przez 6 miesięcy

7. Inflacja to:
- A. wzrost cen towarów połączony ze spadkiem wartości pieniądza
  - B. wzrost kursów walut obcych
  - C. nadmierny wzrost cen towarów i usług
  - D. spadek kursów walut obcych
8. Cechą gospodarki centralnie planowanej jest:
- A. występująca konkurencja
  - B. państwowa własność większości przedsiębiorstw
  - C. ustalane cen na rynku
  - D. planowanie działalności gospodarczej na podstawie rachunku ekonomicznego
9. Cena towaru to:
- A. ilość pieniądza, jaka należy zapłacić za zakupione towary
  - B. kwota, która podana jest do zapłaty na paragonie
  - C. ilość pieniądza, jaka należy zapłacić za jednostkę tego towaru
  - D. kwota, jaka należy zapłacić po odliczeniu podatku VAT
10. Ilość towaru, jaką sprzedający dostarczają na rynek w danym czasie i danej cenie, określa się jako:
- A. popyt
  - B. podaż
  - C. eksport
  - D. import
11. Reformę gospodarczą w Polsce w 1989 roku wprowadził rząd
- A. Leszka Balcerowicza
  - B. Lecha Wałęsy
  - C. Tadeusza Mazowieckiego
  - D. Jarosława Kaczyńskiego
12. Wskaż datę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.
- A. 1.05.2000
  - B. 1.01.2000
  - C. 1.05.2004
  - D. 1.01.2004
13. Oblicz, jakie odsetki zapłaci klient, który zaciągnął kredyt w wysokości 10 000 zł, oprocentowany 12% w stosunku rocznym, jeśli ma go spłacić jednorazowo po jednym roku.
- A. 120 zł
  - B. 240 zł

C. 1200 zł

D. 11200 zł

Klucz odpowiedzi:

1A, 2B, 3C, 4D, 5D, 6D, 7A, 8B, 9A, 10B, 11C, 12C, 13C,

Sprawdzian 1 – „Potrzeby”

IMIĘ I NAZWISKO:

1. Podaj po 3 przykłady potrzeb niższego i wyższego rzędu i wskaź środki, które zaspokajają te potrzeby. (4 punkty)

Potrzeby niższego rzędu	Środki, które ja zaspokajają
Potrzeby wyższego rzędu	Środki, które ja zaspokajają

2. Jesteś właścicielem cukierni. Zaoszczędzone pieniądze chcesz przeznaczyć na rozwój firmy. Musisz podjąć decyzję: czy wyremontować część pomieszczenia na kawiarenkę, czy też wymienić meble sklepowe i oświetlenie. Nie masz możliwości realizacji obydwu przedsięwzięć. Wypisz w tabeli argumenty przemawiające za remontem i za wymianą wyposażenia. (4 punkty)

Remont lokalu	Argumenty za
Wymiana wyposażenia	Argumenty za

3. Jaką decyzję podejmiesz na podstawie rozważań z pytania numer 2? Podaj uzasadnienie. (2 punkty)

Sprawdzian 2 – „Inflacja i bezrobocie”

IMIĘ I NAZWISKO:

Test składa się z 10 pytań. Tylko jedna odpowiedź jest dobra. Poprawną odpowiedź zaznacz znakiem X. Na wypełnienie testu masz 10 minut.

1. Bezrobocie tymczasowe, związane ze zmianą miejsca zamieszkania, wchodzeniem na rynek pracy to bezrobocie
  - A) technologiczne.
  - B) strukturalne.
  - C) frykcyjne.
  - D) cykliczne.
2. Wszystkie osoby w wieku produkcyjnym, które pracują i bezrobotni to
  - A) bezrobotni.
  - B) zasoby pracy.
  - C) stopa bezrobocia.
  - D) kwalifikacja siły roboczej.
3. W mieście Y jest 5 tysięcy bezrobotnych i 35 tysięcy osób zatrudnionych. Zasoby siły roboczej w tym mieście wynoszą
  - A) 40 000 osób.
  - B) 30 000 osób.
  - C) 7 000 osób.
  - D) 42 000 osób.
4. W mieście Y jest 5 400 bezrobotnych, a zasoby siły roboczej wynoszą 45 tysięcy. Stopa bezrobocia w tym mieście wynosi
  - A) 9 %.
  - B) 15 %.
  - C) 12 %.
  - D) 5%.
5. Gdy ceny rosną
  - A) kupimy więcej dóbr i usług.
  - B) wartość pieniądza rośnie.
  - C) nasze zakupy się nie zmieniają.
  - D) wartość pieniądza maleje.
6. Inflacja, która nie zakłóca procesów gospodarczych to inflacja
  - A) krocząca.



- B) pełzająca.
  - C) galopująca.
  - D) szalejąca.
7. Deficyt budżetowy występuje, gdy
- A) dochody = wydatki.
  - B) dochody > wydatki.
  - C) wydatki < dochody.
  - D) dochody < wydatki.
8. Jeżeli stopa podatkowa wynosi 15 %, to przy dochodzie 1 000 zł podatek jest równy
- A) 15 zł.
  - B) 50 zł.
  - C) 150 zł.
  - D) 500 zł.
9. Ilość pieniądza, na którą zgłasza zapotrzebowanie ludność i podmioty gospodarcze, to
- A) popyt na pieniądź.
  - B) równowaga pieniężna.
  - C) podaż pieniądza.
  - D) forma pieniądza.
10. Jeżeli pieniądź można przechowywać i oszczędzać to pełni on funkcję
- A) miernika wartości.
  - B) tezauryzacji.
  - C) środka wymiany.
  - D) środka płatniczego.

Klucz odpowiedzi:

1C, 2B, 3A, 4C, 5D, 6B, 7D, 8C, 9A, 10B

## 6. Ewaluacja programu nauczania

Opracowany program zajęć jest dokumentem otwartym, w związku z tym podlegać będzie systematycznej ewaluacji. Ma ona prowadzić do wyciągnięcia wniosków i podjęcia właściwych decyzji związanych z poprawieniem struktury treści programowych i doskonaleniem metodyki nauczania.

Niniejszy program ewaluowany będzie przy użyciu następujących narzędzi:

- ankieta dla ucznia (diagnoza „na wejście” i po zakończonym cyklu)
- arkusz samooceny nauczyciela,
- analiza dokumentów szkolnych,
- arkusze obserwacji zajęć,
- analiza arkuszy obserwacji.

Planowanie i projektowanie ewaluacji

Cel ewaluacji	1. Ocena stopnia realizacji programu . 2. Uzyskanie informacji o tym, jak uczniowie oceniają swoje uczestnictwo w programie i jego efekty. 3. Uzyskanie informacji o realizacji kluczowych kompetencji w programie podstaw przedsiębiorczości w klasie I II technikum gastronomicznego.			
Przedmiot ewaluacji	1. Wykorzystanie kluczowych kompetencji w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości według autorskiego programu nauczania.			
Odbiorcy ewaluacji	1. Dyrektor szkoły 2. Nauczyciel prowadzący 3. Organizatorzy Programu rozwijania umiejętności uczniów szkół Polskiej Centralnej i Południowo-Zachodniej Projekt „ SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI”.			
Pytania badawcze (kluczowe)	Kryteria ewaluacji	Sposoby zbierania danych	Próba badawcza	Organizacja zbierania danych
Jaka jest efektywność wprowadzania kluczowych kompetencji w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości?	efektywność trwałość	obserwacja sprawozdawczość	uczniowie	I 2011 VI 2011 I 2012 VI 2012
Jak uczniowie wykorzystują kluczowe kompetencje w projektowaniu swojej kariery zawodowej i edukacyjnej?	efektywność trafność	wywiad ankieta fotografie	uczniowie	IX 2010 VI 2012
W jaki sposób prowadzona dokumentacja pozwala skontrolować realizację programu?	użyteczność trwałość	dokumentacja	dziennik sprawozdanie	I 2011 VI 2011 I 2012 VI 2012

Przykład ankiety dla uczniów na zakończenie realizacji programu

Ankieta jest częścią badań, które mają za zadanie przyczynić się do poprawy jakości pracy szkoły. Twoja opinia jest dla nas bardzo ważna. Ankieta jest anonimowa.

Dziękujemy za wypełnienie kwestionariusza.

1. Zakreśl znakiem X swoją odpowiedź

Teraz jestem:

nieodpowiedzialny	1	2	3	4	5	odpowiedzialny
niekuteuczny	1	2	3	4	5	skuteuczny
leniwy	1	2	3	4	5	pracowity
nieuczciwy	1	2	3	4	5	uczciwy
bierny	1	2	3	4	5	aktywny
mało twórczy	1	2	3	4	5	pomysłowy
samowolny	1	2	3	4	5	zdyscyplinowany
nietowarzyski	1	2	3	4	5	towarzyski
niekonsekwentny	1	2	3	4	5	konsekwentny

2. Jakie czynności wykonujesz chętniej? (Podkreśl 2)

- uczestniczę w konkursach szkolnych
- uczestniczę w akcjach ekonomicznych organizowanych przez szkołę
- uczestniczę w konkursach pozaszkolnych
- uczestniczę w projektach edukacyjnych
- uczestniczę w zawodach sportowych

3. Po zakończeniu programu zmieniła się moja postawa dotycząca (podkreśl 2 przykłady)

- odpowiedzialności za siebie
- odpowiedzialności za innych
- uczestnictwa w życiu szkoły
- zaangażowania w sprawy lokalne
- przedsiębiorczości
- poszanowania prawa
- etyki postępowania
- pracy w zespole

4. Zaznacz znakiem X swoją odpowiedź. W wyniku uczestnictwa w zajęciach podstaw przedsiębiorczości potrafisz

DZIAŁANIE	TAK	RACZEJ TAK	RACZEJ NIE	NIE
Wcielać swoje pomysły w życie				
Podejmować niewielkie ryzyko				
Zaplanować swoje działania				
Doprowadzić zaplanowane działanie do końca				
Skutecznie negocjować				
Pracować samodzielnie				
Pracować z innymi				
Wskazać swoje mocne i słabe strony				
Wskazać źródła informacji dotyczące dalszej nauki				
Wskazać źródła informacji dotyczące rynku pracy				

## 7. Bibliografia

- [1] Belka R. (red.), *Ekonomia stosowana*. FMP, Warszawa 2005.
- [2] Belka R. (red.), *Ekonomia stosowana – przewodnik dla nauczyciela*. FMP, Warszawa 2005.
- [3] Biernacka M., Korba J., Smutek Z., *Podstawy przedsiębiorczości*. OPERON, Gdynia 2009.
- [4] Biernacka M., Korba J., Smutek Z., *Podstawy przedsiębiorczości. Zeszyt ćwiczeń dla ucznia*. OPERON, Gdynia 2009.
- [5] Biernacka M., *Podstawy przedsiębiorczości. Wybrane scenariusze lekcji z wykorzystaniem filmów edukacyjnych*. OPERON, Gdynia 2004.
- [6] Brudnik E., Moszczyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*. SFS, Kielce 2000.
- [7] Cichańska B. A. *Egzamin zawodowy. Podstawy Przedsiębiorczości*. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009.
- [8] *Czas na przedsiębiorczość. Niezbędnik nauczyciela*. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009.
- [9] Garbacik K., Żmiejko M., *Czas na przedsiębiorczość*. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009.
- [10] Garbacik K., Żmiejko M., *Czas na przedsiębiorczość – zeszyt ćwiczeń*. Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2009.
- [11] Girguś W., Korba J., *Podstawy przedsiębiorczości. Wybrane scenariusze lekcji*. OPERON, Gdynia 2004.
- [12] Grzegorzczak S, Romanowska M., Sopińska A. Wachowiak P, *Przedsiębiorczość bez tajemnic*. WSIP, Warszawa 2008.
- [13] Grzegorzczak S, Romanowska M., Sopińska A. Wachowiak P, *Przedsiębiorczość bez tajemnic- -poradnik dla nauczyciela*. WSIP, Warszawa 2002.
- [14] Kaczorowska M., Kotowski W., Kuczkowska A., Ober B., Waczyńska-Wróblewska R., *Moja przedsiębiorczość. Przewodnik dla nauczyciela*. FMP, Warszawa 2005.
- [15] Komosa S., *Szkolny słownik ekonomiczny*. EKONOMIK, Warszawa 2009.
- [16] Korba J., Smutek Z., *Podstawy przedsiębiorczości. Przewodnik dla nauczyciela*. OPERON, Gdynia 2004.
- [17] Koszyńska M., *Jestem świadomym konsumentem – projektowanie lekcji poświęconych edukacji konsumenckiej młodzieży*. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2009.
- [18] Neneman J.,(red). *Ekonomia stosowana – zeszyt ucznia*. FMP, Warszawa 2005.

- [19] Pacewicz A., Brzezińska A., Marek A., Młodzi kupują. Poradnik dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2006.
- [20] Pieniądz w gospodarce rynkowej. Cykl lekcji multimedialnych. Przewodnik dla nauczyciela. Fundacja Małych i Średnich Przedsiębiorstw KOMANDOR, Warszawa 2004.
- [21] Rachwał T., Podstawy przedsiębiorczości. Słownik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. NOWA ERA, Warszawa 2005.
- [22] Szempruch J., Założenia, zasady opracowania i modyfikacji programu kształcenia kompetencji kluczowych w zakresie przedsiębiorczości, Lublin 2009.
- [23] Żurakowski F., Podstawy przedsiębiorczości – scenariusze lekcji dla nauczycieli. Część 1 i 2. MAC Edukacja, Kielce 2003.



## **Część IV**

### **TECHNOLOGIA INFORMACYJNA**

**Opracowanie: Mariusz Jurecki**

**Koordynator: Edmund Wąsik**

## Spis treści

<b>Notatka o autorze.....</b>	<b>153</b>
<b>1. Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu.....</b>	<b>153</b>
<b>2. Cele edukacyjne – kształcenia i wychowania .....</b>	<b>154</b>
2.1. Szczegółowe cele wynikające z kluczowej kompetencji.....	154
2.2. Szczegółowe cele wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty .....	155
2.3. Szczegółowe cele wynikające z profilu zawodowego klasy .....	156
2.4. Szczegółowe cele wynikające z podstawy programowej .....	156
<b>3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi .....</b>	<b>158</b>
3.1. Opracowywanie dokumentów o rozbudowanej strukturze, zawierających informacje pochodzące z różnych źródeł.....	158
3.2. Rozwiązywanie zadań z zakresu różnych dziedzin nauczania z wykorzystaniem programów komputerowych i metod informatyki..	158
3.3. Podstawowe formy organizowania informacji w bazach danych dostępnych dla ucznia. Wyszukiwanie informacji w bazach danych, formułowanie rozbudowanych zapytań.....	159
3.4. Korzystanie z informacji związanych z kształceniem, pochodzących z różnych źródeł, oraz komunikowanie się poprzez sieć.....	160
3.5. Wspomaganie prezentacji prac uczniów z zastosowaniem programów komputerowych. Prezentacja w sieci. ....	160
3.6. Rozwój zastosowań komputerów. Prawne i społeczne aspekty zastosowań informatyki .....	161
<b>4. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych.....</b>	<b>161</b>
4.1. Założenia metodyczne.....	161
4.2. podział godzin .....	162
4.3. Preferowane metody nauczania-uczenia się .....	162
4.4. wyposażenie pracowni przedmiotowej.....	163
4.5. Literatura przedmiotowa .....	164
<b>5. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje     sposobów ich oceny .....</b>	<b>165</b>
5.1. Kryteria wymagań na poszczególne oceny z przedmiotu technologia informatyczna.....	165
5.2. Sposoby oceny osiągnięć uczniów.....	166
5.3. Przykładowe narzędzia oceny osiągnięć uczniów .....	167
<b>6. Ewaluacja programu nauczania .....</b>	<b>169</b>



## Notatka o autorze

Autorem programu jest absolwent astronomii Wydziału Fizyki i Astronomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz studium podyplomowego informatyki i matematyki Uniwersytetu Wrocławskiego. Jest nauczycielem mianowanym z ośmioletnim stażem zawodowym. Posiada doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą w różnym wieku. Obecnie pracuje jako nauczyciel technologii informatycznej oraz matematyki w Zespole Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze.

### 1. Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu

Żyjemy w czasach niezwykle intensywnego rozwoju Technologii Informatycznych, w czasach globalnej informacji i powszechnego dostępu do Internetu. Potrzeba komunikacji między ludźmi, która istniała od początku naszej cywilizacji, jest dzisiaj szczególnie odczuwalna. Ale dzięki istnieniu poczty e-mail, komunikatorów czy różnego rodzaju forum internetowych ludzie mogą w łatwy sposób wymieniać między sobą informacje. Największa sieć komputerowa Internet stała się częścią naszej kultury. Dzięki niej możemy w łatwy sposób zdobyć informacje, uczyć się, zrobić zakupy, zarezerwować bilet na wczasy czy spędzić miło czas.

Umiejętność obsługi różnych programów komputerowych to dzisiaj jeden z podstawowych warunków zatrudnienia. Im większą wiedzę z tej dziedziny posiadają osoby poszukujące zatrudnienia tym łatwiej jest im to zatrudnienie znaleźć. Często znajomość ta jest podstawowym warunkiem do przystąpienia do rozmowy kwalifikacyjnej z kandydatem.

Program nauczania technologii informacyjnej w Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego uwzględnia potrzebę tworzenia warunków do nabywania umiejętności niezbędnych w zawodzie technika żywności. Są to:

- planowanie, organizowanie i ocenianie własnej nauki,
- przyjmowanie za nią odpowiedzialności,
- efektywne współdziałanie w zespole, budowanie więzi międzyludzkich,
- podejmowanie indywidualnych i grupowych decyzji, skuteczne działanie na gruncie zachowania obowiązujących norm,
- rozwiązywanie problemów w twórczy sposób,
- rozwijanie zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego,
- poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł,

- wykształcenie umiejętności świadomego i sprawnego posługiwania się komputerem oraz narzędziami i metodami informatyki,
- przygotowanie do aktywnego funkcjonowania w tworzącym się społeczeństwie informacyjnym,
- odnoszenie do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenie potrzebnych doświadczeń i nawyków,
- rozwijanie sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań,
- propagowanie postaw pozytywnego wartościowania i gotowości wykonywania pewnych zadań
- przygotowanie do świadomego wyboru kierunku i zakresu dalszego kształcenia informatycznego,
- zdolność do samodzielnego korzystania z komputera dla realizacji części zadań edukacyjnych oraz innych celów poznawczych.

## 2. Cele edukacyjne – kształcenia i wychowania

### 2.1 Szczegółowe cele wynikające z kluczowej kompetencji

W dzisiejszej dynamicznie rozwijającej się Europie rynek pracy podlega ciągłym zmianom. Ważna więc jest potrzeba edukacji w taki sposób, aby przyszły absolwent potrafił poradzić sobie na tym dynamicznie zmieniającym się rynku. Od absolwenta wymagana jest więc nie tylko wiedza teoretyczna ale przede wszystkim jego kreatywność i umiejętność ciągłego kształcenia się. Osoba wyposażona w kompetencje informatyczne będzie miała większą łatwość adaptacji w takim świecie. Poradzi sobie nie tylko w sytuacjach typowych, gdzie np. będzie musiała znaleźć informację łatwo dostępną poprzez sieć, ale również w sytuacjach nietypowych, w których będzie musiała wykorzystać wiedzę z wielu obszarów technologii informacyjnej.

Lekcje technologii informacyjnej mają dać nie tylko pewien zasób wiadomości i umiejętności, ale mają również rozwijać kreatywność ucznia, pozwolić mu, aby zadany problem rozwiązał swoim sposobem, być może nie zawsze lepszym niż proponowany przez nauczyciela, ale dającym mu wiarę w swoje możliwości i przygotowującym go do szukania własnych rozwiązań. Dlatego zadania przedstawiane przez nauczyciela nie ograniczają ucznia do roli wykonującego ściśle określonej instrukcji, ale dają mu pewną swobodę w ich realizacji. Niezbędne jest aby w obszarze kompetencji informatycznej uczeń zrealizował następujące cele:

1. Wykształcił umiejętności komunikacyjne w życiu codziennym i zawodowym.

2. Doskonalił umiejętności samodzielnego uczenia się, korzystania z różnych, powszechnie dostępnych źródeł informacji.
3. Kształcił samodyscyplinę i systematyczność w zdobywaniu nowych umiejętności.
4. Wykształcił umiejętności krytycznego myślenia, analizowania i weryfikowania informacji.
5. Wykształcił umiejętności docierania do oferowanych usług.
6. Doskonalił umiejętności posługiwania się językiem ojczystym w trakcie korzystania z narzędzi informatycznych.
7. Wykształcił umiejętności wykorzystania narzędzi informatycznych do rozwiązywania problemów życia codziennego.
8. Kształcił umiejętności sprawnego posługiwania się urządzeniami technicznymi w życiu codziennym.
9. Przetwarzał informacje z wykorzystaniem wybranych narzędzi technologii informatycznych
10. Kształtował tożsamość regionalną.

## **2.2 Szczegółowe cele wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty**

Jak wskazują badania regionalnego rynku pracy, Jelenia Góra charakteryzuje się silnym wzrostem aktywności gospodarczej w sferze usług rynkowych, w tym również usług związanych z turystyką. Rozwój turystyki w naszym regionie pociąga za sobą rozwój usług gastronomicznych, na które w przyszłości zapotrzebowanie będzie rosnąć. Z badań tych widać, iż absolwenci Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego mają duże szanse znalezienia pracy na tym terenie, bez konieczności wyjazdu z ich miejsca zamieszkania. Niewątpliwie jednym z warunków zatrudnienia przyszłego absolwenta będzie jego umiejętność efektywnego wykorzystania możliwości jakie daje technologia informacyjna, a więc np. umiejętność zrobienia rezerwacji on-line czy umiejętność wyszukania informacji w Internecie.

Cele jakie wynikają z potrzeb rynku pracy i oświaty to:

1. Umiejętność napisania podania o pracę z wykorzystaniem narzędzi informatycznych.
2. Umiejętność napisania CV oraz listu motywacyjnego,
3. Umiejętność prezentacji wybranego zagadnienia, np. autoprezentacji.
4. Umiejętność prowadzenia spotkań tematycznych (np. handlowych, zawodowych) z wykorzystaniem narzędzi informatycznych.
5. Umiejętność prowadzenia negocjacji handlowych.

6. Wyszukiwanie, przetwarzanie i analizowanie informacji z różnych dziedzin życia.
7. Kształtowanie umiejętności nawiązywania kontaktu i współpracy z instytucjami, firmami, itp.
8. Umiejętność prowadzenia korespondencji handlowej i specjalistycznej

### **2.3 Szczegółowe cele wynikające z profilu zawodowego klasy**

W związku z zadaniami i koniecznymi umiejętnościami zawodowymi absolwenta Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego celem programu nauczania technologii informacyjnej jest:

1. Umiejętność przetwarzania obrazów graficznych np. w celu skomponowania karty dań, książki kucharskiej, itp.
2. Umiejętność zareklamowania własnego lokalu gastronomicznego.
3. Umiejętność elektronicznego sporządzenia zamówienia dotyczącego zaopatrzenia lokalu, restauracji, kuchni hotelowej.
4. Umiejętność przeprowadzenia rezerwacji.
5. Umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji.
6. Umiejętność sprawnego wyszukiwania informacji w Internecie.
7. Umiejętność przygotowania prezentacji multimedialnych
8. Umiejętność dobrej współpracy w zespole.
9. Umiejętność dobrej organizacji pracy i gospodarowania czasem.
10. Umiejętność kierowania pracą zespołu.

### **2.4 Szczegółowe cele wynikające z podstawy programowej**

Cele poznawcze:

1. Rozwój zastosowań komputerów.
2. Dostrzeganie prawnych i społecznych aspektów zastosowań technologii informacyjnej i komunikacyjnej.
3. Poznanie nowych programów komputerowych i metod informatyki w uczeniu się i rozwiązywaniu problemów.
4. Poznanie podstawowych rozwiązań prawnych dotyczących użytkowania technologii informacyjnej.
5. Poznanie sposobów tworzenia prezentacji tematycznych z wykorzystaniem programów komputerowych.
6. Zapoznanie się z możliwościami prezentacji różnych materiałów w sieci.
7. Poznanie podstawowych form organizowania informacji w bazach danych spotykanych w otoczeniu ucznia.

8. Poznanie metod opracowywania dokumentów o rozbudowanej strukturze z wykorzystaniem różnych narzędzi informatycznych i różnych źródeł informacji.

Cele kształcące:

1. Przygotowanie do aktywnego funkcjonowania w tworzącym się społeczeństwie informatycznym.
2. Doskonalenie umiejętności nabytych na wcześniejszym etapie nauczania.
3. Wykształcenie umiejętności świadomego i sprawnego posługiwania się komputerem i narzędziami informatycznymi.
4. Wykorzystanie komputera do sprawnego wyszukania informacji z dostępnych źródeł.
5. Wyszukiwanie informacji w bazach danych i formułowanie zapytań.
6. Pogłębianie umiejętności sprawnego posługiwania się systemem operacyjnym.
7. Opracowywanie dokumentów o rozbudowanej strukturze, zawierających informacje pochodzące z różnych źródeł.
8. Rozwiązywanie zadań z zakresu różnych dziedzin nauczania z wykorzystaniem programów komputerowych i metod informatyki
9. Korzystanie z informacji związanych z kształceniem, pochodzących z różnych źródeł.
10. Komunikowanie się poprzez sieć komputerową.
11. Doskonalenie umiejętności prezentacji prac uczniów z zastosowaniem programów komputerowych.

Cele wychowawcze:

1. Przestrzeganie zasad poszanowania własności intelektualnej.
2. Dostrzeganie pożytku oraz zagrożeń, jakie niesie ze sobą rozwój technologii informatycznej.
3. Rozpoznanie właściwej i niewłaściwej postawy przy użytkowaniu środków i metod informatyki.
4. Wyrabianie nawyku organizacji stanowiska pracy.
5. Doskonalenie umiejętności pracy w grupie.
6. Kształtowanie postawy przestrzegania zasad etycznych i kultury języka.
7. Wyrabianie postawy wzajemnego wspierania w trakcie rozwiązywania wspólnych problemów.
8. Rozwijanie kreatywności ucznia
9. Kształtowanie aktywnej postawy ucznia w procesie dydaktycznym oraz jego współodpowiedzialności za ten proces.

### 3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi

#### 3.1 Opracowywanie dokumentów o rozbudowanej strukturze, zawierających informacje pochodzące z różnych źródeł.

Materiał nauczania:

- Przypomnienie bazowych informacji o budowie dokumentu tekstowego.
- Tworzenie i formatowanie tekstu.
- Redagowanie tekstu z użyciem stylów.
- Stosowanie szablonów.
- Wstawianie rysunków i grafiki do dokumentu tekstowego.
- Tworzenie i formatowanie tabel.
- Wstawianie nagłówek, stopki, przypisów dolnych i końcowych.
- Wstawianie symboli oraz indeksów górnych i dolnych.
- Numerowanie stron w dokumencie tekstowym.
- Dzielenie dokumentu na strony
- Drukowanie dokumentu.
- Tworzenie spisu treści.
- Publikacja dokumentu w Internecie.
- Skanowanie tekstu.
- Wykorzystanie korespondencji seryjnej.
- Adresowanie kopert.

#### 3.2 Rozwiązywanie zadań z zakresu różnych dziedzin nauczania z wykorzystaniem programów komputerowych i metod informatyki.

Materiał nauczania:

Cykl lekcji przygotowujących konferencję na temat zdrowego odżywiania:

- Stworzenie listy gości (w tym gości zagranicznych) i przygotowanie wzoru zaproszenia na konferencję oraz przesłanie zaproszeń pocztą elektroniczną.
- Przetłumaczenie zaproszenia na język obcy z wykorzystaniem translatora on-line.
- Przygotowanie planu konferencji promującej zdrowe odżywianie się – tematy wystąpień gości.
- Wykonanie plakatu konferencji (w programie graficznym) w celu rozreklamowania jej w mieście.
- Zredagowanie informacji do mediów o konferencji. Przygotowanie listy mediów lokalnych: ich telefony, e-maile, wyszukanie osób zajmujących się reklamą w tychże mediach.

- Zorganizowanie transportu dla gości – wyszukanie rozkładów pociągów, autobusów z różnych rejonów kraju do naszego miasta.
- Przygotowanie oferty noclegów, cenników hoteli i określenie kosztów pobytu osób, odpowiednie zredagowanie tej oferty.
- Ustalenie menu dla gości przebywających w hotelu: śniadanie i obiadokolacja – stworzenie karty menu.
- Organizacja wycieczki turystycznej po regionie dla uczestników konferencji:
  - określenie trasy wycieczki z uwzględnieniem atrakcyjnych punktów, w tym:
  - stworzenie listy uczestników wycieczki
  - określenie listy atrakcyjnych punktów (plan wycieczki i mapa wycieczki)
  - znalezienie przewodnika (telefon, koszty)
- Przygotowanie kosztorysu konferencji obejmującego: koszty transportu, noclegów, wyżywienia, materiałów biurowych, przewodnika wycieczki, itp.
- Przygotowanie własnego wystąpienia na konferencji na wybrany przez siebie temat, np. „Ograniczanie spożywania produktów o dużej zawartości tłuszczu”.
- wyszukanie odpowiednich materiałów w Internecie
- odpowiednie zredagowanie tych materiałów w wybranych przez siebie programach komputerowych
- wykonanie prezentacji multimedialnej

### **3.3. Podstawowe formy organizowania informacji w bazach danych dostępnych dla ucznia. Wyszukiwanie informacji w bazach danych, formułowanie rozbudowanych zapytań.**

Materiał nauczania:

- Budowa arkusza kalkulacyjnego.
- Wykonywanie podstawowych działań na komórkach.
- Wykorzystanie podstawowych funkcji arkusza kalkulacyjnego.
- Wykonywania wykresów oraz ich formatowanie
- Sortowanie tabel z wykorzystaniem podstawowych filtrów
- Wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego do utworzenia prostej bazy danych
- Przykłady baz danych.
- Pojęcie rekordu, pola oraz tabeli.
- Modele baz danych.
- Projekt tabeli, edycja danych, sortowanie i filtrowanie informacji.
- Pojęcie kwerendy, tworzenie prostych zapytań.
- Tworzenie formularza.

- Tworzenie raportów.
- Zaprojektowanie prostej bazy danych zawierającej dane potencjalnych pracodawców i ich firm w naszym regionie.

### **3.4. Korzystanie z informacji związanych z kształceniem, pochodzących z różnych źródeł, oraz komunikowanie się poprzez sieć.**

Materiał nauczania

- Budowa i zastosowanie sieci lokalnej.
- Komunikacja w sieci.
- Konta użytkowników, prawa dostępu do plików i folderów.
- Publikowanie w sieci.
- Podstawowe elementy sieci Internet: klient, serwer, protokół TCP/IP, adres URL.
- Komunikowanie się w Internecie: poczta elektroniczna, grupy dyskusyjne, IRC, Chat.
- Netykieta obowiązująca w Internecie.

### **3.5. Wspomaganie prezentacji prac uczniów z zastosowaniem programów komputerowych. Prezentacja w sieci.**

Materiał nauczania:

Cykl lekcji poświęconych wykonaniu książki kucharskiej:

- Podstawowe narzędzia i formaty graficzne.
- Budowa obrazu rastrowego i wektorowego.
- Organizowanie obiektów na rysunku: grupowanie, klonowanie, nakładanie.
- Przekształcanie obiektów oraz tekstu w programie graficznym.
- Obróbka fotografii cyfrowej.
- Przygotowanie okładki książki kucharskiej
- Wyszukanie i zredagowanie przepisów kulinarnych do książki kucharskiej
- Wykonanie stron książki kucharskiej z wykorzystaniem tekstu, grafiki rastrowej i wektorowej.
- Zapisanie książki kucharskiej na płycie DVD.

Cykl lekcji poświęconych wykonaniu prostej strony internetowej lokalu gastronomicznego lub handlowego (sklepu):

- Struktura dokumentu HTML
- Standardowa zawartość strony WWW: tekst, grafika, odsyłacze, tabele, ramki.
- Stworzenie projektu graficznego strony w programie graficznym.
- Podstawowe formaty dźwiękowe
- Rejestracja i obróbka dźwięku.



- Umieszczenie pliku dźwiękowego w dokumencie HTML
- Opublikowanie strony w Internecie.

### **3.6. Rozwój zastosowań komputerów. Prawne i społeczne aspekty zastosowań informatyki.**

Materiał nauczania:

- Formowanie się społeczeństwa informacyjnego.
- Zastosowanie komputerów w nauce i technice.
- Prawo autorskie, podpis elektroniczny,
- Handel elektroniczny
- Ochrona danych osobowych,
- Wirusy komputerowe i ich wpływ na gospodarkę.
- Uzależnienie od Internetu i komputerów.
- Przesłębpczość elektroniczna.

## **4. Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych**

Cele szczegółowe zawarte w niniejszym programie będą osiągnane poprzez:

- rozwiązywanie zadań
- metodę projektów
- wizualizację, demonstrację,
- gra dydaktyczna,
- różne formy pracy takie jak: praca w mniejszych lub większych grupach, praca w parach oraz indywidualna praca ucznia,
- motywowanie ucznia, dostrzeganie jego postępów i zachęcanie go do samodzielnego pogłębiania wiedzy,
- wdrażanie ucznia do dokonywania samooceny,

### **4.1 Założenia metodyczne**

Program łączy w sobie elementy różnych przedmiotów, w związku z czym przy jego realizacji niezbędne są konsultacje z nauczycielami innych przedmiotów takich jak: technologia gastronomiczna z towaroznawstwem, obsługa klienta, przedsiębiorczość, urządzenia zakładów gastronomicznych, język obcy, język polski. Będę wykorzystywał w nim różne metody i techniki nauczania, wszystko po to, aby uczeń uświadomił sobie ściste związki między wiedzą teoretyczną a jej zastosowaniem w życiu codziennym, aby potrafił sprawnie funkcjonować w kontaktach za-

wodowych. Program ten proponuje uczniowi Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego taki dobór treści i tematów, które będą znajdowały się w kręgu jego zainteresowań, będą odpowiadały jego możliwościom intelektualnym i bazowały na jego doświadczeniu życiowym, ale również wzbogacały je

Stosując w nim metody aktywizujące po to, by pobudzić aktywność uczniów i by lekcje były ciekawsze, pokazywały uczniom celowość działań, a przez to by chętniej w nich uczestniczyli. Ważna jest tu również otwartość, autonomiczność i aktywna rola ucznia w procesie nauczania.

#### 4.2 podział godzin

Program przeznaczony jest do nauczania technologii informacyjnej w Technikum Żywnienia i Gospodarstwa Domowego. Uczniowie, którzy w tej szkole kontynuują naukę tego przedmiotu. Program jest realizowany w cyklu dwuletnim, jedna godzina tygodniowo. Całkowita ilość godzin na realizację programu wynosi 72 godziny lekcyjne.

Poniżej przedstawiono propozycję liczby godzin na realizację poszczególnych treści kształcenia:

Treści kształcenia	Liczba godzin
Opracowywanie dokumentów o rozbudowanej strukturze, zawierających informacje pochodzące z różnych źródeł	14
Rozwiązywanie zadań z zakresu różnych dziedzin nauczania z wykorzystaniem programów komputerowych i metod informatyki	14
Podstawowe formy organizowania informacji w bazach danych spotykanych w otoczeniu ucznia. Wyszukiwanie informacji w bazach danych, formułowanie rozbudowanych zapytań	14
Korzystanie z informacji związanych z kształceniem, pochodzących z różnych źródeł, oraz komunikowanie się poprzez sieć	10
Wspomaganie prezentacji prac uczniów z zastosowaniem programów komputerowych. Prezentacja w sieci	14
Rozwój zastosowań komputerów. Prawne i społeczne aspekty zastosowań informatyki	6
Razem:	72
Godzin do dyspozycji	

#### 4.3 Preferowane metody nauczania-uczenia się

Ponieważ w procesie nauczania-uczenia się bardzo ważnymi są umiejętności korzystania z materiałów źródłowych i wyszukiwanie informacji, nauczyciel musi odpowiednio przygotować do tego uczniów. W procesie nauki przedmiotu technologii informacyjnej istotne jest również przetwarzanie informacji. Aby to realizować uczeń przechodzi następujące etapy:

Wyszukiwanie źródeł

Wyszukiwanie informacji

Sprawdzanie informacji

Łączenie informacji w moim programie preferuję następujące metody nauczania-uczenia się:

1. Metody podające, przykłady
2. Metody problemowe,
3. Metody eksponujące,
4. Metody praktyczne.
5. Metody aktywizujące:
  - a. Metoda projektów
  - b. Metoda debaty
    - i. Przykładowe tematy do realizacji tą metodą to:
      - Korzyści i zagrożenia płynące z Internetu.
      - Prawo autorskie w informatyce.
      - Hacker – przestępca czy człowiek godny podziwu.
      - Wpływ nowych technologii na otaczający nas świat.
  - c. Metoda drzewka decyzyjnego

#### **4.4 wyposażenie pracowni przedmiotowej**

Aby efektywnie realizować założony program nauczania, pracownia informatyczna musi być wyposażona w odpowiedni sprzęt komputerowy i różnorodne zestawy do pomocy dydaktycznej.

Pracownia powinna być wyposażona:

- co najmniej 15 komputerów z dostępem do Internetu połączonych w lokalną sieć
- drukarkę laserową bądź atramentową
- skaner
- zestaw płyt do nagrywania (CD lub DVD)
- techniczne środki nauczania typu: wizualizer, projektor, ekran do projektora.
- odpowiednie oprogramowanie typu:
  - pakiet Office
  - programy graficzne
  - program do obróbki dźwięku
  - program do nagrywania płyt DVD

#### 4.5 Literatura przedmiotowa

- Grażyna Koba, Technologia informacyjna dla szkół ponadgimnazjalnych, Migra, 2002.
- Ewa Gurbiel, Grażyna Hardt-Olejniczak, Ewa Kołczyk, Helena Krupicka, Maciej M. Sysło, Technologia informacyjna. Podręcznik dla liceum i technikum.
- P. Fulmański, Ś. Sobieski - Wstęp do informatyki - podręcznik, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2005
- A. Kisielewicz - Wprowadzenie do informatyki, Helion, 2002
- P. Wróblewski - ABC Komputera, Helion, 2002
- B. Krzymowski - Microsoft Office 2003 PL. Poradnik HELP dla nieinformatyków, Help, 2004
- Steve Sagman - Po prostu Office 2003 PL, Helion, 2004
- R. Zimek - PowerPoint 2003 PL. Ćwiczenia, Helion, 2004
- B. Krzymowski - Strony WWW bez programowania czyli Word jako edytor stron internetowych, Help, 2005
- [en.wikipedia.org](http://en.wikipedia.org)

## 5. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje sposobów ich oceny

### 5.1 Kryteria wymagań na poszczególne oceny z przedmiotu technologia informacyjna

Do bieżącego oceniania uczniów przyjąłem taką samą skalę ocen, jaką przyjął Minister Edukacji Narodowej i Sportu w Rozporządzeniu z dnia 26 sierpnia 2009 roku w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów. W związku z tym określiłem się następujące ogólne wymagania na poszczególne stopnie szkolne:

1. Wymagania konieczne (wskazują na braki w opanowaniu wiadomości i umiejętności określonych w podstawach programowych, a także na opanowanie w znacznym stopniu wiadomości i umiejętności podstawowych) na stopień dopuszczający (2) obejmują następujące elementy treści nauczania:
  - a) Niezbędne w uczeniu się technologii informacyjnej.
  - b) Potrzebne w życiu i na co dzień.
  - c) Aby uzyskać stopień dopuszczający, należy zmieścić się w przedziale od 30% do 50% wszystkich punktów.
2. Wymagania podstawowe na stopień dostateczny (3) obejmują elementy treści nauczania:
  - a) Najważniejsze w uczeniu się technologii informacyjnej.
  - b) Łatwe nawet dla ucznia mało zdolnego.
  - c) O niewielkim stopniu złożoności, a więc przystępne.
  - d) Często powtarzające się w programie nauczania.
  - e) Dające się wykorzystać w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych.
  - f) Określone programem nauczania na poziomie nie przekraczającym wymagań zawartych w podstawach programowych.
  - g) Główne, proste, uniwersalne umiejętności, w mniejszym zakresie wiadomości.
  - h) Aby uzyskać stopień dostateczny, należy zmieścić się w przedziale od 51% do 75% treści całego programu.
3. Wymagania rozszerzające na stopień dobry (4) obejmują elementy treści:
  - a) Istotne w strukturze uczenia się technologii informacyjnej.
  - b) Bardziej złożone, mniej przystępne aniżeli elementy treści zaliczone do wymagań podstawowych.
  - c) Przydatne, ale nie niezbędne.
  - d) Użyteczne w szkole i pozaszkolnej działalności.

- e) O zakresie przekraczającym wymagania zawarte w podstawach programowych.
  - f) Wymagające umiejętności stosowania wiadomości w sytuacjach typowych według wzorów i przykładów znanych z lekcji i podręcznika.
  - g) Aby uzyskać ocenę dobrą, należy zmieścić się w przedziale od 75% do 90% wszystkich punktów.
4. Wymagania dopełniające na stopień bardzo dobry (5) obejmują pełny zakres treści określonych programem nauczania. Są to treści:
- a) Złożone, trudne, ważne do opanowania.
  - b) Wymagające korzystania z różnych źródeł.
  - c) Umożliwiające rozwiązywanie problemów.
  - d) Pełne opanowanie programu.
  - e) Aby uzyskać stopień bardzo dobry, należy zmieścić się w przedziale od 91% do 96% wszystkich punktów.
5. Wymagania wykraczające na stopień celujący (6) obejmują treści:
- a) Znacznie wykraczające poza program nauczania.
  - b) Wynikające z indywidualnych zainteresowań.
  - c) Zapewniające pełne wykorzystanie wiadomości dodatkowych.

## 5.2 Sposoby oceny osiągnięć uczniów

Przedmiotem oceniania w całym roku szkolnym są:

- umiejętności;
- wkład pracy, aktywność.

Narzędzia weryfikacji ucznia:

- a) odpowiedzi ustne
- b) sprawdziany praktyczne- indywidualne
- c) sprawdziany praktyczne w grupach
- d) praca na lekcji
- e) działania projektowe
- f) aktywność na lekcji
- g) prace własne
- h) udział i osiągnięcia w konkursach, olimpiadach, publikacje prasowe, wykonanie pomocy naukowych itp.

Obszary podlegające ocenie:

Badanie kompetencji ucznia z informatyki odbywa się przy komputerze, dlatego każdy sprawdzian lub test planowany jest jako praktyczny – uczeń wykonuje zadania

korzystając z komputera i odpowiedniego oprogramowania; forma zadań nie odbiega od ćwiczeń, które uczniowie wykonują na zajęciach.

Sprawdzanie umiejętności dotyczy:

- Rozwiązywania problemów z pomocą komputera.
- Korzystania z technologii informacyjnej.
- Łączenia umiejętności praktycznych z wiedzą teoretyczną oraz znajomości podstawowych metod pracy na komputerze.
- Znajomości wspólnych dla różnych programów mechanizmów i podstawowych pojęć i metod informatyki.
- Praca twórcza wkraczająca poza zakres programowy (praca własna).

### 5.3 Przykładowe narzędzia oceny osiągnięć uczniów

Test wiadomości z edytora tekstu MS Word

...../24pkt

Ocena: .....

Imię i nazwisko \_\_\_\_\_ Klasa \_\_\_\_\_

Maksymalna liczba punktów z testu: 24 punktów

Zadanie 1( 4 pkt.)

- a) napisz swoje imię i nazwisko używając czcionki Courier New, rozmiar 17.
- b) napisz jak poniżej:

Możemy zażądać, by napisany jedną czcionką tekst był:  
pochylony,

- c) przepisz poniższy tekst i wyśrodkuj go:

Ważną operacją mającą wpływ na ostateczny wygląd dokumentu,  
jego estetykę i czytelność jest formatowanie,  
to znaczy rozplanowanie tekstu i grafiki na stronie

- d) przepisz poniższy tekst, skopiuj go i zmień odstępy między znakami.

Można także zmienić odstępy między znakami.

Można także zmienić odstępy między znakami.

Można także zmienić odstępy między znakami.

Zadanie 2( 4 pkt.)

- a) wstaw symbol: \$,
- b) Utwórz tabelę i wstaw oceny z następujących przedmiotów:
- c) wstaw WordArt, np.:
- d) wykonaj następującą listę:

1. Samochód
  - 1.1. Osobowy
    - 1.1.1. Kombi
    - 1.1.2. Sedan
  - 1.2. Dostawczy
  - 1.3. Terenowy
2. Autobus

Zadanie 3 ( 4 pkt.)

- a) wstaw następujący autokształt:
- b) wstaw dowolne zdjęcie
- c) skopiuj tekst z Internetu, tak aby wypełnił co najmniej pół strony dokumentu.
- d) podziel ten tekst na trzy kolumny.

Zadanie 4 ( 6 pkt.) Przepisz poniższy tekst. Zastosuj czcionkę Times New Roman, rozmiar czcionki 10.

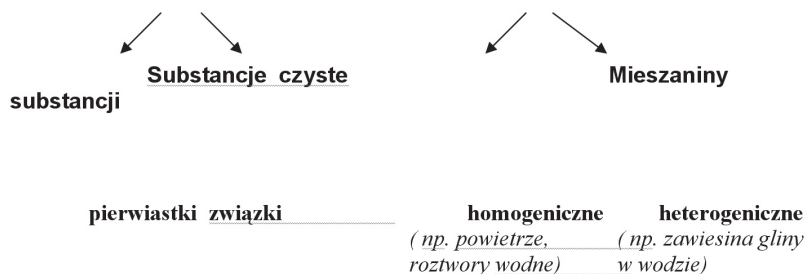


## *Substancje chemiczne*



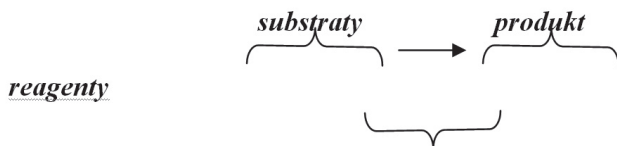
a) W przyrodzie

spotyka się substancje czyste i ich mieszaniny





- b) Reakcja chemiczna - przemiana jednych substancji w inne – o innych właściwościach substraty produkt reagenty



- c). Wzory kwasów, wodorotlenków i soli:

Kwasy	Wodorotlenki	Sole
HnR	M(OH)m	MnRm
H <sub>2</sub> SO <sub>4</sub>	Al(OH) <sub>3</sub>	Al <sub>2</sub> (SO <sub>4</sub> ) <sub>3</sub>

Zadanie 5 ( 6 pkt.) Przepisz poniższy tekst:

$$f(x) = \begin{cases} -2x+1 & \text{dla } x \in (\infty ; 1) \\ -1 & \text{dla } x \in (1; 3) \\ \frac{1}{3}x-2 & \text{dla } x \in [3; \infty) \end{cases}$$

$$\vec{a}, \vec{b}, 2(\vec{a} + \vec{b}) \quad \frac{1}{2}\vec{a} - 2\vec{b}$$

$$\vec{a} = [-5, 1] ; \vec{b} = [4, -2]$$

tekst.

## 6. Ewaluacja programu nauczania

Celem ewaluacji będzie identyfikacja słabych i mocnych stron programu i w związku z tym poprawa jego jakości oraz zbadanie stopnia osiągnięcia założonych w programie celów nauczania.

Ewaluacja posłuży do konfrontacji celów kształcenia z rezultatami procesu dydaktycznego. Umożliwi porównanie osiągnięć uczniów i będzie służyła polepszeniu jakości kształcenia, korygowaniu działań w trakcie procesu kształcenia. Rozpocznie się ona od testu diagnostycznego, tzw. diagnozy na wejściu, składającego się z różnego typu zadań dotyczących wiedzy ogólnej poprzedniego etapu nauki. Test ten pokaże nauczycielowi, z jakimi umiejętnościami, ale również brakami uczniowie klasy pierwszej przystępują do realizacji programu nauczania.

Odbiorcą ewaluacji będzie nauczyciel, uczniowie biorący udział w realizacji programu, Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół Licealnych i Usługowych w Jeleniej Górze, Dyrektor szkoły oraz autorzy projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji”.

Ewaluacja zostanie przeprowadzona wg modelu klasycznego ewaluacji z elementami modelu triangulacyjnego.

Wskaźniki badawcze:

1. Czy efekty kształcenia są adekwatne do zakładanych celów, możliwości i potrzeb uczniów.
2. Czy proponowane metody pracy i sposób realizacji programu umożliwiają zdobycie przez uczniów umiejętności zakładanych w celach szczegółowych?

Kryteria ewaluacji:

Trafność – odniesienie celów programu do możliwości i potrzeb uczniów.

Skuteczność – odniesienie rzeczywistych efektów programu do założonych celów, w jakim stopniu zostały zrealizowane cele.

Narzędzia do gromadzenia danych:

- ankieta
- wyniki testów i sprawdzianów
- kwestionariusze
- wywiad indywidualny
- wywiad grupowy
- obserwacja
- arkusze autoanalizy

Przykładowe narzędzia ewaluacyjne:

Przykładowy arkusz samooceny nauczyciela

Lp.	Pytanie	tak	nie
1.	Czy określam cele każdej prowadzonej przeze mnie lekcji?		
2.	Czy uczniowie znają te cele?		
3.	Czy stosuję aktywne metody nauczania?		
4.	Czy dobieram metodę nauczania do możliwości uczniów?		
5.	Czy dobieram metodę nauczania do treści lekcji?		
6.	Czy w trakcie lekcji kształcę umiejętności kluczowe?		
7.	Czy motywuję uczniów do wzmożonej pracy?		
8.	Czy mam zaplanowany system oceniania?		
9.	Czy uczniowie znają stosowane przeze mnie kryteria oceniania?		
10.	Czy moje oceny są rzetelną informacją dla ucznia o jego osiągnięciach?		
11.	Czy zachęcam uczniów do dokonywania samooceny ich pracy?		
12.	Czy stwarzam okazję poprawienia ocen?		
13.	Czy zapewniam pomoc uczniom słabszym?		
14.	Czy pomagam w rozwoju uczniom uzdolnionym?		
15.	Czy szanuję prawo ucznia do wypowiedzenia własnego zdania?		
16.	Czy podejmuję działania integrujące klasę?		
17.	Czy regularnie informuję rodziców o osiągnięciach uczniów?		
18.	Czy wypracowałam reguły pracy z uczniami?		
19.	Czy doskonałam swój warsztat pracy?		

## PRZYKŁADOWA ANKIETA DLA UCZNIĄ

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
1. Chętnie uczestniczę w zajęciach technologii informacyjnej?			
2. Czuję się pewnie podczas zajęć, ponieważ mogę liczyć na wsparcie i zrozumienie.			
3. Boję się indywidualnych ćwiczeń przy całej grupie.			
4. Potrafię wykonać zlecane zadania.			
5. Wiem, co mogę zrobić, aby prawidłowo wykonać polecenie nauczyciela lub zrobić zadanie.			
6. Znam różne techniki uczenia się i zapamiętywania.			
7. Rozumiem treść poleceń wydawanych przez nauczyciela.			
8. Na zajęciach jestem swobodny i otwarty na uwagi.			
9. Przystwojenie zagadnień analizowanych na zajęciach i aktywny w nich udział zapewnia mi sukces na teście, bądź klasówce.			
10. Chętnie w domu wykonuję ćwiczenia i zadania zlecane przez nauczyciela.			
11. Na zajęciach mam prawo do wyrażania swojego zdania.			
12. Czuję się kimś ważnym w grupie.			
13. Znam swoje mocne i słabe strony związane z technologią informacyjną			
14. Umiejętności i wiedza zdobyta na zajęciach przydają mi się w życiu codziennym.			

PRZYKŁADOWA ANKIETA DOTYCZĄCA JAKOŚCI PROWADZONYCH ZAJĘĆ  
I POSTAWY NAUCZYCIELA NA ZAJĘCIACH

	Tak	Nie	Inna odpowiedź
1. Czy nauczyciel Twoim zdaniem ciekawie prowadzi zajęcia?			
2. Czy nauczyciel właściwie zagospodarowuje czas na lekcji?			
3. Czy nauczyciel uwzględnia na zajęciach autonomię ucznia, jego potrzeby, umiejętności i możliwości.			
4. Czy nauczyciel jest otwarty na różne propozycje dotyczące realizacji zajęć.			
5. Czy nauczyciel chętnie udziela pomocy i wskazówek.			
6. Czy formy pracy stosowane przez nauczyciela są skuteczne?			
7. Czy nauczyciel dokładnie i jasno przedstawia instrukcje dotyczące wykonania ćwiczenia.			
8. Czy nauczyciel prowadzi indywidualne rozmowy z uczniami na temat ich postępów w nauce.			
9. Czy nauczyciel uwzględnia na zajęciach indywidualne możliwości ucznia.			
10. Czy nauczyciel utrzymuje na zajęciach klimat sprzyjający uczeniu się?			
11. Czy nauczyciel motywuje uczniów do nauki, stymuluje i zachęca do twórczego rozwiązywania problemu.			
12. Czy nauczyciel traktuje każdego ucznia i jego potrzeby indywidualnie.			

Jedną z form ewaluacji będzie sukcesywne powstawanie książki kucharskiej z ulubionymi przepisami i sposobami przygotowania potraw uczniów Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego

Ewaluacja będzie prowadzona na bieżąco, w trakcie realizacji programu. Na końcu każdego semestru uczniowie napiszą test wiedzy i umiejętności oraz wypełnią ankietę ewaluacyjną, dotyczącą prowadzonych zajęć, co pozwoli na wyeliminowanie ich słabych stron i podniesienie jakości prowadzonych zajęć. Arkusz analizy własnej pracy wypełni również nauczyciel prowadzący zajęcia.

Wyniki ewaluacji zostaną zaprezentowane w czerwcu 2014 roku w formie raportu oraz prezentacji multimedialnej. Będą one zawierać analizę wyników przeprowadzonych ankiet, odpowiedzi na kluczowe pytania oraz wnioski i wskazania do dalszej pracy.